

Avdeling for økonomi- og ledelsesfag

Kandidatnr. 202

Kandidatnr. 203

Masteroppgave/ Master Thesis

***Vindkraft i Norge:
hvilke drivere fremmer lokal motstand?***

***Wind power in Norway:
What are the driving forces behind local opposition?***

Master i økonomi og ledelse

2019

Forord

Fire års deltidsstudier ved siden av full jobb er ved veis ende, og gleden av å ha fylt på med relevant og oppdatert kompetanse er stor. Som deltidsstudenter bringer vi også inn erfaring og kompetanse fra arbeidslivet i teamet som helt klart er med å styrke oss. Med erfaring fra privat næringsliv, organisasjoner og offentlig virksomhet gir det oss flere perspektiver som har vært nyttige å ha både gjennom fagsemestrene og ikke minst i masteroppgaven.

Det er også tid for å takke. Vi vil særskilt takke Høgskolen Innlandet for å legge opp et svært relevant og høyt faglig nivå på studiene med gode forelesere og ressurser, som har gitt oss oppdatert nasjonal og internasjonale forskning innen de ulike fagområdene. Vi vil også takke medstudenter gjennom disse fire årene for gode diskusjoner og innsikt fra flere vinklinger.

Masteroppgaven hadde ikke vært mulig å realisere uten vår veileder, Tore Mysen. Tusen takk for dine gode faglige innspill og verdifulle bidrag her! Vi vil også takke intervjuobjektene våre som har gitt oss innsikt og bidrag til studien. Også stor takk til våre arbeidsteder som har gitt oss muligheten til faglig påfyll. Sist, men ikke minst en stor takk til våre familier som har bidratt med støtte, tålmodighet og forståelse for at studier tar tid og at de til tider har måttet spille annenfiolin. Og ikke minst; heiet oss frem den siste krevende tiden!

Vi er stolte over å ha gjennomført studiet og for det kompetanseløftet det har vært. Vi har vært et godt team gjennom 4 år og i særdeleshet det siste året på masteroppgaven. Vi har vist i praksis det forskningen sier; når teamet fungerer så er den samlede intelligensen større enn summen av intelligensen til team deltakerne. Nå går veien videre – det gleder vi oss til!

02.05.2019, kandidatnr 202 og 203

Norsk sammendrag

Denne studien omhandler drivere av lokal motstand mot vindkraft i Norge. Vi har særlig ønsket å se nærmere på hvordan lokal motstand oppstår og hva slags drivere som er relevante for lokal motstand. Forskningen er basert og gjennomført med kvalitativ metode der vi har benyttet eksplorativt forskningsdesign. Vi har gjennomført datainnsamlingen via semistrukturerte dybdeintervjuer med utvalg bestående av aktive opponenter og motstandere uten aktiv rolle i vindkraftprosjekter. Basert på litteraturgjennomgangen har vi identifisert sju drivere som utpekte seg som relevante for at motstand oppstår, henholdsvis: lokal involvering, lokalt eierskap, tillit til beslutningstakere, økonomisk kompensasjon, helserisiko, Not-in-my-backyard (NIMBY) og natur og stedstilhørighet.

Studien viser at driverne litteraturen identifiserer, i stor grad også er begrunnelser for motstanden til våre informanter. Tre relaterte argumenter peker seg spesielt ut her, nemlig lokal involvering, som informantene oppfatter som involvering uten reell innflytelse, manglende tillit til beslutningstakerne og natur og stedstilhørighet. I datagrunnlaget fra våre informanter fant vi imidlertid i tillegg to andre sentrale drivere som pekte seg ut. Ingen av disse er funnet i den eksisterende litteraturen. Den første er oppfatningen av at eksisterende vannkraft ikke er utnyttet godt nok og et kost/nytte-perspektiv. I et kost/nytte-perspektiv pekes det på at dersom en tar med både produksjonen av vindturbiner og de store konsekvenser for natur, flora og fauna vil miljøregnskapet for vindkraftutbyggingen bli negativ. Som nevnt ble ingen av disse to driverne identifisert gjennom litteraturgjennomgangen, men vi fant likevel at disse var av avgjørende betydning for våre informanters motstand mot vindkraftutbygging.

Funn som er gjort gjennom denne studien bør være av interesse for nasjonale og lokale beslutningstakere innenfor vindkraft og utbyggere av vindkraft. I framtidig forskning vil det være interessant å gjennomføre mer kvalitativ forskning, men der en innhenter data fra både tilhengere og motstandere av vindkraft. Dette vil gi en mer utfyllende innsikt i dette høyst aktuelle problemkomplekset, som i våre dager bokstavelig talt er «i vinden».

English summary

This study looks at driving forces behind local opposition to wind power in Norway. We specifically wanted to investigate how local opposition arise, and the relevant driving forces for local opposition. The research is based on and performed with a qualitative method where we have used exploratory research design. We have collected data via semi-structured in-depth interviews with a selection of active opponents without an active role in wind power projects. Based on review of literature, we have identified seven driving forces which stood out as relevant for creating opposition: local involvement, local ownership, trust in decision-makers, financial compensation, health risk, Not-in-my-backyard (NIMBY), and nature and local identity.

The study shows that the driving forces identified by the literature are to a large extent also reasons for our informants opposition. Three related arguments stand out, nature and local identity, local involvement, which the informants see as involvement without real influence, and lack of trust in decision- makers. However, in the data from our informants, two other central driving forces also stood out. Neither of these have been found in the existing literature. The first is the view that existing hydroelectric power has not been sufficiently utilised, and the second is a cost-benefit perspective. In a cost-benefit perspective the issue is that if we include both production of wind turbines and the large consequences for nature, flora and fauna, the environmental impact with wind power development will be negative. As already mentioned, neither of these two driving forces were found in reviewing the literature, but we still found that these were significant for our informants resistance to wind power development.

The finds in this study should be of interest to national and local decision-makers in wind power, and for developers of wind power. It would be interesting in future research to perform more qualitative research, but with data collection from both supporters and opponents of wind power. This will give a more complete insight in this highly relevant and complex problem and could show how the wind is blowing.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Norsk sammendrag.....	2
English summary.....	3
1. Innledning	9
1.1. Bakgrunn, formål og problemstilling	9
1.2. Studiens aktualitet og tidligere forskning.....	10
1.2.1. Posisjonering	10
1.2.2. Tidligere forskning	11
1.3. Teoretisk og praktisk nytte	12
1.4. Struktur og oppbygging	13
2. Vindkraftutbygging i Norge.....	14
2.1. Konesjonsbehandling	17
3. Teoretisk rammeverk og plattform	18
3.1. Litteratursøk.....	18
3.2. Begrepsavklaringer.....	19
3.3. Relevant teori.....	19
3.4. Teoridiskusjon	29
3.4.1. Motstand.....	29
3.4.2. Hvem blir motstander og hvem blir tilhenger?	31
3.4.3. Hvorfor er sosial aksept viktig?	32
3.4.4. Drivere.....	34
1) Lokal involvering	34
2) Lokalt eierskap.....	36

3) Tillit til beslutningstakere	37
4) Økonomisk kompensasjon	38
5) Helseisisiko	39
6) Not-in-my-backyard - NIMBY	40
7) Natur og stedstilhørighet.....	41
3.5. Oppsummering og videre fokus i studien.....	42
4. Metode og forskningsdesign	44
4.1. Sekundærdata.....	45
4.2. Temasentrerte analytiske tilnærminger	45
4.3. Kvalitativ metode og semistrukturert intervju.....	46
4.4. Fremgangsmåte.....	47
4.5. Utvalgsstrategi og rekruttering	47
4.6. Tolkning og analyse.....	49
4.7. Reliabilitet og validitet	49
4.8. Ethiske betraktninger	51
5. Presentasjon av funn og analyse	51
5.1. Innledning og kontekst	51
5.2. Resultater	52
5.3. Diskusjon	67
5.3.1. Lokal involvering	68
5.3.2. Lokalt eierskap	69
5.3.3. Tillit til beslutningstakere.....	70
5.3.4. Økonomisk kompensasjon	72
5.3.5. Helseisisiko.....	74
5.3.6. Not-in-my-backyard - NIMBY	75

5.3.7. Natur og stedstilhørighet	76
5.3.8. Nye funn av andre drivere av motstand.....	79
6. Oppsummering og konklusjon	81
6.1. Hovedfunn	81
6.2. Konklusjon.....	85
7. Avsluttende kommentarer	87
7.1. Teoretiske implikasjoner	87
7.2. Metodiske implikasjoner	87
7.3. Begrensninger i studien og videre forskning	88
Litteraturliste	89
Vedlegg:	97
Vedlegg 1: NSD- godkjenning	97
Vedlegg 2: Informasjonsskriv til intervjuobjekter.....	100
Vedlegg 3: Intervjuguide	104

Figur- og tabelloversikt

Figur 1, side 14

Oversikt over alle norske vindkraftanlegg, både bygde og planlagte

Kilde: NVE (2019)

Figur 2, side 15

Hvordan skjer beslutninger rundt vindkraftutbygging

Kilde: Vindportalen (2019)

Tabell 1, side 18

Presentasjon av sentral teori

Kilde: Kandidatnr 202 & 203

Figur 3, side 28

Sammenheng mellom aksept og sosial aksept

Kilde: Linnerud et al (2018)

Tabell 2, side 47

Presentasjon av funn, matrise 1a

Kilde: Kandidatnr 202 & 203

Tabell 3, side 45

Presentasjon av funn, matrise 1b

Kilde: Kandidatnr 202 & 203

Tabell 4, side 57

Presentasjon av funn, matrise 2

Kilde: Kandidatnr 202 & 203

1. Innledning

1.1. Bakgrunn, formål og problemstilling

Myndigheter på nasjonalt og internasjonalt nivå viser gjennom vedtak og subsidieordninger en vilje til å satse på økt vindkraftproduksjon. Vindkraftbransjen viser også en vilje til å investere i vindkraft på land. Dette skjer likevel ikke friksjonsfritt. Det oppstår nemlig stor lokal motstand i Norge og andre steder i verden når vindkraftanleggene skal etableres selv om forskning viser at en stor del av befolkningen er positive til vindkraft på et generelt grunnlag (Söderholm, 2006, Hyland & Bertsch, 2018). Utgangspunktet for vårt studie er å identifisere årsakene til hvorfor det blir stor lokal motstand.

Forskningen på vindkraft fokuserer i særdeleshet på hvordan en kan bedre den sosiale aksepten ved vindkraftetableringer. Dette ser vi i en hel del nyere prosjekter: Liebe et al (2017) har gjennomført et forskningsprosjekt i Polen og Tyskland der de peker på hvilke faktorer som er med på å øke sosial aksept. Langer et al (2018) ser på fire ulike faktorer som er med på å øke den sosiale aksepten med utgangspunkt i et tysk prosjekt. Hyland & Bertsch (2018), gjør i sin forskning i en skotsk kontekst, og peker på viktigheten av at det gis kompensasjon til lokale innbyggere slik at aksepten for etablering av vindkraft kan øke. I Sverige har Ek & Persson (2014) gjennomført en studie der det undersøkes hva slags områder det er størst sosial aksept for etableringen av vindkraftanlegg. I Norge har Cicero vært en del av et større EU-prosjekt, Winwind (2018), der forskerne har sett på hvilke drivere som er med på å øke sosial aksept for vindkraft (Aakre et al 2018).

Det finnes derimot lite forskning som undersøker hva som er årsakene til motstand. Aitkin (2009) påpeker at forskningen for ensidig fokuserer på hva som kan øke den sosiale aksepten, uten å respektere motstandere og deres mening. Dette mener hun igjen bidrar til at den internasjonale vindkraftforskningen er med på å skape en oppfatning om at de som er motstandere tar feil og at de som er tilhengere har rett.

Vårt studie vil altså se på årsaker til hvorfor motstand oppstår. Driverne for sosial aksept er likevel et viktig utgangspunkt, i og med at disse kan hjelpe oss å forstå hva som kan forårsake at den sosiale aksepten *ikke* etableres. Vår hovedproblemstilling er:

Hvilke drivere fremmer lokal motstand mot vindkraft i Norge?

Vi har særlig ønsket å undersøke hva slags drivere som er relevante for denne motstanden. I det følgende vil det bli redegjort for hvordan studiet posisjonerer seg i forhold til tidligere forskning, før vi vil redegjøre for teoretisk rammeverk og metodikk.

1.2. Studiens aktualitet og tidligere forskning

1.2.1. Posisjonering

Vindkraftutbyggingen er som nevnt en del av ønsket og vedtatt politikk i Norge og internasjonalt. FNs bærekraftsmål kan betraktes som en global arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikheter og stoppe klimaendringene fram mot 2030. Bærekraftsmål nr. 7 er «Ren energi for alle», nr. 13 «stoppe klimaendringene» og nr. 15 er «liv på land».

Vindkraftutbygging er tenkt som en del av løsningen for å nå disse målene. FNs bærekraftsmål fokuserer på ren energiproduksjon, samtidig som de peker på viktigheten av et artsmangfold gjennom å bevare naturen og naturmangfoldet (FNs bærekraftsmål 2019). Vindkraftutbyggingen på fastlands-Norge bidrar til at mål nummer 7 og 13 kan nås.

Flere organisasjoner, deriblant Naturvernforbundet og “La naturen leve”, mener imidlertid at vindkraftutbyggingen bidrar negativt til mål nr. 15, på bakgrunn av de store naturinngrepene som gjøres ved en slik etablering. (Lindfjeld, 2016, Naturvernforbundet, 2019). De samme organisasjonene uttaler også at vindkraftetableringer er energipolitisk unødvendige og at vindkraft heller ikke kan betraktes som grønn energi. Naturvernforbundet er blant annet opptatt av at presset på norsk natur er for stort, og viser til at det er mer viktig å effektivisere det vi har av vannkraftverk og redusere forbruket, enn å bygge ut mer (Naturvernforbundet, 2019).

Organisasjonen «La naturen leve» er enig i dette og mener Norge er godt dekket opp med billigere og regulerbar vannkraft, også for å møte den estimerte økningen i kraftforbruk fram mot 2025 (Lindfeldt, 2016). Utbygging av vindkraft framstår alltid som en avveining mellom klimahensyn og naturhensyn. En kan identifisere to kontrasterende miljødiskurser, der det klassiske naturvernet kommer i konflikt med et nyere, klimadrevet miljøengasjement. I den sistnevnte diskursen legges det ikke like stor vekt på landskapshensyn som i den førstnevnte. Dette dilemmaet ser vi både på nasjonalt plan, som en motsetning mellom statens politikk om økt støtte til fornybar energi på den ene siden, og motstand og avvisning av prosjekter gjennom nasjonale organisasjoner, men også på lokalt plan, der lokale innbyggere protesterer der vindkraft planlegges eller er bygd ut. Men hva utløser denne lokale motstanden? Dette skal vi belyse nærmere i denne studien.

Som allerede nevnt, handler mange studier om hvordan en i større grad kan skape større lokal aksept for vindkraft, blant andre Sonnberger & Ruddat (2017) og Aakre et al (2018). Aitken (2009) løfter som nevnt fram viktigheten av å forstå bakgrunnen for motstand og argumenterer kritisk mot den eksisterende forskningslitteraturens holdning og forståelsen av motstandere. Hun mener det er viktig å ta motstanden på alvor og forstå at også motstandere kan besitte stor kunnskap. Forskingen bør etter hennes syn ikke fokusere på hvordan en kan overtale folk til å bli tilhengere av vindkraft, eller om hvordan en kan å overvinne motstanden. Denne artikkelen er med på å posisjonere vår forskning.

Gjennom vår analyse av hva som ligger bak den lokale motstanden, kan denne studien være med å fylle hullet i forskningslitteraturen som Aitken antyder. Studien kan imidlertid også være relevant for aktørene: utbyggere av vindkraft, beslutningstakere og andre som har interesse for dette problemfeltet.

1.2.2. Tidligere forskning

I likhet med Aitken, har vi funnet lite forskning som tar for seg hvilke konkrete faktorer som kan skape en forståelse av hva som fører til motstand. Som nevnt, legger forskningslitteraturen stor vekt på å identifisere drivere for sosial aksept. Dette blir gjort for å kunne dempe det lokale konfliktnivået som oppstår ved planlegging og gjennomføring av vindkraftprosjekter.

Wüstenhagen (2007) synliggjør betydningen av sosial aksept gjennom sitt triangel av aksept som sikter mot sosio-politisk aksept, markedaksept og samfunnsaksept. (Modellen utdypes ytterligere i kapittel 3.4.3). Samfunnsaksept er den delen av hans modell vi ønsker å se nærmere på. I denne delen ligger nemlig de lokale interessentenes sine holdninger til vindkraft. En stor del av vindkraftforskningen er gjort med kvantitative forskningsmetoder. Aitken (2009) kritiserer dette, og mener denne metodikken gir en manglende forståelse av motstandernes holdninger som omhandler nettopp hvordan motstandere oppfattes. Med bakgrunn i dette ønsker vi å gjennomføre et kvalitativt studie der vi går i dybden på det som er drivere for lokal motstand.

Cicero er deltaker i det såkalte EU-finansierte WinWind-prosjektet der det også er deltakere fra Tyskland, Spania, Polen, Italia, Latvia og Norge (WinWind, 2017). Prosjektets formål er “to enhance the socially inclusive and environmentally sound market uptake of wind energy by increasing its social acceptance in “wind energy scarce regions” (WESR)” (WinWind 2017). Deres forskningsprosjekt går på å finne drivere som øker sosial aksept og det er gitt ut tre delrapporter (Aakre et al 2018 og Linnerud et al 2018) frem til nå. To av disse rapportene er særlig relevant for denne studien. Linnerud et al (2018) har satt sammen en modell som viser hvordan den sosiale aksepten henger sammen med markedsakseptanse, sosio-politisk akseptanse og samfunnsseptanse. Aakre et al (2018) har gjort funn gjennom sin undersøkelse som peker på konkrete drivere av sosial aksept. Disse identifiserte driverne gir oss en viktig innsikt som gir oss mulighet til å peke på det som også er drivere for motstand mot vindkraft i Norge.

1.3. Teoretisk og praktisk nytte

Det er som nevnt en stor pågående debatt i Norge rundt etablering av vindkraftutbygging, noe som gir vår oppgave aktualitet. 1.april 2019 sendte NVE ut på høring en plan over hvor det er ønskelig at framtidig vindkraft skal etableres i Norge. Over flere år har en også sett kraftige uttrykk for lokal motstand og en polarisert debatt, både gjennom tradisjonelle og sosiale media.

Den praktiske nytten som vårt bidrag kan gi, er en dypere innsikt i hvilke drivere som er med på å øke lokal motstand. Denne innsikten kommer ikke bare politikere og vindkraftmotstandere til gode, men kan også ha betydning for myndigheter som planlegger etablering av vindkraftanlegg,

bransjen som ønsker å investere i vindkraftanlegg eller andre interesser for vindkraft. Vårt bidrag kan også være med på å skape en større forståelse for ulike synspunkter på en til nå polarisert debatt.

Den teoretiske nytten av denne oppgaven er vårt kvalitative forskningsbidrag for å forstå drivere av motstand mot vindkraft. Vårt utgangspunkt er å se identifisere hva forskningslitteraturen peker på av drivere av sosial aksept for vindkraft, som vi tester ut mot vårt empiriske materiale. Her vil det framgå hvorvidt akseptanse driverne også kan være relevante for å forstå motstanden mot vindkraft, i tillegg til at dette gjør det mulig å identifisere nye drivere. Vi gjennomfører kvalitative forskningsintervjuer gjennom et eksplorativt design.

1.4. Struktur og oppbygging

I den følgende delen (kapittel 2) blir den konkrete konteksten for denne studien beskrevet. I denne delen av vår studie synliggjør vi myndigheters mål og hvordan vindkraftbransjens prosess mot konsesjon gjennomføres. Deretter gjennomfører vi en litteraturgjennomgang som viser noe av omfanget og tendensene i internasjonal vindkraftforskning.

Litteraturgjennomgangen er utgangspunkt for våre teoretiske drøftinger av drivere som er med på å skape lokal motstand mot vindkraft (kapittel 3). Videre vil vi gi en drøfting av metoden som er brukt i dette studiet. Vi har et eksplorativt/utforskende studie og i denne delen av studiet problematiseres studiens valg av metode, validitet, reliabilitet og etiske vurderinger (kapittel 4).

Analysedelen presenterer våre data i matriser som gir grunnlag for den analytiske drøftingen (Kapittel 5). Resultater og funn blir presentert (kapittel 6), før implikasjoner, begrensninger og videre studier blir diskutert (kapittel 7). Først skal vi altså gå inn på den norske konteksten for vindkraftutbygging, som kan være med på å forstå hvorfor vindkraft møter mye lokal motstand i Norge.

2. Vindkraftutbygging i Norge

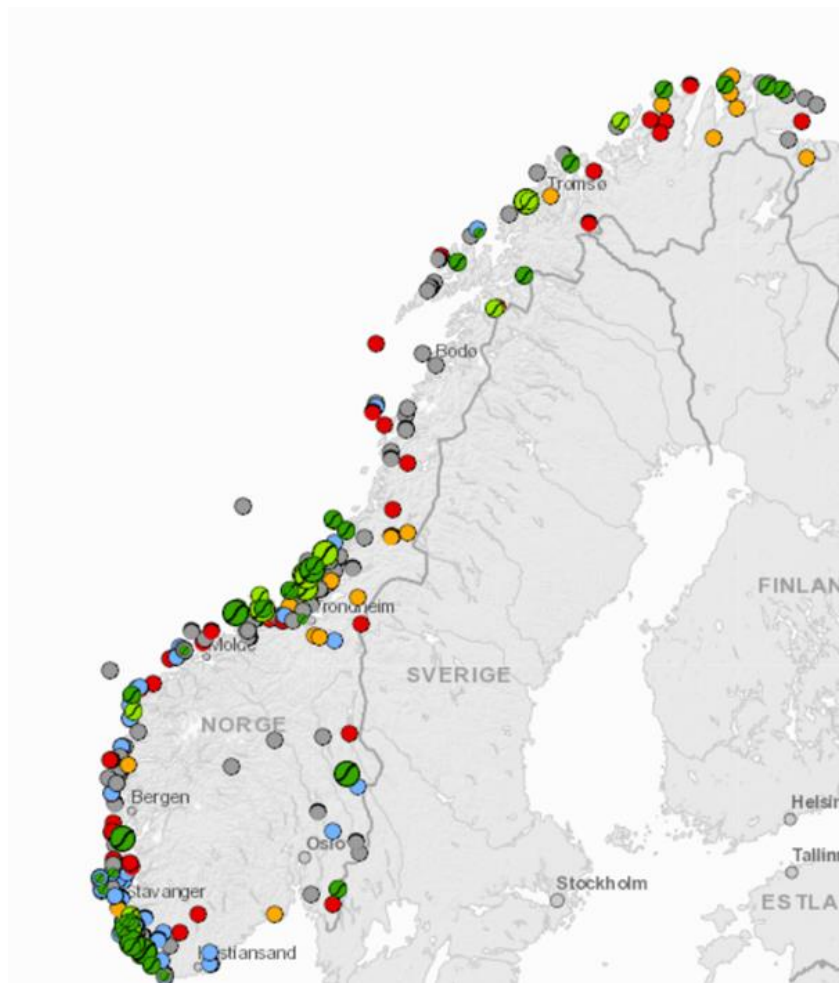
Rammen for vårt studie er vindkraftutbygging i Norge. For å forstå denne konteksten vil vi her redegjøre kort for de politiske målsetningene og vedtak som er gjort, samt hvordan en konsesjonsbehandling foregår. Dette er en viktig kontekst for å forstå drivere av lokal motstand mot vindkraft i Norge.

Å bygge ut mer fornybar energi har lenge vært et politisk mål. Allerede i stortingsmeldingen for energipolitikk i 1998-1999 ble det satt kvantitative mål for hvor mye vindkraft Norge skulle produsere i 2010. I energimeldingen som kom i 2006-2007 ble det vedtatt «å legge til rette for å bygge ut mer vindkraft, og at det skjer etter helhetlige og langsiktige vurderinger». I klimameldingen av 2016 kom Regjeringen med en klar ambisjon «om en langsiktig utvikling av lønnsom vindkraft i Norge». Samtidig fikk Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i oppdrag av Olje-og energidepartementet der det skulle utarbeides en ny nasjonal ramme for vindkraft på land. Denne rammeplanen ble, som nevnt ovenfor, lansert 1. april 2019. Rammeplanen skulle peke på hvilke områder i Norge som egnet seg best for utbygging av vindkraft. Kriteriene er ikke bare basert på været (vindforholdene) i områdene, men også vern, strømforbruket i den aktuelle landsdelen, samt nettkapasiteten for å frakte store mengder strøm. I følge NVE har man aldri tidligere hatt bedre kunnskapsgrunnlag for vindkraftutbygging. På denne bakgrunn, mener direktoratet at det vil være vanskeligere å få konsesjon utenfor disse områdene selv med svært god begrunnelse. Selv om denne rammeplanen mener å ha et kunnskapsbasert grunnlag for å peke ut 13 aktuelle områder i Norge, har berørte parter og motstandere allerede varslet at det vil bli kamp også i de utpekte områdene. Særlig Naturvernforbundet og Den Norske Turistforening tror at konfliktnivået vil øke etter fremleggningen av NVEs rammeplan, og er i tillegg svært bekymret for skader på natur og dyreliv som vindkraftutbyggingen forårsaker (Knutsen, 2019). Kampen mot vindkraft foregår allerede i de områdene som det er gitt konsesjon for, men også der utbyggingen ikke har startet ennå.

I media ser vi for tiden mange eksempler på at etableringen av vindkraft skaper stort engasjement i lokalsamfunnet. Egne aksjonsgrupper etableres med navn som antyder stort følelsesmessig engasjement, som «La skogen leve» og «La naturen leve». Historisk kan dette parallellføres med motstanden mot vannkraftutbyggingen som en så flere steder i forbindelse med 1970-årenes «grønne bølge». I begge tilfellene består fotfolket i disse aksjonsgruppene av lokale innbyggere fra området der utbyggingen er planlagt. Det finnes likevel også en del aksjonister som arbeider på et nasjonalt nivå gjennom ulike organisasjoner. Disse kreftene er med på å hjelpe de lokale organisasjonene, og utgjør i mange tilfeller et bindeledd mellom dem. Samlet må en si at aksjonene mot vindkraftutbyggingen de siste årene har formidlet et nokså massivt inntrykk, til tross for det faktum at meningsmålinger viser at flertallet av befolkningen på landsbasis stiller seg positive til slike prosjekter (WinWind-project, 2017).

Fakta om vindkraft i Norge (Vindkraft i Norge, 2019)

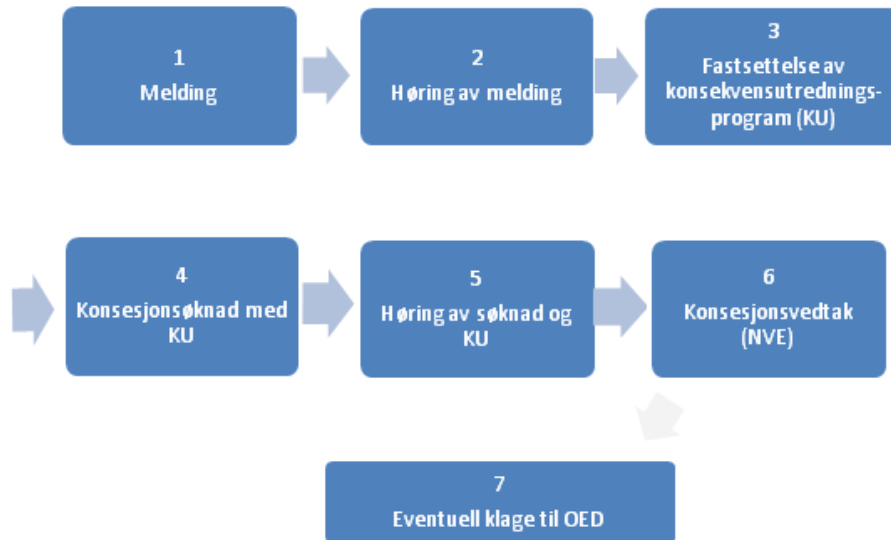
- I 2018 ble det produsert nær 3,9 TWh vindkraft i Norge. Dette var 36 % mer enn i 2017 og er rekord.
- Vindkraft sto for 2,6 % av norsk kraftproduksjon i 2018.
- Det er gitt konsesjon på produksjon av om lag 26 TWh vindkraft, men alle disse prosjektene vil ikke bli realisert.
- Det er forventet at vindkraftanlegg i Norge vil ha en årlig produksjon på 16 Twh i 2021. Dette vil utgjøre omlag 10% av norsk kraftproduksjon.
- I 2021 meldes Norge ut av sertifikatsystemet (som forklares 2.1), men det forventes at vindkraftutbyggingen vil vokse etter dette også .
- Under vises, i figur 1, en oversikt over eksisterende og planlagte vindkraftverk i Norge.

- Eksisterende (mørkest farge) og under bygging vindkraftverk
- Under behandling
- Konesjon avslått
- Konesjon gitt
- Planlegging avsluttet

Figur 1: Oversikt over alle vindkraftanlegg, både bygde og planlagte, (NVE 2019).

2.1. Konesesjonsbehandling

Figur 2: Hvordan skjer beslutninger rundt vindkraftutbygging, (Vindportalen, 2019)

Som figur 2 viser, er det en lang prosess fram til vedtak blir gjort om endelig konesesjon for vindkraft i Norge. NVE (Norges Vassdrag- og Energidirektorat) er myndigheten som er satt til å gi konesesjon til kraftselskaper. Dersom konesesjoner som er gitt av NVE blir påklaget, vil det være Olje- og energidepartementet som behandler denne klagen. Fra melding blir sendt til NVE vil det ta mellom fem og sju år til kraftselskapet får svar på om de får konesesjon. Fastsetting av konsekvensutredningsprogram bestemmer hva det er som må utredes. Dette kan dreie seg om faktorer som naturforhold (påvirkning av biomangfold og fauna), konsekvenser for naboer til anleggene og avstand til bebyggelse (auditiv og visuell støy). I høringsprosessene kan alle interessenter avlegge høringsuttalelser. Den høringsuttalelsen som blir ilagt størst oppmerksomhet er den som vertskommunen avgir. Det er viktig å påpeke at vertskommunen kun er en høringspart, men i de fleste tilfeller lytter NVE til kommunen.

I Norge er det statsråd i Olje- og energidepartementet som gir kraftselskaper endelig konsesjon for utbygging av vindkraft. Før en slik beslutning blir tatt, er det altså lange prosesser og utredninger som blir gjennomført. Fram til 1. april 2019, har det i Norge vært slik at det enkelte kraftselskap har funnet områder de mener er egnet for vindkraftutbygging. Etter 1.april er det NVEs nevnte rammeplan som er hovedretningslinjene for hvor det det kan søkes om konsesjon for vindkraftutbygging. Her er det som nevnt utpekt 13 områder som særlig svært aktuelle. I områder de betrakter som interessante i denne sammenheng, har kraftselskapene gått i dialog med grunneiere. Ofte inngår grunneierne avtaler med kraftselskapet før kommunen og andre interessenter i kommunene blir involvert og informert. Alle utbyggere opererer likevel ikke gjennom slike hemmelige fremstøt og avtaler. I enkelte områder konkurrerer også flere kraftselskaper om avtaler med samme grunneierne. Dette er f.eks. tilfelle i Bygland i Aust-Agder, der minst to utbyggere ønsker vindkraftutbygging. (Figve & Hermansen 2019).

Det er viktig å forstå denne prosessen for å synliggjøre kompleksiteten ved konsesjonsbehandling for vindkraftutbygging og gjennom dette hvordan motstand kan oppstå. Vi skal nå se nærmere på hvordan eksisterende litteratur og teori kan belyse vår problemstilling.

3. Teoretisk rammeverk og plattform

3.1. Litteratursøk

Formålet med studien er som nevnt å identifisere drivere av lokal motstand mot vindkraftutbygging i Norge. Som utgangspunkt for arbeidet med denne problemstillingen har vi gjort et litteratursøk på særlig relevante begreper. Utgangspunktet for søkeprosessen vår ble gjort med følgende nøkkelbegrep i ulike sammensetninger: *wind power*, *citizien*, *influence*, *have an affect on*, *drivers*, *objectors*, *opposition*. Disse begrepene ble alle betraktet som viktige for problemstilling og kontekst. De viktigste søkebasene var EbscoHost og Oria.

Gjennom bruk av søkeordene isolert eller i ulike kombinasjoner kom vi frem til en del nyttige forskningsartikler. For å utvide den teoretiske basen, gikk vi gjennom referansene i disse artiklene og fant slik mer aktuell forskning. I tillegg fant vi flere relevante artikler basert på

“anbefalings-funksjonen” til de digitale utgavene av tidsskriftene. Gjennom dette kom vi fram til et korpus med særskilt fokus på forskning på aksept og motstand mot implementering av fornybar energi. Av disse fant vi det naturlig å særlig se på Aitkin (2009), som allerede er fremhevet som en av få artikler som setter et kritisk søkelys på den eksisterende forskningen. Vårt korpus er hentet spesifikt fra vindkraftforskning, dette er et bevisst valg for å fokusere oppgaven opp mot det som er vår problemstilling.

3.2. Begrepsavklaringer

I det følgende vil vi gjøre kort rede for enkelte sentrale begreper i studien. I vår problemstilling bruker vi begrepet *drivere*. Drivere er noe som gjør at ting utvikler seg, har framgang eller gror sterkere (Cambridge, 2019). Drivere for motstand mot vindkraft er det vi identifiserer gjennom vår litteraturgjennomgang. *Motstand* forstår vi som en uvilje mot noe som skal skje eller har skjedd. På engelsk benyttes begrep som *resistance*, *non-acceptance* og *opposition*. Motstand er til sammenligning et mer allment begrep. Langer et al (2017) diskuterer begrepet *aksept* og graderer dette på en måte som er nyttig i vår bruk av motstandsbegrepet. Han deler aksept av inngrep i naturen opp i sju kategorier: aktiv opposent, motstander, uavklart holdning, likegyldig, tolerant, aksept under gitte forutsetninger og entusiastisk involvering. Denne graderingen kan også anvendes når det gjelder motstand. *Lokal motstand* i vår studie vil si innbyggerne/interessentene i et lokalsamfunn som har vært aktive opponenter og de som har uttrykt at de er motstandere.

3.3. Relevant teori

Nedenfor har vi satt opp en tabellarisk oversikt (tabell 1) over det teoretiske rammeverket som er utgangspunktet for de teoretiske drøftingene av sosial aksept og motstand i forbindelse med vindkraft. Tabellen er systematisert etter årstall, noe som både gir en kronologisk strukturert oversikt, samtidig som dette viser utviklingen i forskningen. Etter publikasjonsår kommer forfattere sortert etter alfabetet på første forfatters etternavn. Deretter presenteres kontekst og stikkord for de viktigste funnene. Under konteksten vil det også fremgå hva slags undersøkelse det refererte arbeidet bygger på. Etter tabellen følger de teoretiske drøftingene av de viktigste funnene.

Forfattere	Metode, kontekst	Funn
Aakre, et al (2018)	Norge, Tyskland, Italia, Latvia, Polen og Spania. Vindkraft, teoristudie.	Trekker fram faktorer som påvirker sosial aksept. Deres funn er tekniske karakteristikk av prosjektet , påvirkning vindkraft har på miljøet, påvirkning på økonomi, påvirkning på lokalsamfunnet, individuelle karakteristikk, markede, planlegging og prosessen. Modell presenteres for sosial aksept gjennom sosio-politisk nivå, markedsnivå og samfunnsnivå.
Hyland & Bertsch (2018)	Irland Vindkraft og kraftledninger (utbygging) Kvantitativ nasjonal undersøkelse	Tydeliggjør to viktige momenter: <ol style="list-style-type: none"> 1. Økonomiske ordninger som involverer lokalsamfunnet uten risiko (risiko-ordninger: som aksjer, eierandeler, investeringer) i lokalsamfunnet øker den sosiale aksepten for vindkraft. Kan indikere enten en grad av generell risikoaversjon mellom innbyggere eller uvillighet til å akseptere kompensasjon som de ikke er forstår omfanget av. 2. For en stor gruppe respondenter (42-43%) så er deres grad av aksept uavhengig av hvilken kompensasjon eller involvering de tilbys. Dette mener forfatterne enten kommer av en ideologisk motstand eller at denne gruppen er for vindkraftutbygging i utgangspunktet.
Langer et al (2018)	Tyskland Vindkraft Online undersøkelse, kvantitativ meningsmåling.	Fokuserer på faktorer som styrker eller demper sosial aksept og peker på at dette er prosessrelaterte variabler, personlige egenskaper, opplevde bivirkninger og tekniske og geografisk utfordringer. Funn: Frykten for lavfrekvent lyd og “alibi deltakelse” (involvering uten reell innflytelse) bidrar mest til motstand. Avstanden til anlegget har ingen påvirkning, mens prosessuell & rettferdig fordeling har størst innflytelse på om respondentene havner i aksept- eller motstandsgruppen.
Linnerud et al (2018)	Norge, Tyskland, Italia, Latvia, Polen og Spania Vindkraft.	Tydeliggjør hva sosial aksept er avhengig av: <ul style="list-style-type: none"> - sosial kontekst - prosedyremessig rettferdighet - rettferdig fordeling

	Rammeverk for analysering av sosial aksept	Vindkraftprosjekter bør balansere mellom folk, globale hensyn og økonomi -> balanse - > sosial aksept, de henviser til modellen som viser at sosio-økonomisk aksept, markedsaksept og samfunnsaksept påvirker den samlede sosiale aksepten.
Langer et al (2017)	Tyskland Vindkraft Undersøkelse av hypotetiske valg “Choice experiments”	<p>Prioriterer attributter etter viktighet;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lyd ved bosted - Avstand fra bosted (“Not-in-my-backyard” respondentene ville ha anleggene lengst mulig unna, men gjerne andre steder) - Deltakelse, se under. - Politisk rammeverk for vindenergi - Antall vindturbiner - Synlighet fra bosted - Høyden på turbinene <p>De finner at deltakelse gjennom informasjon, påvirkning i planleggingsprosessen etc er viktigere enn finansiell deltakelse, som for eksempel eierskap. Innbyggere som har negativ oppfatning av lavfrekvent lyd i utgangspunktet har en tendens til å være imot vindkraft. Aksept kan her graderes i sju forskjellige nivåer. Her defineres graden av aksept eller motstand i forhold til i hvilken grad forstyrrelser kan aksepteres. Reaksjonen på forstyrrelsene uttrykkes gjennom tenkning, følelser eller handling. Aksept er et resultat av interaksjonen mellom bestemte kontekster og blir tolket av alle som er involvert. Motstand og aksept kan graderes i sju ulike nivåer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aktiv opposisjon - Motstand - Uavklart mening - Likegyldighet - Toleranse - Aksept under visse forutsetninger - Entusiastisk involvering. <p>50% av vindkraftanlegg er delvis eid av innbyggere gjennom andelslag i Tyskland.</p>
Liebe et al (2017)	Polen, Tyskland	Påpeker at lokal aksept er avhengig av spesifikk sosial kontekst og frykt/bekymringer

	Vindkraft FSE - factorial survey experiment 1	Fire viktige faktorer for høyere lokal aksept; <ol style="list-style-type: none"> 1) Deltakelse i beslutningsprosesser vedrørende implementering. 2) Mulighet for lokale eierskap. 3) Innbyggerne bruker selv kraften som produseres av vindkraftanlegget istedet for at det eksporteres ut av regionen. Direkte ønske om fordeler av “bruken av landskapet”. 4) Mindre vindkraftanlegg. Ønsker 6 turbiner i stedet for 15-25 turbiner.
Sonnberger & Ruddat (2017)	Tyskland Vindkraft CATI- undersøkelse	Peker på faktorer som påvirker oppfattelsen av vindkraftanlegg; <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan prosessen oppfattes og hvorvidt den oppleves som rettferdig - Oppfatningen av fordeler, både økonomiske og abstrakte - Oppfatningen av kostnader og risiko - Tillit til beslutningstakere - Eierskap - Stedstilhørighet <p>Undersøkelsen viser to viktige elementer, basert på undersøkelsen, for suksessfull implementering av vindkraftanlegg:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Transparent og tydelig kommunikasjon av risiko og fordeler. 2) Rettferdig prosess og utbytte.
Iuga et al (2016)	Skottland, Storbritannia, Spania, Danmark, Irland, Belgia, Tyskland, Italia, Hellas, Kroatia, Romania, Finland Vindkraft.	Fokus på tilrettelegging for mer dialog og kommunikasjon med ulike interessentgrupper. Grunner til lokal motstand: <ul style="list-style-type: none"> - Bekymring for lokal flora og fauna - Lyd - Landskapsødeleggelse - “Følelsen” av å miste identiteten av å være omgitt av natur/rurale omgivelser <p>Har utviklet en guide for bedre dialog og kommunikasjon med ulike interessentgrupper. Det er verd å merke at oppdragsgiver er ulike interesseorganisasjoner fra energisektoren.</p>

	Kvantitativ undersøkelse	
Zaubrecher & Ziefle (2016)	Tyskland- litteraturgjennomgang.	Presenterer en modell for hvordan en kan øke sosial akseptanse ved etablering av store tekniske anlegg. Det synliggjør kompleksiteten og hvilke aspekter en bør ivareta ved etablering av vindkraft.
Ek & Persson (2014)	Sverige Vindkraft Choice - experiment Nasjonal undersøkelse av tenkt vindkraftutbygging (ikke reell)	Undersøker hvilke preferanser som påvirker hvor svenske innbyggere ønsker at fremtidige vindkraftanlegg skal lokaliseres. Resultatene viser at befolkningen er villig til å betale en høyere pris for elektrisitet av vindkraftanlegg på bakgrunn av 1) for å unngå at de blir lokalisert fjellområder eller andre naturområder som blir brukt til turområder/utflukter eller rekreasjon og 2) at de blir forankret og helt eller delvis eid av lokale myndigheter 3) at lokalbefolkningen er involvert i planlegging- og implementeringsprosessen.
Baxter et al (2013)	Canada Vindkraft. Kvantitativ undersøkelse	Undersøker to grupper <ol style="list-style-type: none"> 1) Respondenter som bor i nærheten av vindturbiner 2) Kontrollgruppe som ikke er eksponert for vindkraftutbygging Resultatene viser; <ol style="list-style-type: none"> 1) Kontrollgruppen er mer kritisk og mer bekymret for alle kategorier av potensielle påvirkninger. Generelt er støtten til vindkraftanlegg høy (60-75%), men i kontrollgruppen var det bare 25% som ville støtte lokalt vindkraftanlegg. (Betegnes som sjokkerende lavt, dette kan være påvirket av lokal valgkampanje) 2) Undersøkelsen viser at dette ikke er en NIMBY-effekt. Personer som er imot vindkraftanlegg justerer deres oppfatning etterhvert som de får mer kunnskap eller blir mer kritiske. 3) Bekymringer og motstand relatert til helse synes å virke forsterkende. Helsebekymringer er særlig stor der det ikke er utbygd vindkraft. Særlig gjelder dette lyd. Innbyggere opplever at helsebekymringer ikke blir tatt på alvor av utbyggere.

<p>Sovacool & Ratan (2012)</p>	<p>Danmark, India, Tyskland, USA.</p> <p>Vindkraft og Solcelleanlegg</p> <p>Fire ulike case-studier er med, disse er gjennomført med intervjuer og field visits.</p>	<p>Argumenterer for ni faktorer som gir lokal aksept:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4) Sterk institusjonell kapasitet 5) Politisk forpliktelse 6) Gunstige lover og regulerende rammeverk 7) Konkurranskraftige installasjoner og/eller produksjonskostnader 8) Mekanismer for informasjon og tilbakemeldinger (feedback) 9) Tilgang til finansiering 10) Produktive lokalsamfunn og eller individuelt eierskap og bruk 11) Deltakende prosjektering og tilstedeværelse 12) Positive eksternaliteter eller positivt offentlig image <p>Disse faktorene ses på i sammenheng med modellen som viser sammenheng mellom sosio-politisk nivå, markedsnivå og samfunnsnivå.</p>
<p>Aitkin (2010)</p>	<p>Storbritannia</p> <p>Vindkraft.</p> <p>Casestudie</p>	<p>Viser sammenhengen mellom tillit og rettferdighet og at dette er sentrale begreper. For å få aksept eller unngå motstand må utviklerne skape tillit i lokalsamfunnet. Dersom en person har tillit til en vindkraftutbygger vil vedkommende også kunne oppfatte at utbygger opptrer rettferdig. Å skape tillit mellom utbyggere og lokalsamfunn er svært krevende, også for de selskapene som har de beste intensjoner. Lokalsamfunnets interesser er ulike og det som kan oppleves som en fordel for en interessent, vil for andre være en ulempe. Oppfatningen av rettferdighet etter endt utbygging henger sammen med opplevelsen av prosedyremessig rettferdighet i planleggingsfasen. De som ikke hadde tillit etter denne fasen har ingen tro på at noe av det som ble gitt tilbake til lokalsamfunnet er gitt i beste mening. Konklusjonen er at det er viktig med en folkelig involvering for å bygge opp tillit og rettferdighet.</p> <p>I Storbritannia er det stort sett privateide selskaper som er utbyggere</p>
<p>Barber et al (2010)</p>	<p>USA</p> <p>Miljøvennlige alternativer</p> <p>Kvalitativ undersøkelse</p>	<p>Peker på hvilke grupper i befolkningen som har miljøvennlig atferd.</p> <p>Undersøkelsen er gjort i USA, slik at funn som er basert på geografi og miljøvennlighet ikke nødvendigvis er relevante for europeiske forhold. Mannlige millennialers (født 1978–2000) scorer høyere på miljøvennlig atferd enn kvinnelige. Dette er motsatt av den generelle trenden, der kvinner tenderer til en mer miljøvennlig atferd enn menn.</p>

		Generasjon X og millenials er generelt segmenter med en sterk miljøvennlig profil pga bekymringer for egen framtid.
Ferguson-Martin & Hill (2010)	Canada Vindkraft Case study	Sammenligner utbygging av vindkraft i ulike regioner i Canada. Alberta, Manitoba, Ontario og Nova Scotia. Vindforholdene er gode i alle områder, men graden av utbygging svært ulik. Graden av aksept varierer. Det er ulike typer eierskap, planleggingsfaser, politiske målsetninger, dette har påvirkning på grad av sosial aksept og motstand hos ulike interessenter.
Warren & McFadyen (2010)	Skottland Vindkraft. Spørreundersøkelser	Påviser noe av en “motsatt NIMBY” effekt. Det vil si at de som bor nærmest en vindkraftanlegg (5km), er svært positive til et slikt anlegg. Drøfter også “Not In My Backyard (NIMBY)-prinsippet” på mer generell grunnlag.
Aitken (2009)	Skottland. Litteraturgjennomgang	Kritiserer 5 hovedoppfatninger som brukes i stor grad i vindkraftforskning og som er med på å påvirke planlegging og utvikling av praksis: <ol style="list-style-type: none"> 1) Majoriteten av innbyggere støtter vindkraft 2) Motstanden til vindkraft er et avvik 3) Motstandere er uvitende og feilinformert 4) Bakgrunnen for å forstå motstanden er å vinne over den 5) Tillit er nøkkelen Det konkluderes med motstandere ofte er både godt informerte og har verdifull kunnskap om lokale forhold.. Forskere bør ikke forutsette at de nødvendigvis vet hva som er “rett”, og må åpne for muligheten av motstandere ikke alltid tar feil.
Meyerhoff et al (2009)	Tyskland. Vindkraft The choice experience method	Viser at avstand fra vindkraftverk til bebyggelse er viktig for å begrense motstand. Påvirkning av rødlistearter vektlegges i stor grad av de som er spurt. for å bevare rødlisteartene vil det være hensiktsmessig med mindre vindkraftanlegg. Høyden på vindturbinen ikke viktig. En gruppe av de spurte er mest opptatt av om dette påvirker strømgregninga eller ikke. Negative eksternaliteter vektlegges, dette er det som påvirker lokalsamfunnet indirekte på en negativ måte ved etablering.

<p>Dimitropoulos & Kontoleon (2009)</p>	<p>Vindkraft Hellas The choice experience method</p>	<p>Viser ulike momenter som trekkes frem som som utslagsgivende for lokal motstand</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bekymring for inngrep i naturen. - Bekymring for støy fra vindkraft og påvirkning av lokalt økosystem. - Trussel mot lokal fauna og fugleliv også i oppbyggingsfasen. - Rapporter om irritasjon fra vindturbiner som er installert og som ikke virker. Tekniske problemer, høye kostnader og lav effektivitet. - Negative holdninger på grunn av gjennomføringen av beslutningsprosessen for plassering. - Negativitet på grunn av hvordan bestemmelsene rundt plassering blir gjort. - Mistillit på grunn av at det velges å bygge svært store anlegg. <p>Det konkluderes med at det som er viktigst for at folk skal akseptere vindkraft og redusere sin motstand er involvering på lokalt politisk nivå. En bør ikke jobbe med en «top-down model»; en planleggingsfase bør involvere på et lokalt nivå raskt.</p>
<p>Horst (2007)</p>	<p>Storbritannia Litteraturgjennomgang</p>	<p>Viser at nærhet til vindkraftanlegget påvirker folks holdning til vindkraft. Dersom du har en sterk stedstilhørighet er du mer negativ, enn om du bor i et det som kalles et “stigmatisert” område. Det å bli forbundet med NIMBY-begrepet har negative konnotasjoner, av den grunn forsøkes det av motstandere å fjerne seg fra dette og finne andre argumenter for sin motstand. Dette er viktig for å forstå den komplekse sosiale strukturen og negative individuelle holdninger ved etablering av vindkraft.</p> <p>NIMBY— «not in my backyard»: En del tjenester/utbygginger oppfattes som positiv av majoriteten i et samfunn og befolkning, men utbygger ofte opplever stor motstand fra innbyggere som bor i nærheten av der inngrepet skal skje.</p>
<p>Söderholm et al (2007)</p>	<p>Sverige Vindkraft Spørreundersøkelser</p>	<p>Fokuserer på negative holdninger til vindkraftutbygging og at den påvirkes av mangel på politisk stabilitet, offentlig kritikk på lokalt nivå, rettslige bestemmelser som er styrende for påvirkningen vindkraftanlegg har på omgivelsene, samt prosedyrene for planlegging for lokalisering av vindkraftanlegg.</p> <p>På overordnet nasjonalt og globalt nivå sees vindkraft som et miljøvennlig tiltak, mens motstanden på et lokalt nivå har sin opprinnelse i omgivelsene. Funn: Lite støtte for</p>

		NIMBY som forståelse for motstand, økt involvering i planleggings- og lokaliserings prosessene vil redusere motstand, offshore vindkraftanlegg er å foretrekke fremfor onshore, en må arbeide for å redusere påvirkning av omgivelsene
Wolsink (2007)	Nederland Vindkraft Sammenligning av endimensjonale analyser og multivariate analyse	Påpeker at åpne demokratiske beslutninger bør foretrekkes framfor teknokratiske og bedriftsinterne beslutninger. Deltakelse og involvering anbefales fremfor planlegging og beslutningstaking av fagfolk, økonomer og politisk elite. Det anbefales åpne tilnærminger som gir rom for flere syn, fremfor en presentasjon av ferdig utformede forslag. Det er et ønske om energieffektivisere framfor å gjøre store inngrep gjennom vindkraftutbygging.
Wüstenhagen et al (2007)	Nederland Litteraturgjennomgang	Identifiserer tre former for aksept: <ul style="list-style-type: none"> - Sosio-politisk aksept.; denne konteksten er her de overordnede linjene som aksept av teknologi (vind, sol, ec), samt og de politiske føringer og beslutninger. Og målgruppen er opinionen, sentrale interessenter eller politikere som er i lovgivende organer. - Samfunnsaksept: I denne konteksten ser en på aksepten av et konkret prosjekt i et lokalsamfunn. Målgruppen er lokale interessenter, lokalbefolkningen (og da særlig de berørte innbyggerne), samt lokal administrasjon/politikere. - Aksept i markedet: Dette handler om aksepten av om de teknologiske produktene og tjenestene som produktene generer, eksempelvis grønn energi. Viljen til å finne kapital til investeringer. Målgruppen er potensielle kunder, investorer og energiselskap. <p>Denne modellen brukes i flere andre artikler som vi referer til.</p>
Bergmann et al (2006)	Skottland Vindkraft Choice-experiment	Synliggjør positive og negative eksternaliteter. Eksterne påvirkninger = kvalitet på landskap, dyreliv i naturen og luftkvalitet Funn: <ul style="list-style-type: none"> - En viss form for sensitivitet mot prosjekter med høy påvirkning på landskap, men ikke villig til å betale mer for å redusere påvirkningen på landskap

		<ul style="list-style-type: none"> - Å unngå påvirkning av dyrelivet er like viktig som å unngå påvirkning av landskap - Å unngå luftforurensning var høyt verdsatt - Rurale samfunn er mer villig til å betale for å etablere fulltidsjobber som en konsekvens av fornybare energiprosjekter - Rurale samfunn er svært negative til påvirkninger av dyrelivet, men viser mindre bekymring rundt inngrep i landskapet. - Rurale samfunn er også mer opptatt av reduksjon i luftforurensning enn urbane - Urbane er mindre villig til å akseptere påvirkning av landskapet - Ingen forskjell på høy- eller lavinntektshusholdninger vedr villighet til å betale mer for fornybar energi
Alvarez-Faraizo, & Hanley (2001)	Spania Vindkraft Kombinerte analyser, conjoint analyses	Fokuserer på hvordan folk oppfatter miljøpåvirkningen ved etablering av vindkraftanlegg. Folk verdsetter flora og fauna, men er mindre kritiske til landskapsinngrep Sosiale kostnader gjennom miljøpåvirkning vil skje ved utbygging av vindkraft.
Wolsink (2000)	Nederland, teoridiskusjon av to vindkraftanlegg	Drøfter NIMBY- begrepet og peker på at det er instusjonelle faktorer som i stor grad er med på å skape motstand.Vindkraftetableringer skjer saktere enn det en kan forvente.De peker på viktigheten av tre viktige ressurser: Kunnskapsressursen, reslasjonsressursen og kapasitet til mobilisering.
Krohn & Damborg (1999)	Danmark Vindkraft Litteraturgjennomgang	Beskriver forskjellen i motstand: Det er forskjell i å ha en negativ holdning og yte aktiv motstand. Konklusjon: På et nasjonalt nivå er 80% for vindkraft. Også på lokalt nivå der det er vindkraftanlegg er folk gjennomgående positive. Dette betyr ikke at problemet er løst: Kun én aktiv motstander kan skape svært mye uro og motstand. Derfor ser det ut til å være uunngåelig og at det alltid vil være mye motstand når vindkraft skal etableres. Mangel på kommunikasjon mellom de som skal bygge og de som bor i et område kan være en hovedårsak til uro. Informasjon og dialog er veien til aksept.

Tabell 1: Presentasjon av sentral teori, (Kandidatnr 202 & 203)

I denne tabellen har vi valgt å systematisere forskningsartiklene som vi har gjennomgått. I flere tilfeller vil disse artiklene brukes i stor grad i vår teoretiske analytiske drøftinger, i andre tilfeller vil enkelte artikler brukes for å gi definisjoner. I kapittel 3.4 vil de viktigste funnene som er relevante for problemstillingen bli diskutert med utgangspunkt i tidligere forskning.

3.4. Teoridiskusjon

Litteraturen peker på at etablering av vindkraft og andre prosjekter innenfor fornybar energi som for eksempel vannkraftutbygging, solcellepanel og biobrensel, nesten alltid fører til stor lokal motstand. (Aakre et al, 2018, Sonnberger et al 2017, Söderholm, 2006, Meyerhof et al 2009, Iuga et al 2016, Langer et al 2017, Langer et al 2018, Zaunbrecher & Ziefle, 2016, Dimitropoulos & Kontoleon, 2009, Baxter et al 2013, Hyland & Bertsch, 2018, Krohn & Damborg 1999). Selv om det generelt er stor aksept for vindkraft på land, opplever utbygger stor motstand lokalt der utbygginger skal skje (Aakre et al, 2018, Sonnberger et al 2017, Söderholm, 2006, Meyerhof et al 2009, Iuga et al 2016, Langer et al 2017, Langer et al 2018, Zaunbrecher & Ziefle, 2016, Dimitropoulos & Kontoleon, 2009, Baxter et al 2013, Hyland & Bertsch, 2018, Krohn & Damborg 1999). Mye av forskningen som er gjort rundt vindkraft på land, handler i stor grad om hvordan en kan skape en større lokal aksept for å redusere planleggings- og implementeringstiden (Aakre et al, 2018). I denne oppgaven ønske vi imidlertid å se på lokal motstand og peke på hvilke drivere/faktorer som er med på å gjøre lokale innbyggere til motstandere og hvilke drivere som er med på å forsterke motstanden. I det følgende kapitlet presenteres noen relevante arbeider som går inn på slike forhold og begrepsbruken i denne konteksten.

3.4.1. Motstand

Et av nøkkelbegrepene vi allerede har trukket fram er *motstand*. Aksept kan her graderes i sju forskjellige nivåer, Langer et al (2017). Her defineres graden av aksept eller motstand i forhold til i hvilken grad forstyrrelser kan aksepteres. Reaksjonen på forstyrrelsene uttrykkes gjennom tenkning, følelser eller handling. Aksept er et resultat av interaksjonen mellom bestemte

kontekster og blir tolket av alle som er involvert. Motstand og aksept kan graderes i sju ulike nivåer:

- Aktiv opposisjon
- Motstand
- Uavklart mening
- Likegyldighet
- Toleranse
- Aksept under visse forutsetninger
- Entusiastisk involvering.

Denne definisjonen av aksept legges også til grunn i Langer et als (2017) kvantitative undersøkelse som er utført med 1400 deltakere. I denne studien lages det her en egen gruppe for de som er aktive opponenter og de som har uttrykt motstand. Bruken denne modellen har vært til inspirasjon for dette studiet.

Krohn & Dambourg (1999) påpeker likevel at det er en forskjell mellom de som yter aktiv motstand i forbindelse med etablering av vindkraft og de som «bare» er motstandere. Artikkelforfatterne påpeker at diskusjonen om etablering av vindkraft og negative holdninger gjennom lokal motstand til slike tiltak, har vært til stede fra tidlig i 1990-årene. Historisk kan motstanden og aktivismen mot slike utbygginger også sammenlignes med den norske diskusjonen om etablering av enkelte vannkraftverk. Det er her nok å nevne et stikkord som «Altautbyggingen» for å antyde temperaturen i denne debatten. Det at det er lite diskusjon om vannkraftutbygging i dag, handler i stor grad om at de store og kontroversielle utbyggingene allerede er gjennomført. Dette skyldes også at det er etablerte strukturer for avbøtende tiltak som gir lokale skatteinntekter. En slik avklaring er ikke tilstede ved etablering av vindkraftverk. Dette er en av driverne bak motstanden som vil bli drøftet senere i oppgaven, nemlig økonomisk kompensasjon.

Den akademiske litteraturen om aksept av vindkraftutbygging på land, kan sies å ha en klar tendens, i og med at det generelt legges stor vekt på hvordan aksepten for slike inngrep kan økes. Motstanden som beskrives er i stor grad tatt for gitt som et rent lokalt fenomen, noe som holdes

opp mot en generell høy grad av aksept for vindkraft i befolkningen (Wolsink, 2000). Wolsink (2000) henviser til meningsmålinger som viser en ganske høy grad av aksept i befolkningen. De som er motstandere beskrives i stor grad som en gruppe mennesker som først oppdager at de er motstandere når vindkraft skal bygges i deres nærområde. Litteraturen peker på at motstandere av vindkraft har manglende kunnskap, og at motstanden baserer seg på en NIMBY-tankegang. Dette begrepet sikter til at motstanden ikke hadde vært artikulert hvis ikke inngrepet dukket opp i den enkelte motstanders nærområdet, (Wolsink, 2000). Aitken (2009) argumenterer mot denne måten å forstå motstandere på. Hun peker på at diskusjonen rundt hvem som er motstandere og hva som er deres motivasjon for motstand forenkles i litteraturen. Bruk av meningsmålinger for å få svar på hva som er folks mening om vindkraft på land blir lite diskutert og det er i liten grad gjennomført kvalitative studier som gir et blikk på de bakenforliggende faktorene for hva som er folks begrunnelse for motstand. Aitkens gjennomgang av litteraturen stiller store spørsmålsteget ved om motstandere mot vindkraft blir tatt på alvor og om opposisjonen deres blir forstått riktig. Dette er et viktig utgangspunkt for denne oppgaven.

3.4.2. Hvem blir motstander og hvem blir tilhenger?

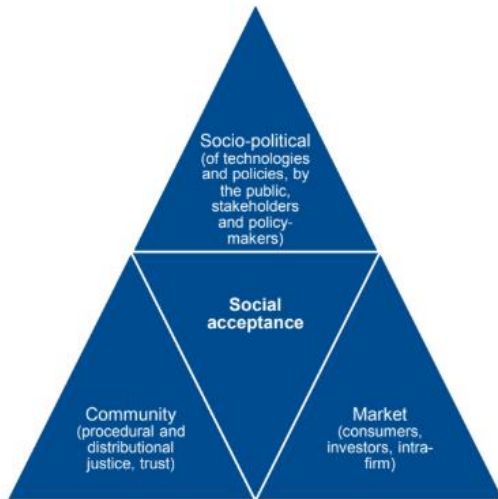
Det er blitt gjort enkelte studier av hva slags grupper som er tilhengere av vindkraftutbygging på land og andre fornybare energiprojekter og hvem som er motstandere. Langer et al (2018) har gjennomført en undersøkelse som viser at motstanden er større i rurale strøk enn hva den er i urbane strøk. En av grunnene til dette kan være at det er nettopp i de rurale områdene at vindkraft blir utbygd. Andre har studert hvilke samfunnsgrupper som støtter miljøvennlige tiltak på mer generell basis. Barber et al (2010) viser at geografiske forskjeller er med på å bestemme i hvor stor grad noen er villig til å velge miljøvennlige alternativer. Artikkelforfatterne har i denne sammenhengen undersøkt hvem som velger økologisk vin. I tillegg til geografi, trekkes også ulike aldersgrupper og kjønn fram som variabler her. I denne undersøkelsen er det unge menn (født mellom 1978 og-2000) som peker seg ut som de som er mest miljøvennlige. Videre tenderer en gruppe mennesker til å unngå endringer og ukjent risiko som generelt er assosiert med ny teknologi.

I en undersøkelse fra Skottland viser resultatet at at det finnes før utbyggingen av vindkraftanlegget mener 2% av respondentene at de tror utbyggingen vil ha ødeleggende naturinngrep. Etter utbyggingen mente kun 5% dette (Söderholm et al 2007). Dette mener artikkelforfatterne kan forklares med at det finnes et NIMBY-effekt. Selv om flere undersøkelser viser at mange har en positiv forforståelse/forhåndsoppfatning av vindkraft, og at motstand først oppstår når en kan få prosjekter i sitt eget nærmiljø, viser andre undersøkelser at motstand mot vindkraft også kan bunne i en ideologisk overbevisning som ikke har en direkte relasjon til aktuelle vindkraftutbyggingsprosjekter. Hyland & Bertsch (2018) fant at 42-43 % av respondentene ikke ble påvirket eller endret deres syn på vindkraftutbygging. Med andre ord synes det allerede i utgangspunktet å foreligge en etablert forforståelse om vindkraftutbygging som ikke lot seg påvirke av ulike drivere.

3.4.3. Hvorfor er sosial aksept viktig?

I denne oppgaven vil vi (identifisere og analysere) drivere av lokal motstand mot vindkraft. Mye av forskningslitteraturen om vindkraft handler som nevnt om å identifisere hva som skal til for å kunne øke den lokale aksepten. Her blir den sosiale aksepten fremhevet som en viktig faktor for å gjennomføre den vindkraftutbyggingen som har fått konsesjon (Aakre et al, 2018, Linnerud et al, 2018). I flere forskningsartikler om vindkraft brukes det ulike varianter av en modell som beskriver aksept (Wüstenhagen et al, 2007), (Linnerud et al, 2018), (Sovacool og Ratan, 2012), (Aakre et al, 2018), (Aitken 2010). Denne modellen beskriver tre ulike nivåer der sosial aksept kan forstås gjennom et triangel av akseptanse, bestående av henholdsvis sosio-politisk aksept, markedsaksept og samfunnsaksept. Det første nivået, sosiopolitisk aksept, er det mest generelle nivået. Beslutningstakere og andre premissgivende interessenters evne til å legge til rette for de to andre akseptnivåene er plassert her. Markedsaksept handler om tilgang kapital til investeringer og muligheter for innovasjon i bransjen. Samfunnsaksept er den delen av triangelet som er mest spesifikt. Dette viser til hvordan prosjekter påvirker lokale interessenter og deres aksept. I dette studiet er det som nevnt nivået samfunnsaksept vi ser nærmere på. Aakre et al (2018) bruker også denne modellen, men bygger den litt ut. I tillegg til de tre primære akseptnivåene, knytter de disse sammen med sosial aksept (se figur 3). Sosial aksept bestemmes av interessentenes

holdninger til vindkraft og det er summen av hva som foregår på de tre beskrevne akseptnivåene som er med på å bestemme hvorvidt den sosiale aksepten er til stede eller ikke.

Figur 3: Sammenheng mellom aksept og sosial aksept, (Linnerud et al, 2018).

Sovacool og Ratan (2012) beskriver ni faktorer som må være oppfylt for at en skal kunne få aksept på alle nivåer. Disse faktorene er henholdsvis: (1) sterk institusjonell kapasitet, (2) politisk forpliktelse, (3) tilrettelagt ramme- og lovverk, (4) konkurranskraftige produksjonskostnader, (5) mekanismer for kommunikasjon, (6) tilgang til finansiering, (7) produktive lokalsamfunn og lokalt eierskap, (8) deltakelse og involvering, (9) positive eksternaliteter. Positive eksternaliteter er konsekvenser av prosjektet som investorene selv ikke er med på å betale for (Carson et al 2015). Disse ni faktorene er tett knyttet til det som Aakre et al (2018) trekker fram som drivere for å kunne skape sosial aksept rundt vindkraftutbygging i Norge. Faktorene som trekkes fram her, i forbindelse med det såkalte Winwind- prosjektet er tekniske karakteristikk ved prosjektet, hvordan prosjektet påvirker miljøet, hvordan det påvirker økonomien, hvordan det påvirker lokalsamfunnet, individuelle karakteristikk (stedstilhørighet, holdninger i politikk og klimaholdninger), markedsbehov og muligheter, planlegging/involvering, nasjonale rammeverk og tillit. Disse faktorene er fremhevet som viktige for å kunne skape sosial aksept.

Den sosiale aksepten er kompleks og foregår på flere nivåer. Interessentene våre er hentet fra et lokalt nivå, og derfor vil vi fokusere på å se motstanden som foregår på det lokale nivået. Hvilke drivere som er med på å påvirke interessentene til å bli motstandere? I neste del vil vi drøfte de ulike driverne som synes relevante i vår sammenheng for å forstå lokal motstand.

3.4.4. Drivere

Graden av sosial aksept kan også ses i sammenheng med motstand slik vi har redegjort for ovenfor. Dermed vil de driverne som identifiseres gjennom litteraturen for sosial aksept også være viktig for å forstå motstand (Wüstenhagen et al, 2007). Gjennom vår litteraturgjennomgang har vi identifisert sju drivere som vi vil drøfte videre og sette i relasjon til økt motstand mot vindkraft: 1) lokal involvering, 2) lokalt eierskap, 3) tillit til beslutningstakere, 4) Økonomisk kompensasjon, 5) helserisiko, 6) NIMBY og 7) natur og stedstilhørighet

1) Lokal involvering

Det er en bred konsensus i eksisterende litteratur om at tidlig involvering fra lokalbefolkning og lokalsamfunnet bidrar til å redusere lokal motstand av vindkraftutbygging. Blant andre mener Sonnenberg & Ruddat (2017) at fraværet av lokal involvering fører til at befolkningen kan gå over til grupperingen “aktiv opposent” og “motstander” og ikke bare bli værende i “uavklart holdning” og “likegyldig”. Lokal involvering beskrives ulikt, men videre i denne oppgaven har vi valgt å bruke beskrivelsen til Langer et al (2018) som ser på dette som en prosessrelatert variabel. Med dette mener artikkelforfatterne at variabelen inkluderer opplevelsen av politiske prosesser, grad av deltakelse, og rettferdighet i fordeling og prosesser. Krohn & Damborg (1999) har tidligere pekt på at mangel på kommunikasjon mellom utbyggere og innbyggere kan være en hovedårsak til uro. Involvering og dialog som viktige faktorer for å redusere motstand understrekes av forskning fra senere år, blant annet Wolsink (2007), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Ek & Persson (2014), Söderholm et al (2007), Warren & McFadyen (2010), Aitkin (2010), Sonnenberger & Ruddat (2017), Sovacool & Ratan (2012), Aakre et al (2018), Langer et al (2017) og Liebe et al (2018).

Sonnenberg & Ruddat (2017) påpeker at hvorvidt lokal involvering virkelig reduserer motstand, avhenger av hvordan oppfattelsen av prosessen er og om den oppleves som rettferdig.

De understreker at det er særlig to faktorer som er viktig for reduksjon av motstand; 1) transparent og tydelig kommunikasjon av risiko og fordeler og 2) rettferdig prosess og fordeling av overskudd. Zeunbrecher & Ziefle (2016) påpeker at oppfatningen av beslutningsprosessens- og prosjektutfallets rettferdighet har en større betydning for om befolkningen aksepterer eller avviser en vindkraftutbygging, enn de fysiske egenskapene ved anleggene. Dersom lokal involvering skal redusere lokal motstand må involveringen være av en slik art at den oppleves som reell og på en slik måte at innspill tas med videre i prosessen (Langer et al, 2018). De beskriver at ikke bare mangel på deltakelse eller involvering, men også en opplevelse av involvering uten reell påvirkning øker lokal motstand.

Söderholm et al (2007) påpeker at motstanden vil reduseres dersom innbyggere også involveres i lokaliseringen av vindkraftutbyggingen, og ikke bare i planleggingen. Dette påpeker også Dimitropoulos & Kontoleon (2009), som viser til at lokal motstand også kan oppstå på grunn av hvordan bestemmelsen av plassering er gjort. Aakre et al (2018), inkluderer også norsk empiri i tillegg til flere land i Europa. Også her synliggjøres det hvor viktig planleggingen og prosessen i forbindelse med vindkraftanlegg i nærområdet er for lokalsamfunnet når det gjelder å hindre motstand eller øke sosial aksept. Oppleves prosessene som rettferdige (for eksempel ved uformell og formell deltakelse av innbyggere og lokalsamfunnet), skjer dette gjennom at informasjonen og prosessen oppleves transparent. Motstanden øker dersom lokalbefolkningen føler at vindkraftutbyggingen “tres nedover” dem. Wolsink (2007) peker også på dette. Dersom lokalbefolkningen ikke får delta i beslutningsprosessene vil også betingede tilhengere kunne snu og bli motstandere.

Ulike land i verden har ulike fremgangsmåter for å gi utbyggingstillatelser for vindkraft. Dette gjenspeiles i den litteraturen som vi har gjennomgått. Ferguson-Martin & Hill (2011) viser hvor ulikt det er mellom de ulike provinsene i Canada. Det er omfattende godkjenningprosesser (konsesjonsprosesser i Norge, kapittel 2.1) i Manitoba, Ontario og Nova Scotia, mens det er

enklere prosesser i Alberta. Prosessene og graden av lokal involvering, beskrives ikke her, men det peker på at prosesser gjennomføres i svært ulik grad. I Norge (beskrevet i kapittel 2.1) er det også svært omfattende prosesser. I disse prosessene er det flere runder med høringsuttalelser og klagemuligheter fra alle som regner seg som interessenter til utbyggingen. Det er en prosess der det er lagt opp til at folk skal få mulighet til å involvere seg. NVE sender kraftselskapets melding ut på høring, fra det øyeblikket er det mulig med lokal involvering i norsk kontekst.

2) Lokalt eierskap

Vi har konstatert at det hersker en bred konsensus i eksisterende litteratur om at involvering fra lokalbefolkning og lokalsamfunnet bidrar til å redusere lokal motstand av vindkraftutbygging. Det samme synes å gjelde for lokalt eierskap, noe blant annet Liebe et al (2017) fremhever som en viktig faktor. Aakre et al (2018) mener også at lokalt eierskap er en av flere faktorer som kan være med på å redusere lokal motstand. Sonnberger & Ruddat (2017) har også påvist at det er mindre lokal motstand dersom eierskapet er lokalt, enten i form av andelslag, kommunalt eide foretak eller andre former for lokalt eierskap. Denne undersøkelsen viser tilsvarende at det er større motstand dersom vindkraftutbyggingen er eid av investorer eller store energiselskaper. Dette samsvarer med funnene til Ek & Larsson (2014), som konstaterer at lokalt eierskap både bidrar til å øke aksepten og til å redusere lokal motstand. Her finner vi også en gradering av eierforholdene ut fra forbrukernes perspektiv, der statseide og kommunalt eide vindkraftanlegg har den sterkeste definerte lokale geografiske forankringen, mens vindkraftverk som eies av andelslag har noe lokal tilknytning, og privateide vindkraftselskaper har generelt svakest tilknytning i lokalsamfunnet.

Langer (2017) derimot finner ikke at eierskapsforholdet er en utslagsgivende eller signifikant faktor for å redusere lokal motstand. Dette kan ha sammenheng med at empirien hentes fra Tyskland, der 50% av vindkraftverkene som helt eller delvis er eid av andelslag. Samme resultat kommer også Warren & McFadyen (2010) til i sin undersøkelse fra Skottland. Riktignok antydes det her at det kan være en mer positiv holdning til vindkraftanlegg dersom lokalsamfunnet er involvert og eierskapet er lokalt, men differansen er ikke stor nok til at den karakteriseres som signifikant. Ferguson-Martin & Hill (2010) har gjennomført en studie i Canada der det

undersøkes hvordan motstanden mot vindkraft artikulere seg i fire ulike områder i landet. Her ser en at det lokale eierskapet har varierende betydning for hvor den lokale motstanden oppstår. Ontario har et av de største lokalt eide vindkraftverkene i landet, men i denne delen er det også en sterkt svært økende motstand. Denne undersøkelsen viser at type eierskap ikke er den fremste driveren for om motstand mot vindkraft øker eller ikke.

Hyland og Bertsch (2018) har undersøkt hvorfor det er stor aksept av vindkraftanlegg generelt, men stor lokal motstand der vindkraftanleggene skal bygges. Deres funn viser at ved lokalt eierskap på et nivå som gir en eller annen form for “fordelsordninger for fellesskapet” er det minst motstand. Motstanden øker derimot jo mer forpliktende involvering som tilbys, for eksempel eierskap gjennom kjøp av aksjer. Dette mener artikkelforfatterne kan indikere at det enten er en grad av generell risikoaversjon blant innbyggere eller uvillighet til å akseptere kompensasjon som de ikke er kjent med.

3) Tillit til beslutningstakere

Tillit er en faktor eller driver som nevnes som viktig for å redusere lokal motstand. Aitkin (2009, 2010) understreker at nøkkelen til tillit er å anerkjenne både tilhengere og motstandere. Videre påpeker hun at det er viktig at prosessen fremstår som tillitsvekkende for alle parter, det være seg (tilhengere, nøytrale og motstandere). Det virker derimot negativt med prosesser der befolkningen opplever at de blir brukt som gissel eller det er involveres uten reell innflytelse eller påvirkning. Både Langer et al (2018) og Langer et al (2017) understreker at, selve opplevelsen av prosessene, det vil si om de er tillitsvekkende og rettfærdige, har betydning for utviklingen av motstand eller sosial aksept.

Sonnberger & Ruddat (2017) identifiserer tillit som en viktig faktor på flere måter. For det første besitter berørte involverte parter i en utbygging av vindkraftanlegg ofte ikke kompetanse eller erfaring med alle sider og konsekvenser av en utbygging, og er derfor avhengig av informasjon fra tredjepart. Graden av tilliten til relevant informasjon vil påvirke hvorvidt det oppstår økt lokal motstand eller aksept. Dernest påpekes det at innbyggernes tillit til beslutningstakere for vindkraftutbyggingen (lokal administrasjon, nasjonale beslutninger etc) også er et sentralt element. Er det tillit til at det tas gode beslutninger på et overordnet nivå, vil denne faktoren

påvirke positivt, mens det motsatte vil skje hvis tilliten ikke er der. Den norske konteksten rundt hvordan dette foregår er kompleks, og kan oppfattes som til dels noe uoversiktlig for parter som ikke er direkte involvert, og der beslutninger nettopp tas på overordnet nivå, (ref kapittel 2.1)

De ulike aktørene og gruppene i lokalsamfunnet har divergerende interesser, og det som kan oppleves som en fordel for en interessent, vil for andre være en ulempe (Aitkin, 2010). Å skape tillit mellom utbyggere og lokalsamfunn er svært krevende, også for de selskapene som har de beste intensjoner. Aitkin (2010) påpeker også at tillit og rettferdighet er relaterte begreper. Har man tillit til en utbygger vil man lettere få en forståelse av at vedkommende oppfatter at de opptrer rettferdig. Hun mener videre at oppfatningen av rettferdighet etter endt utbygging henger sammen med opplevelsen av prosedyremessig rettferdighet i planleggingsfasen. De som ikke hadde tillit etter denne første fasen har ingen tro på at noe av det som ble gitt tilbake til lokalsamfunnet er gitt i beste mening. I verste fall kan alle tildelte goder oppfattes som bestikkelser. Mistanken vil da være til stede fra starten av, og vil ikke la seg stoppe. Det understrekes at det er viktig med innbyggermedvirkning for å bygge opp tillit og rettferdighet. Langer et al (2018) finner at oppfatningen av rettferdighet i prosessen og i fordelingen av goder er den faktoren som har størst innflytelse på om respondenten er tilhenger eller motstander av vindkraft.

4) Økonomisk kompensasjon

Økonomisk kompensasjon og andre fordeler som tildeles ved en vindkraftutbygging er en driver som nevnes av flere forskere. Dette gjelder både goder som tildeles enkeltindivider og lokalsamfunnet som helhet. Sonnberger & Ruddat (2017) påpeker at den lokale aksepten eller motstanden er styrt av om den økonomiske kompensasjonen til involverte parter og til lokalsamfunnet som helhet oppfattes som rettferdig eller ikke. De peker også på at dette gjelder parter som ikke selv får økonomisk kompensasjon som følge av vindkraftutbyggingen, men som likevel er berørt av den. Som eksempel nevnes naboer til et vindkraftanlegg som kan risikere fallende verdier på eiendommene, og derfor vil utvikle motstand.

Aakre et al (2018) nevner at flere faktorer som kan spille inn når det gjelder økonomi og lokal motstand. Særlig fremhever de eksisterende lokalt næringsliv som kan bli negativt berørt, eksempelvis turistnæringen, som kan oppleve synkende attraktivitet som følge av vindkraftetableringer. Bergmann et al (2006) peker på at befolkningen i rurale strøk er mer villig til å betale ekstra for ren energi dersom det etableres fulltidsjobber som en konsekvens av fornybare energiprojekter. Også Hyland & Bertsch (2018) har funnet en klar sammenheng mellom økonomisk kompensasjon og holdninger til vindkraftutbygging. Ek & Persson (2014) fremhever også viktigheten av økonomisk kompensasjon til lokalsamfunnet. Liebe et al (2017) påpeker at motstanden vil kunne reduseres ved at innbyggerne selv bruker kraften som produseres av det lokale vindkraftanlegget, som en form for kompensasjon for bruken av landskapet.

Hyland & Bertsch (2018) viser til at motstanden reduseres mest der det blir etablert økonomiske ordninger som har lav involvering av innbyggere når det gjelder eierskap. Mens eierskap eller andre ordninger som innebærer risiko for lokalbefolkningen (aksjer etc.) øker motstanden. Dette viser at det har stor betydning hva slags type økonomiske kompensasjon som gis til lokalbefolkningen.

5) Helserisiko

En viktig driver for motstand er påvirkningene som lokalsamfunnet får av de fysiske attributtene til et vindkraftanlegg. Langer et al (2018) mener at frykten for lavfrekvent lyd er en av de to viktigste driverne for motstand mot vindkraftanlegg. Dette bekreftes av Langer et al (2017) som påpeker at grupper som er negative til lavfrekvent lyd ikke ønsker utbygging av vindkraft. De fant også at bekymringene for lavfrekvent lyd ved bostedet var den viktigste faktoren for innbyggernes aksept. Dette var viktigere enn både avstand til vindkraftanlegg og involvering. Dimitropoulos & Kontoleon (2009) peker på at deres respondenter ønsker lavere turbiner og ikke så mange i det enkelte vindkraftområdet, men de peker også på at det er ulike oppfattelser av dette fra et området til et annet. Sonnberger & Ruddat (2017) beskriver også helserisiko som en

viktig faktor for motstand. De peker spesielt på at det visuelle kan oppfattes negativt, skyggekast og forstyrrelser gjennom lyd.

Baxter et al (2013) har gjort funn som kan tyde på at befolkningen ikke opplever at bekymringer relatert til helserisiko (og da særlig infralyd) blir tatt på alvor av utbygger. Det er verdt å merke seg at dette gjaldt spesielt den gruppen i emperien som ikke allerede var eksponert for vindkraftanlegg/vindkraftutbygging. Baxter et al (2013) mener at helserisiko er undervurdert som driver for lokal motstand.

6) Not-in-my-backyard - NIMBY

Not-in-my-backyard, med forkortelsen NIMBY, er et konsept som det er forsket mye på. Direkte oversatt betyr begrepet “ikke i min (bak)hage”. Dette brukes ofte som en betegnelse på at et tiltak fremstår som allment akseptert, men der motstanden likevel oppstår når noen får dette i lokalmiljøet (Söderholm et al 2006). I forbindelse med vindkraft er dette konseptet i høyeste grad relevant. En undersøkelse utført av Sonnberger & Ruddat (2017) har gjennomført en meningsmåling med tilfeldig utvalg som viser at 52% er helt eller delvis positive til vindkraft, mens andelen synker til 35 % når vindkraftanlegget bygges nær hjemmet. Tilsvarende viser undersøkelsen at de andelen som finner vindkraft helt eller delvis uakseptabelt dobler seg (fra 23% til 45%) når utbyggingen foregår nær hjemmet. Også Söderholm et al (2017) finner at det er generelt positive holdninger til vindkraft, mens det på lokalt nivå ofte er stor motstand. Dette forklares med NIMBY-effekten. Her vises det til en svensk undersøkelse, der det fremkommer at motstanden mot ødeleggelsene i det lokale landskapet er stor før etablering, men lav i etterkant. Dette skal påvise at NIMBY-effekten gjør seg mest gjeldende *før* etableringen av et vindkraftanlegg. Wolsink (2000) mener derimot at NIMBY-effekten kun er en sekundær begrunnelse for motstand og at det i virkeligheten ligger andre grunner bak motstanden. Han hevder at den lokale motstanden kan være et uttrykk for mistenksomhet mot utbygger eller avvisning av prosessen som foreligger, fremfor en avvisning av det lokale vindkraftanlegget. Warren & McFadyen (2010) finner, oppsiktsvekkende nok, at de som bor nærmest vindkraftanlegg er mest positive, altså en “motsatt NIMBY-effekt”. Dette kan kanskje forklares

ved at kunnskapen og erfaringen med vindkraft er liten og at det er en forventning om at en vindkraftutbygging vil skape større endringer i nærområdet enn det faktisk gjør.

Horst (2007) mener at NIMBY har en effekt, men at det kan være problematisk å måle da den er avhengig andre forhold. Blant annet kan det ligge en metodisk feilkilde bak dette, nemlig at intervjuobjektene ønsker å unngå å bli knyttet til NIMBY-begrepet. Derfor prøver de å legitimere andre årsaker til hvorfor de er motstandere. Aitkin (2009) finner tilsvarende at det er en bred konsensus blant forskere på at NIMBY ikke forklarer opinionens holdning/atferd til vindkraftutbygging, og viser også til at motstandere er redde for å bli stigmatisert i NIMBY-kategorien. Baxter et al (2013) finner heller ikke støtte for en NIMBY-effekt. Her hevdes det derimot at personer som er imot vindkraftutbygging justerer oppfatningen etterhvert som de får mer kunnskap eller blir mer kritiske.

7) Natur og stedstilhørighet

Vindkraftutbygging er oftest forbundet med store inngrep i naturen (Sonnberger & Ruddat 2017). Forskingen viser da også at mye av motstanden oppstår i forbindelse med naturinngrep, men hvilke elementer i slike inngrep som er viktige for lokalbefolkningen varier. Iuga et al (2016) påpeker at denne typen lokal motstand kan være begrunnet i bekymring for lokal flora og fauna og landskapsødeleggelse, men også at motstanden er begrunnet i at lokalbefolkningen opplever en form for tap av identitet når naturen og de rurale omgivelsene som omgir dem forringes og endrer karakter. Sonnberger & Ruddat (2017) mener at den lokale motstanden påvirkes av koblingen som eksisterer mellom mennesker og steder. I likhet med Iuga et al (2016) er en viktig driver for motstanden at landskapsidentiteten forsvinner. Jo sterkere stedstilknytningen oppleves, desto sterkere blir motstanden. Tilknytningen og motstanden er særlig fremtredende der naturen oppfattes som spesielt vakker eller verneverdig. Her bringes også en annen faktor som angår landskapet inn. I områder med vindkraftutbygging kan det oppstå økt risiko ved ferdsel, som ved faren for iskasting om vinteren. Dermed vil et større område enn selve vindkraftanlegget være utilgjengelig for befolkningen, og også dette blir da være en driver for motstand. Akre et al (2018), Hyland & Bertsch (2018), Dimitropoulos &

Kontoleon (2009) og Söderholm et al (2007) påpeker også at påvirkning av naturlandskap og stedsidentitet er viktige faktorer. Ek & Persson (2014) viser til og med at svensker er villige til å betale mer for strømmen for å unngå at vindkraftanlegget blir lokalisert i fjellområder eller andre naturområder som blir brukt til turformål eller rekreasjon. Bergmann et al (2006) finner derimot at det kan være en viss form for sensitivitet i lokalbefolkningen i Skottland når det gjelder prosjekter med stor grad av påvirkning på landskapet, men at befolkningen likevel ikke er villige til å betale mer for strømmen for å redusere denne påvirkningen. I denne studien konkluderes det med at at motstanden mot vindkraftanlegg i like stor grad skyldes frykt for negativ påvirkning av dyrelivet som påvirkning av landskapet. Det gjelder særlig befolkningen i rurale områder. Det samme påpeker Wolsink (2007) og Alvarez-Faraizo & Hanley (2001): Befolkningen synes i høyere grad flora og fauna er viktigere enn selve landskapet i denne sammenheng. Meyerhoff et al (2009) viser også til betydningen av flora og fauna, og har særlig identifisert bevaring av rødlistearter som en viktig faktor for holdninger til vindkraftutbygging. I urbane områder synes det derimot som befolkningen er mindre villige til å akseptere påvirkning av landskapet. Også Akre et al (2018) viser til frykt for påvirkning av landskapet, og da særlig beskyttede og verneverdige områder. I tillegg peker de på at bekymringen for potensielt økt trafikk kan trigge motstanden.

3.5. Oppsummering og videre fokus i studien

Teoridiskusjonen gir et utgangspunkt for å identifisere drivere for lokal motstand mot vindkraft i Norge. Det er flere av driverne som henger sammen og overlapper hverandre i stor grad, her defineres sju kategorier av drivere:

1. *Lokal involvering*. Liebe et al (2018), Langer et al (2018), Langer et al (2017), Sonnberger & Ruddat (2017), Ek & Persson (2014), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Warren & McFadyen (2010), Sovacool & Ratan (2012), Aakre et al (2018), Wolsink (2007), Zaunbrecher & Ziefle (2016), Hyland & Bertsch (2018), Iuga et al (2016), Wüstenhagen (2018), Linnerud et al (2018), Krohn & Damborg (1999), Aitkin (2010), Wolsink (2007), Aitkin (2009), Söderholm et al (2007)

2. *Lokalt eierskap*. Liebe et al (2018), Langet et al (2017), Sonnberger & Ruddat (2017), Ek & Persson (2014), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Warren & McFadyen (2010), Sovacool & Ratan (2012), Aakre et al (2018), Wolsink (2007), Horst (2007), Zaunbrecher & Ziefle (2016), Ferguson-Martin & Hill (2010)
3. *Tillit til beslutningstakerne*. Zaunbrecher & Ziefle (2016), Langer et al (2018) Liebe et al (2018), Aitkin (2010), Sonnberger & Ruddat (2017), Baxter et al (2013), Iuga et al (2016), Wolsink (2007), Aitkin (2009) Wolsink 2007, Aitkin 2009, Wüstenhagen et al (2007)
4. *Økonomisk kompensasjon*. Aakre et al (2018), Sonnenberger & Ruddat (2017), Hyland & Bertsch (2018), Ek & Persson (2014), Wüstenhagen et al (2007), Warren & McFadyen (2010), Sovacool & Ratan (2012), Bergmann et al (2006)
5. *Helserisiko*. Horst (2017), Aakre et al (2018), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Warren & McFadyen (2010), Iuga et al (2016), Baxter et al (2013), Langer et al (2017), Sonnberger & Ruddat (2017), Langer et al (2018), Ek & Persson (2014), Söderholm et al (2007), Bergmann et al (2006)
6. *NIMBY- not in my backyard*. Horst (2017), Aakre et al (2018), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Warren & McFadyen (2010), Iuga et al (2016), Baxter et al (2013), Langer et al (2017), Sonnberger & Ruddat (2017), Langer et al (2018), Ek & Persson (2014), Söderholm et al (2007), Bergmann et al (2006)
7. *Stedstillørighet og natur*. Iuga et al (2016), Ek & Persson (2014), Hyland & Bertsch (2018), Langet et al (2017), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Aakre et al (2018), Linnerud et al (2018), Sonnberger & Ruddat (2017), Meyerhoff et al (2009), Alvarez-Faraizo & Hanley (2001), Wolsink (2007), Bergmann et al (2006)

Disse sju driverne peker seg ut i forskningslitteraturen. Selv om den eksisterende litteraturen i stor grad vinkles mot hvordan en kan øke graden av sosial aksept for vindkraftutbygging, gir vår tidligere skisserte forståelse av sosial aksept gjennom akseptansmodellen (Wüstenhagen, 2007) oss mulighet til å også behandle disse faktorene som drivere for motstand mot vindkraft. I den gjennomgåtte litteraturen er disse driverne i stor grad identifisert ved hjelp av kvantitative undersøkelser. Aitkens (2009) tidligere nevnte kritikk av forståelsen av motstand og mangelen på kvalitative undersøkelser av motstand, gir oss et utgangspunkt for å supplere disse studiene av drivere ved hjelp av kvalitative metoder.

4. Metode og forskningsdesign

I vår litteraturgjennomgang har vi sett at forskningen peker på flere ulike drivere som er med på å øke lokal aksept for vindkraftutbygging. Litteraturen har imidlertid et særlig fokus på hvordan motstand skal unngås gjennom å forstå hvilke drivere som kan øke sosial aksept, (for eksempel ser vi dette i Sovacool & Ratan (2012), Aakre et al (2018) og Linnerud et al (2018). Sovacool & Ratan (2012) sammenligner ulike prosjekter der de forklarer hvem som har høy sosial aksept og hvem som har mindre. Linnerud et al (2018) bygger opp et rammeverk der de ønsker å synliggjøre hvordan en skal forstå sosial aksept.) Aitken (2009) har drøftet i sin forskning om vindkraft på land, og hevder det hersker misforståtte oppfatninger av hva som er bakgrunnen for motstand mot vindkraft og hvordan motstandere oppfattes. Her påpeker hun behovet for kvalitative studier for å få en dypere forståelse av motstand mot vindkraft. Hun beskriver en litteratur som forholder seg noe ukritisk til resultatene som innhentes gjennom kvantitative metoder. Aitkens påstand og vårt ønske om å gå i dybden gjennom innlevelse for å skape forståelse, har vært utslagsgivende for at vi i denne oppgaven har valgt kvalitativ metode og et eksplorativt forskningsdesign. Hensikten med et eksplorativt studie er at en forsker på et felt som det er lite forsket på tidligere (Thagaard, 2003). Et slikt studie har til hensikt å samle inn ny innsikt rundt et fenomen (Mehmetoglu, 2003).

Gjennom all forskning er det viktig med en systematisk tilnærming for å kunne skape innsikt og forståelse (Thagaard, 1998). En viktig målsetting i kvalitativ forskning er å oppnå en forståelse av sosiale fenomener. Vår målsetting med å bruke denne metoden er å utarbeide en analytisk basert forståelse av “drivere av lokal motstand mot vindkraft i Norge” som (sosialt) fenomen.

Ut fra vår problemstillingen ønsker vi å utforske og finne ut hvilke drivere som er med på å skape lokal motstand ved etablering av vindkraft. Å gjøre dette på en utforskende eller eksplorativ måte vil gi rom for et samspill mellom induktive og deduktive tilnærminger. Ragin (1994) sitert i Thagaard (1998) framholder at forståelsen som forskerne kommer fram til kan knyttes til etablert teori og til den forståelsen som forskeren tilegner seg gjennom innhenting av

empiri. Den deduktive rammen skaper grunnlag for oss gjennom den allerede etablerte teorien, mens den induktive rammen hjelper oss å skape et meningsinnhold gjennom den innsamlede empirien som gir grunnlag for å sammenfatte mønstrene vi ser i våre data. Vår forhåndsforståelse av motstand i etablering av vindkraft, har sammen med teorien vi har innhentet, gitt oss et grunnlag for å kunne peke på mulige driverne som er med på å skape lokal motstand.

4.1. Sekundærdata

Til denne oppgaven er det innhentet sekundærdata fra ulike relevante nettsteder og forskningsrapporter. Der det har vært hensiktsmessig i vår analyse, har vi også benyttet oss av artikler, reportasjer og nettsteder som er med på å belyse momenter fra vårt øvrige datagrunnlag. På nettsidene til NVE og vindportalen har vi hentet inn oversiktskart og kunnskap om konsesjonsprosessen for vindkraftutbygging i Norge (NVE, 2019 og Vindportalen, 2019). FNs bærekraftsmål er også en del av våre sekundærdata, da målene som ligger her er med på å befeste nasjonale målsettinger om bruk av fornybar energi (FN bærekraftsmål 2019).

I tillegg bruker vi Norconsults rapport fra 2016 (Norconsult 2016) som ser på lokale samfunnsmessige virkninger av vindkraftanlegg. Kunnskapen herfra er med på etablere innsikt i hvordan etablerte vindkraftanlegg har påvirket samfunnet .

4.2. Temasentrerte analytiske tilnærminger

Temasentrerte tilnærminger kan knyttes til presentasjoner av materialet der det er temaene som blir utgangspunkt for diskusjonen (Thagaard, 1998). I en slik analyse sammenligner en informasjon fra hvert tema fra alle informantene, noe som skaper rom for å gå i dybden på de ulike temaene. Selv om en løsriver temaene i en slik analyse, er det viktig å se på i hvilken sammenheng temaene tas fra. Dette må synliggjøres i analysen. Det er viktig at analysen i materialet inndeles i ulike kategorier. For vår del vil det være de forhåndsdefinerte driverne fra vår teoretiske diskusjon som er grunnlaget for tematiseringen.

Gjennom å dele opp materialet i kategorier på denne måten vil vi dekontekstualisere teksten, før vi rekontekstualiserer det i en integrert analyse ved å sette det inn i den teoretiske sammenhengen. (Thagaard, 1998). Denne delen av analysen kalles en lokal integrasjon. Gjennom vår integrasjon trekker vi også inn direkte sitater fra våre informanter.

4.3. Kvalitativ metode og semistrukturert intervju

I kvalitativ forskning står *fortolkning* av empiri sentralt (Thagaard, 1998). Vår problemstilling kunne blitt undersøkt med bruk av både kvantitativ og kvalitativ metode. Vi har valgt å benytte oss av kvalitativ metode fordi vi ønsket en dybdeforståelse på et tema det er forsket lite på. Den kvalitative metoden gir oss mulighet til å presentere en detaljert oversikt over fenomenet som i større grad gjør det mulig å forstå fenomenet (Mehmetoglu, 2003). Det nære forholdet mellom forsker og den som blir forsket på reiser en rekke etiske og metodiske utfordringer. Derfor er det viktig å gjøre godt rede for og drøfte måtene data kategoriseres på og prinsippene som legges til grunn for de konklusjoner som tas.

Vi har valgt å gjennomføre vår datainnhenting gjennom semistrukturerte intervjuer. Vindkraftutbygging på land i Norge skaper sterke motsetninger mellom berørte parter. Motstandere blir ofte sterke stemmer i offentligheten, som bruker lokale media, folkemøter og sosiale medier som kanaler for sin motstand. Temperaturen kan ofte bli høy i slike debatter, som kan gå på tvers av tidligere etablerte fellesskap. Et semistrukturert intervju gir oss rom for at intervjuobjektet kan utdype sine holdninger og følelser om et tema som kan være følelsesladet på en romslig måte.

Semistrukturerte intervjuer står for en delvis strukturert tilnærming. Dette er kanskje den mest brukte intervjuformen i kvalitativ forskning (Thagaard, 1998). Temaene vi ønsket å spørre om var strukturert på forhånd, men denne metoden gjør det mulig å endre rekkefølgen på tematikken, skaper en fleksibilitet som gjør det mulig å knytte spørsmålene til den enkelte informantens forutsetninger. Denne fleksibiliteten er viktig for at en skal kunne fortolke, forstå og beskrive i det mangefasetterte problemkomplekset som vindkraftmotstanden utgjør.

4.4. Fremgangsmåte

Bakgrunnen for valg av tema i denne oppgaven var en spesifikk interesse for bærekraft og klima. Valg av kontekst for oppgaven ble tatt med utgangspunkt i dette og vi ønsket at utfordringer i dette segmentet skulle gjenspeile vårt forskningsinteresse.

Etter gjennomgangen av litteraturen har vi parallelt arbeidet med utvalgsprosess og en intervjuguide (vedlegg 3) som kunne hjelpe oss med å besvare problemstillingen. Vi har delt intervjuguiden inn i tre seksjoner. I første del har vi med generelle og åpne spørsmål om vindkraft. I andre del stiller vi spørsmål der vi ber informantene gi oss svar på årsaker til hvorfor de tror folk blir motstandere eller tilhenger av vindkraft og hva som påvirker de til engasjement i den eller andre retningen. I tredje del spør vi direkte om de driverne vi har identifisert i teorikapittelet. Dette gir oss mulighet til å sammenholde driverne som er definert fra forskningslitteraturen med informantenes oppfatninger. Intervjuguiden er med på å kvalitetssikre samtalene som vi har med informantene. Den semistrukturerte formen gjør det mulig for oss å følge opp interessante ledetråder som informantene gir oss, slik at intervjuobjektene kan få mulighet til å underbygge påstander.

Fem av sju intervjuer har vi gjennomført med personlig oppmøte. De to andre intervjuene er gjort via Skype. Dette har gitt oss mulighet til observere kroppsspråk og engasjement til informantene. Vi har i tillegg gjort lydopptak av alle intervjuer. Alle intervjuobjektene har skriftlig samtykket på informasjonsskrivet, som er utarbeidet etter veileder fra DNS (DNS 2019) og beskrevet nærmere i vedlegg 2. Vi har også fått en NSD-godkjenning for gjennomføringen av samtaleopptak (se vedlegg 1). Filer med lydopptak ble lagret på en forsvarlig måte som beskrevet i søknad til NSD og det ble slettet umiddelbart etter transkribering.

4.5. Utvalgsstrategi og rekruttering

I kvalitativ forskning er ikke utvelgelsen av intervjuobjekter nødvendigvis så ensartet som ved kvantitative metoder (Mehmetoglu, 2003). Mehmetoglu referer til Miles & Huberman (1994), som har laget en liste over 16 forskjellige formålsutvelgingsstrategier. Vi har valgt en kombinert

strategi på basis av tre av disse formålsutvelgingsstrategiene: en homogen gruppe, kriteriestrategi og gjennom et bekvemmelighetsutvalg.

I vårt utvalg har vi lagt vekt på å velge ut intervjuobjekter fra *en homogen gruppe*. Vi har tidligere vist til Langer et al (2017) inndeling av sosial aksept og motstand, som har en gradert skala med åtte ulike nivåer. Våre informanter er plukket fra to av disse nivåene: de som viser aktiv opposisjon og de som har uttalt at de er motstandere.

Gjennom å velge ut en så homogen gruppe gir dette oss en tydelig begrensning, men også et mer sentrert fokus. Perspektivene til uttalte motstandere og opponenter vil kunne gi oss et innblikk i hva som er årsaker/drivere til deres motstand. Det kunne også ha vært interessant å ha med informanter som er positive til vindkraft, da vi slik kunne få mulighet til å sammenligne hva slags drivere som skiller tilhengere og motstandere. Dette er likevel vurdert som en for omfattende studie innenfor rammene av et mastergradsprosjekt. Ved å velge en homogen gruppe av informanter får vi et mer konsentrert utvalg som passer til problemstillingen og dette gir oss muligheter til å finne generelle mønstre i de svarene vi får. Vårt utvalg av informanter er gjort fra ulike geografiske områder. Det vil si at det er lokale motstandere som har meninger om flere ulike vindkraftprosjekter. Dette var et bevisst valg for vår del, for på den måten vil svarene vi innhenter ikke kunne identifiseres til et bestemt geografisk område.

Kriteriestrategien innebærer at våre intervjuobjekter møter noen felles kriterier. De har alle uttrykt at de er motstandere mot vindkraftutbygging i det området de har en geografisk tilhørighet til. Vår utvelgelse baserer seg også på et *bekvemmelighetsutvalg*, i den forstand at informanter er subjektivt valgt ut innenfor våre egne nettverk. Hovedårsaken til valg av denne strategiutvelgelsen er at det har vært tidsbesparende.

Vi tok kontakt med 12 aktuelle kandidater, men har på grunn av noe frafall endt opp med 7 informanter. Vi regnet i utgangspunktet med at det ville bli noe frafall, og hadde som utgangspunkt at 7–10 informanter ville være tilstrekkelig. Selv om utvalget er begrenset, har vi vurdert det slik at intervjuenes art, med en åpen tilnærming som gir rom for utfyllende svar, kan gi tydelige indikasjoner på hva som er fundamentale drivere av motstand mot vindkraft.

4.6. Tolkning og analyse

Som nevnt i kapittel 4.2 er vår analyse en temasentrert analyse der vi bruker driverne som vi har definert basert på gjennomgang av tidligere forskning. Denne analysemetoden blir ofte kritisert. Det påpekes at det å ta opp et tema ut fra sammenhengen, vil kunne gjøre at en mister noe av helheten. Det er derfor viktig at informasjon fra den enkelte informant settes i en sammenheng (Thagaard, 1998). Dette er viktig for å kunne ivareta et helhetlig perspektiv. Vi vil gjennom matriser vise hva i materialet som er beskrivende og hvordan vi fortolker dette opp mot driverne vi har identifisert.

Tolkende matriser er med på å analysere materialet på en måte som gir grunnlag for forståelse av tendenser i materialet. Det gir oss en oversikt over hva våre informanter vektlegger av drivere, og gjennom dette fremkommer det et bilde av hvilke drivere som er viktige. Gjennom de åpne spørsmålene i vår intervjuguide vil vi også få mulighet til å identifisere andre drivere enn det vi har hentet ut fra litteraturen. Dette gir en systematisk mengde av kunnskap som belyser ulike aspekter ved den lokale motstanden. (Mehmetoglu, 2003).

4.7. Reliabilitet og validitet

Reliabilitet knyttes til spørsmål rundt forskningens pålitelighet, mens validitet refererer til forskningens gyldighet (Thagaard, 1998). For at forskning skal ha en høy grad av reliabilitet må det være fravær av tilfeldige og usystematiske feil (Esiasson et al 2012). Studiens konklusjoner må være konsistente og de må kunne reproduseres av andre forskere (Mehmetoglu, 2003).

Validitetsbegrepet kan deles inn i to: begrepsvaliditet og resultatvaliditet. Begrepsvaliditet er overensstemmelsen mellom teoretisk definisjon og operasjonell indikator (Esiasson et al, 2012). I dette ligger det hvordan det teoretiske begrepet måles i undersøkelsen som gjennomføres.

Resultatvaliditet er reliabilitet+begrepsvaliditet (Esiasson et al 2012). Resultatvaliditet utgjør da den interne validitet, men det er også viktig å peke på den eksterne validiteten. Ekstern validitet handler om i hvilken utstrekning resultatet fra forskningen ville ha vært samsvarende med en identisk undersøkelse utført i andre miljøer, eller med andre typer aktører. Intern validitet dreier seg om å vurdere om studiens konklusjoner er troverdige i seg selv, mens ekstern validitet altså

dreier seg om å vurdere hvorvidt konklusjonene fra en bestemt studie også kan gjelde i andre settinger (Mehmetoglu, 2003).

For å øke reliabiliteten i denne oppgaven har det vært en styrke å være to som arbeider med det. Dette har medført at vi i samarbeid har kunnet kvalitetssikre intervjuene og transkriberingen av disse. Samtidig har vi gjennom utarbeidelse av matrise med bakgrunn i vår transkriberte data fått luket ut slurvefeil og økt systematikken. Det er viktig å påpeke at det i intervjusituasjonen kan ha oppstått misforståelser som vi ikke har fanget opp, eller at vårt intervjuobjekt ikke har oppfattet våre spørsmål på den måten vi har hatt som intensjon.

En annen måte å formulere resultatvaliditet er på er at denne uttrykker hvordan vi måler det vi påstår at vi måler (Esiasson et al, 2012). En tommelfingerregel er at validitetsproblemet øker med avstanden mellom den teoretiske definisjonen og den operasjonelle indikatoren. Våre operasjonelle indikatorer er i stor grad identiske med våre teoretiske definisjoner. Drivere som er beskrevet gjennom tidligere forskning er testet ut på våre informanter. Det er viktig å påpeke at det kan være elementer ved begreper fra tidligere forskning som vi ikke har fanget opp, men vi har gjennom vår teoridel pekt tydelig på hva vi legger i forståelsen av de ulike driverne. Matrisene vi har utarbeidet gir en oversikt over de resultatene vi videre diskuterer i vår analyse. Dette er med på å kvalitetssikre oversikten over data og analysen. En svakhet ved resultatvaliditeten er at den tidligere forskningen der vi har identifisert driverne har kvantitative undersøkelser som sitt utgangspunkt. Ved overføringen til den kvalitative metoden har vi vært oss dette bevisst, og har likevel funnet driverne relevante.

I kvantitativ forskning er den eksterne validiteten viktigere enn i kvalitativ forskning. Som påpekt, kan ekstern validitet forstås som overførbarhet (Mehmetoglu, 2003). Esiasson et al (2012) mener at kvalitativ forskning også i større grad bør sikre en ekstern validitet. Det begrensede utvalget av informanter gjør at vi har kunnet følge de enkelte intervjuobjektene og deres argumenter på en inngående måte, men gjør det utfordrende å generalisere. Vårt utvalg av informanter kan også oppfattes som en svakhet hvis generalisering hadde vært siktemålet. Vi kunne i stedet ha tatt utgangspunkt i en mer tilfeldig spredning av informanter. Imidlertid er det ikke en generalisering som har vært målet med vår undersøkelse, vi har derimot ønsket å få en dybdeforståelse i fenomenet “drivere av lokal motstand mot vindkraft i Norge”.

4.8. Etiske betraktninger

Det er flere etiske dilemmaer ved en temasentert tilnærming. Som nevnt tidligere vil en slik analyseform stykke opp empirien, slik at det kan oppfattes at den er tatt ut av en sammenheng (Thagaard, 2003). Den semistrukturerte intervjuformen, gjør at bearbeidingen av tekst inn i matriser er noe mer tidkrevende. Likevel gir også dette rom for å tolke den beskrivende teksten.

Forskerens perspektiv får en større plass gjennom en temasentrert tilnærming (Thagaard, 1998). Dette kan føre til en fremmedgjøring av informanten. Dersom informanten opplevde forståelse fra forskeren i intervjusituasjonen, vil ikke dette synliggjøres i analysen. Det kan føre til at informanten kan føle at det er et brudd i tilliten mellom forsker og informant. Dette er likevel et riktig valg å gjøre for å besvare vår problemstilling, dybdeforståelse av motstand og driverne som fører til motstand er det fenomenet vi undersøker.

Temasentreringen gjør imidlertid at prinsippet om anonymitet blir ivaretatt på en god måte gjennom analysen. Denne tilnærmingen er med på å fjerne det enkelte intervjuobjekt bort fra analysedelen (Thagaard, 1998). I tillegg har våre intervjuobjekter som nevnt blitt valgt ut fra flere geografiske områder, noe som gjør dem ekstra beskyttet mot gjenkjennelse. Ingen av de geografiske områdene tilkjennevis i vår analyse.

5. Presentasjon av funn og analyse

5.1. Innledning og kontekst

Vi presenterer våre funn gjennom to ulike matriser, matrise 1a (tabell 2), 1b (tabell 3) og matrise 2 (tabell 4). I matrise 1a presenteres oppsummerte beskrivelser av hva våre informanter har sagt om våre forhåndsdefinerte drivere av motstand mot vindkraft. I matrise 1b oppsummerer vi antallet av informanter som identifiserer disse faktorene som drivere av lokal motstand mot vindkraft. Det er ikke det kvantitative i dette som vi er mest interessert i, men denne optellingen er med på å bekrefte eller avkrefte de forhåndsdefinerte driverne. Det kvalitative aspektet ved informantenes svar, løftes fram i analysedelen.

I matrise 2 presenterer vi beskrivelsene av hva informantene har uttalt rundt de åpne spørsmålene i del 1 og del 2 av vår intervjuguide. Disse spørsmålene avslørte ikke drivere av motstand som vi selv har identifisert gjennom vår teorijennomgang. Dette har gitt oss mulighet til å avdekke også andre og alternative årsaker til hvorfor våre informanter har blitt motstandere eller aktive opponenter til vindkraft. I denne matrisen fortolker vi utsagnene til de driverne informantene setter ord på, både de vi har forhåndsdefinert og de som våre informanter tar opp på selvstendig grunnlag.

Med utgangspunkt i disse matrisene og de data vi har fått inn vil vi videre drøfte resultatene opp mot forskningslitteraturen. Her vil vi også trekke inn enkelte direkte sitater fra informantene som er med på å understreke betydningen av vesentlige drivere av motstand mot vindkraft fordi her synliggjøres informantens egne ord på motstand.

5.2. Resultater

Matrise 1a (se tabell 2): Matrisen synliggjør hva de ulike informantene har beskrevet om de driverne for motstand som er identifisert gjennom sentral litteratur beskrevet i kapittel 3.

Matrise 1b (se tabell 2): Presenterer hvor mange av våre informanter som bekrefter forhåndsdefinerte drivere.

Matrise 2 (se tabell 4): Matrisen synliggjør hva de ulike informantene har svart på spørsmålene i de to første delene av intervjuguiden (vedlegg 3). I kolonnen helt til venstre er det plassert begreper som betegner drivere for motstand som er nevnt av informantene, men som ikke er funnet i litteraturgjennomgangen. Disse er betegnet som nye funn og nummerert som 8. Disse vil bli brukt i det videre analysearbeidet.

Fakta om informantene:

- Antall informanter: 7 personer
- 3 kvinner og 4 menn i alderen fra 26 til 56 år med snittalder på 43 år

- 1 informant med fagbrev, resten med høyere utdanning (bachelorgrad, mastergrad eller doktorgrad)

Presentasjon av funn, matrise 1a

	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4
Lokal involvering	Dersom de hadde fått være med å bestemme HVOR anleggene skulle produseres, kunne prosessen blitt mindre konfliktfylt.	Lokalt energiselskap involverte tidlig og lokket med økonomisk kompensasjon. Fikk alliansepartnere.	Lokal involvering som blir tatt på alvor vil hjelpe. Det var mye engasjement men innspill ble ikke hørt. Erfaringen med framgangsmåten til utbygger i tidlig fase oppfattes lite tillitsvekkende og ugreit. Alt var taushetsbelagt.	Lokal involvering har alltid en betydning i slike prosesser, motstand vil uansett oppstå dersom den lokale involveringen ikke tas på alvor.
Lokalt eierskap	Lokalt eierskap betyr ikke noe i disse områdene.	Lokalt eierskap har en betydning. Flere som gikk fra å være for til å være imot etableringen da det ble kjent at tysk energiselskap eide	Lokalt eierskap vil kunne hjelpe, da vil for eksempel kommunen kunne få mer. Slik det er nå er det ingen sikkerhet i den inntekten kommunen får.	Hadde nok bidratt positivt om mer av inntektene hadde blitt i lokalsamfunnet. Uansett store diskusjoner om dette er riktig bruk av naturområdene, men hadde blitt mer

		51% av selskapet som bygger ut		spiselig ved større andel av inntektene lokalt. Motstanden hadde ikke blitt borte
Tillit til beslutningstakere	Har ikke tillit og følelse av maktesløshet.. Føler en stor mistillit, vet ikke om tidlig involvering hadde hjulpet.	Tillit til at de som tok beslutningen lokalt gjorde det etter beste evne på grunn av egen overbevisning. På det nasjonale nivået blir en fanget av å bidra til klimakampen.	Har ikke tillit til nasjonale myndigheter. Innspill som sendes inn blir kommentert, men ikke tatt på alvor. Kommunens høringsuttalelse har mye å si, den kunne blitt brukt bedre og med større gjennomslagskraft.	Ikke tillit nasjonalt. Det handler om symbolpolitikk. Fint å si at en skal bruke vinden der den er. Men det totale miljøregnskapet er ikke positivt. Folk er ikke villige til å sette seg inn i helheten. Liten grad av åpenhet lokalt. Utbygger må ta innover seg at dette berører hele lokalsamfunnet og ikke bare de som blir direkte berørt. Folk går bakveier. Blir ikke rettferdig fordi det ikke erkjennes at dette berører flere enn de som er grunneiere

<p>Økonomisk kompensasjon</p>	<p>Det er ikke mulig å sette noen pris på disse områdene.</p> <p>Dersom det var andre områder i kommunen, kan det hende dette kunne vektlegges annerledes.</p>	<p>Dersom det ikke hadde ligget noen økonomiske fordeler t lokalt ville det ikke vært utbygging.</p> <p>Unnskyldningen er at det er bra for miljøet, men det er pengene som er driveren. (kommunen og grunneiere). Men kommunen får kun småpenger.</p> <p>For lokalt næringsliv har det vært minimalt med forskjell.</p> <p>Hva skjer dersom utbygger går konkurs? Hva skjer da med vindkraftanlegget?</p>	<p>Selv om det gir noen positive bi-effekter, vil ikke lokale entreprenører kunne tjene mye på dette.</p> <p>Det er for stort til det.</p>	<p>Det er viktig når det først blir utbygging. Utbygging er unødvendig, men skal det først gjennomføres må en utnytte det og få mest mulig ut av det.</p>
<p>Helserisiko</p>	<p>Misliker spesielt visuell forurensning.</p>	<p>Penere enn trodd på forhånd (er utbygd). Men det er kommet klager på støy allerede og det før anlegget er i full drift.</p>	<p>Støy er ikke et problem, det som er et problem er hvordan det store inngrepet blir i naturen, med veiutbygging og oppstillingsplasser.</p> <p>Det går utover</p>	<p>Viktig. Utbyggingen trengs ikke og da blir det helt forkastelig at innbyggerne må tåle disse konsekvensene .</p>

		Er ikke avtalefestet helseundersøkelser.	muligheten for rekreasjon i området, om du får igjen en sti et annet sted, hjelper ikke det.	
NIMBY	Det er kanskje andre områder i kommunen som kunne vurderes. Større kunnskap gir mer negativitet. Engasjementet startet med utbygging i egen kommune.	Stedet var utilgjengelig og betydde ikke så mye for mange. Ville gitt fra seg områder dersom det var et positivt miljøregnskap	Dette dreier seg om NIMBY, hadde ikke tenkt på vindkraft tidligere. Vindkraft kan bygges ut ved kyst og på fjellet der inngrepet blir annerledes enn i dyp skog.	
Natur og steds-tilhørighet	Graden av urørthet er viktig. Identiteten folk føler er viktig, tror ikke det finnes noen områder som ikke folk føler noe for.	Stedet var utilgjengelig og betydde ikke så mye for mange. Gammel skog ble berørt, men ble ikke tatt hensyn til.	Dyreliv og fauna er viktig. Det vil alltid være konsekvenser, men noen områder er mindre viktig å verne enn andre.	Natur og dyreliv er det viktigste. Dersom en skal bygge ut må en gjøre der det allerede er infrastruktur. Men man må fortsatt diskutere om det er nødvendig. Uberørt natur og naturmangfold må ikke forringes.

				<p>Ideologisk overbevist (på spørsmål om det). Vindkraftutbygging påvirker klima i liten grad. Kanskje med mindre inngrep. Men naturen taper. Dette er symbolpolitikk der de som bestemmer ikke skjønner hvor feil dette blir. .</p>
--	--	--	--	--

Tabell 2, Presentasjon av funn, matrise 1a, (Kandidatnr 202 & 203)

Presentasjon av funn, matrise 1a fortsetter

	Informant 5	Informant 6	Informant 7
Lokal involvering	<p>Det gjennomføres til en viss grad allerede. Kan tenkes det demper noen kritiske røster. Uansett vanskelig å argumentere for installasjonen og at noen tjener store summer.</p>	<p>Du vil akseptere det i større grad om du blir involvert, dersom dine meninger blir notert og hørt.</p>	<p>Mener at det har vært lokal involvering, men at det ikke har hjulpet i prosessen.</p>
Lokalt eierskap	<p>Kan tenkes at det vil bidra til at prosjektene lykkes bedre (eierskapsfølelse og reelt eierskap). Ikke positivt</p>	<p>Eierskap betyr noe for menigmann dersom de får noe reduksjon på nettleie eller strømregning.</p>	<p>Hadde vært bedre, hadde sukret pillen. Men fortsatt hadde vært ille.</p>

	<p>at det er store multinasjonale selskaper som eier vindkraftutbyggingen. Burde kanskje hatt bedre lovgivning som i vannkraftutbyggingen (hjemfallsretten).</p>	<p>Kraftbransjen tjener store penger og det at lokale innbyggere føler at de får igjen noe, har en betydning.</p>	
<p>Tillit til beslutningstakere</p>	<p>For lite debatt og fakta da Stortinget vedtok grønne sertifikater. Får ikke tillit når kommunene lokkes med veldig mye penger, stiller spørsmål til prosessen. Utnytter svak kommuneøkonomi.</p> <p>Lokalt vil det være positivt for tilliten med en større grad av lokal involvering og eierskap.</p>	<p>Har egentlig ikke så stor kunnskap om dette, men lokal involvering og medvirkning er en positiv faktor ved enhver beslutning som gjøres. Det er noen få som tjener godt på dette, og det gjør noe med tilliten. Det hele blir pyntet litt på for at symbolikken skal komme fram.</p>	<p>Hele prosessen er lite troverdig og derigjennom gir den lite tillit. Opplever at prosessen ikke er tillitsbasert.</p> <p>Forferdelig at “hobbypolitikere” på lokalt nivå skal bestemme så store ting som dette.</p>
<p>Økonomisk kompensasjon</p>	<p>Det som betyr noe er om det tilfører fellesskapet noe og ikke bare grunneiere. Fordelingen av kompensasjon er viktig. Det er få arbeidsplasser knyttet til utbyggingen.</p>	<p>De som tjener på det er det bra for, men for naboer vil det forringe eiendomsverdi og friluftsområder. Dette er negativt.</p>	<p>Kommunen får tiltrengt økonomisk kompensasjon. Men dog lite! Og grunneiere får. Noen er for fordi de får økt kompensasjon, andre er i mot fordi de ikke får det. Det handler om penger.</p>

			Uansett så forsvinner i all hovedsak alle pengene ut av lokalsamfunnet.
Helserisiko	Dette er viktig. Både støy, rekreasjonsmuligheter og visuelt.	Støy og visuell påvirkning har en betydning, turområdet er forringet og der en tidligere kunne gå på ski er det fæle iskast.	Området betyr mye for de som bruker det. Visuelt er det en for stor utbygging.
NIMBY		Har lenge ment at vindkraft ikke er den rette alternative energiformen, lenge før det var aktuelt i eget nærområde.	Var ikke imot før konsekvensene ble oppdaget lokalt.
Natur og stedstilhørighet	Det visuelle er viktig, men det viktigste er økosystemet og dyre og planteriket. All natur er under press!	Natur og stedstilhørighet er veldig viktig. Det finnes ingen naturområder der det er hensiktsmessig å bygge vindkraft i Norge, utenfor Norge kan en få et bedre kost-nytte forhold. Atomkraft og kullkraft kan bli erstattet med vindkraft.	Norsk natur er komplisert å bygge i. Mye større konsekvenser enn i for eks i Danmark der det bygges i åkre. Jakt og bruk av området er sterkere her enn i for eksempel Nordmarka. Vindkraft er kortsiktighet, turbinene varer bare i ca 20 år. Mye ødeleggelser for lite.

Tabell 2, Presentasjon av funn, matrise 1a, (Kandidatnr 202 & 203)

Presentasjon av funn, matrise 1b

	Antall informanter som bekrefter forhåndsdefinerte drivere av motstand mot vindkraft
Lokal involvering,	<p>7 av 7 opplever at det har vært en form for lokal involvering</p> <p>4 av 7 påpeker involvering uten reell påvirkning eller innflytelse</p> <p>1 av 7 mener at lokal involvering også bør inkludere lokalisering</p> <p>I matrise 2 som har del 1 og del 2 av intervjuguiden som utgangspunkt har 4 av 7 informanter kommentert at lokalt involvering er viktig for å redusere motstand.</p>
Lokalt eierskap	<p>6 av 7 mener at det ville redusert motstanden noe med lokalt eierskap</p> <p>Økt eierskap ville kunne gitt økt trygghet rundt økonomisk kompensasjon og større andel av inntekten ville tilfalle lokalt</p> <p>2 av 7 kommenterte at utenlandsk eierskap økte motstanden</p> <p>1 av 7 kommenterer at lokalt eierskap betyr noe dersom det blir rimeligere strøm for innbyggere</p> <p>I matrise 2, som har del 1 og del 2 av intervjuguiden som utgangspunkt, har 2 av 7 informanter kommentert at lokalt eierskap er viktig for å redusere motstand.</p>
Tillit til beslutningstakere	<p>6 av 7 har ingen eller liten tillit til nasjonale beslutningstakere. 1 har svart at vedkommende ikke har kunnskap nok om tema til å uttale seg.</p> <p>6 av 7 kommenterer at prosessen ikke er tillitsvekkende eller ikke fremstår slik.</p> <p>3 av 7 mener dette er nasjonal symbolpolitikk.</p> <p>3 av 7 kommenterer også at de har manglende tillit på lokalt nivå.</p> <p>1 kommenterer at starten av prosessen bærer preg av hemmelighold og lukkede prosesser med enkeltpersoner.</p>

	<p>I matrise 2, som har del 1 og del 2 av intervjuguiden som utgangspunkt, har 5 av 7 informanter kommentert at tillit til beslutningstakere er viktig for å redusere motstand.</p>
Økonomisk kompensasjon	<p>7 av 7 kommenterer at økonomi er viktig.</p> <p>6 av 7 kommenterer at mer må tilfalle fellesskapet for å minske motstanden</p> <p>2 av 7 påpeker at øk kompensasjon må tilfalle flere enn bare kommunen og grunneiere</p> <p>3 av 7 mener at næringslivet ikke vil nyte godt av en slik utbygging</p> <p>I matrise 2, som har del 1 og del 2 av intervjuguiden som utgangspunkt, har 5 av 7 informanter kommentert at positiv påvirkning av økonomi er viktig for å redusere motstand. Dette gjelder særlig økonomisk kompensasjon.</p>
Helserisiko	<p>4 av 7 kommenterer at det visuelle har betydning for motstand</p> <p>1 av 7 påpeker at visuelt ikke har betydning etter utbygging</p> <p>3 av 7 kommenterer at støy vil forringe kvaliteten i området</p> <p>1 av 7 sier at støy ikke vil være noe problem</p> <p>I matrise 2, som har del 1 og del 2 av intervjuguiden som utgangspunkt, har 2 av 7 informantene kommentert at helserisiko er viktig for å redusere motstand.</p>
NIMBY	<p>4 av 7 kommenterer at motstanden deres ble vekket da det aktuelt med utbygging i nærområdet</p> <p>I matrise 2, som har del 1 og del 2 av intervjuguiden som utgangspunkt, har 3 av 7 informanter kommentert at NIMBY er viktig for å redusere motstand.</p>
Natur og stedstilhørighet	<p>7 av 7 påpeker at natur er viktig.</p> <p>6 av 7 kommenterer at stedstilhørigheten er viktig for deres motstand.</p> <p>3 av 7 påpeker at dyreliv, fauna og fugleliv er viktigere enn grønn energi.</p>

	<p>5 av 7 argumenterer for at den reduserte muligheten for å bruke området til naturopplevelser og rekreasjon er viktig for deres motstand.</p> <p>I matrise 2, som har del 1 og del 2 av intervjuguiden som utgangspunkt, har 7 av 7 informanter kommentert at natur og stedstilhørighet er viktig for å redusere motstand.</p>
--	--

Tabell 3, Presentasjon av funn, matrise 1b, (Kandidatnr 202 & 203)

Presentasjon av funn, matrise 2

Informantnummer	Sentrale uttalelser/konkrete spørsmål	Våre tolkninger: begrepene klassifiserer teksten i kategorier som viser faktorer som kan være med på å påvirke drivere av motstand
I1	<p>Hadde i utgangspunktet ikke tenkt over det før det var aktuelt i eget område.</p> <p>Hvor mye folk bruker et område for rekreasjon er med på å bestemme om en er motstander eller tilhenger og om området har noen betydning for den enkelte. Dersom kommunen får penger, kan dette være med på å gjøre en til tilhenger.</p> <p>Hvilke aktører som fronter vindkraftsaken positivt eller negativt er med på å bestemme hva folk mener.</p> <p>Akkurat dette området er viktig for kommunen. Den uberørte naturen og stillheten er viktig. Den vil også kunne gi mulighet for annen type næringsvirksomhet.</p>	<p>Rekreasjon -> 7) Natur og stedstilhørighet</p> <p>Stedstilhørighet -> 7) Natur og stedstilhørighet</p> <p>Økonomisk kompensasjon -> 4) Økonomisk kompensasjon</p> <p>Hindrer annen type næringsvirksomhet -> 4) Økonomisk kompensasjon</p> <p>Flora og fauna -> 7) Natur og stedstilhørighet</p>

	<p>Interessen for området har gjort at informanten har tilegnet seg kunnskap om hva vindkraft er, gjennom det har vedkommende blitt motstander.</p> <p>Vannkraftverk bør utbedres før en gjør inngrep i uberørt natur.</p>	<p>NIMBY -> 6) NIMBY.</p> <p>Oppgradere vannkraftverk -> 8) Nye funn</p>
I2	<p>Var positiv i utgangspunktet. Ble sagt det var miljøvennlig og med en miljøbevisst holdning passet dette fint.</p> <p>Med mer kunnskap så endret holdningen seg til at vindkraftanlegg ikke er positivt for miljøregnskapet, da dette forurenses mer enn det bidrar til grønn energi. For å øke andel grønn energi må en oppgradere vannkraftverk. Påstås at det gir 40% mer effekt ved oppgradering av alle anlegg. Fokuset til NVE bør være der. Og hva med solenergi, hvorfor er det ikke interesse for det?</p> <p>Økonomi og miljøvennlighet er grunnen til at folk blir motstandere eller supportere.</p> <p>Utbyggere lokker med “glansbilder og reklame”, folk oppfatter vindkraft som miljøvennlig energi.</p> <p>Skjønner at en må ha noe i tillegg til vannkraft.</p> <p>Det er det totale miljøregnskapet. Det er ikke miljøvennlig i livsløpet til vindturbinene. Folkemøter vekket interessen. Måtte forstå mer.</p> <p>Leste seg opp på tekniske forutsetninger, det totale bildet, lokasjon og naturen</p>	<p>Oppgradere vannkraftverk -> 8) Nye funn</p> <p>Økonomisk kompensasjon -> 4) Økonomisk kompensasjon</p> <p>Miljøvennlig -> 7) Natur og stedstilhørighet</p> <p>Miljøregnskapet -> 8) Nye funn</p> <p>Lokalisering -> 1) Lokal involvering</p> <p>Naturinngrep -> 7) Natur og stedstilhørighet</p>

<p>I3</p>	<p>Var veldig positiv første gang, spennende.</p> <p>Føler at storsamfunnet kommer for å ta over det lokale og at det gir motstand. Kunnskap om nærområde og lokal kunnskap blir ikke tatt på alvor. Noen kommer og mener noe om et område en selv kjenner godt, de som er positive argumenterer på en usaklig måte.</p> <p>De (utbyggerne) kan bygge vindkraft i gammelskog som ikke skogeiere selv kan ta ut tømmer i. Å bygge veianlegg i svært kupert og ulendt terreng virker urealistisk. I planer som lages virker det som sannheten pyntes på. Saklige motargumenter blir ikke hørt.</p> <p>Utseende har ikke noe å si, men det fysiske inngrepet er enormt.</p>	<p>Stedstilhørighet</p> <p>-> 7) Natur og stedstilhørighet</p> <p>Naturinngrep</p> <p>-> 7) Natur og stedstilhørighet</p> <p>Maktesløshet av ikke å bli hørt</p> <p>-> 3 Tillit</p> <p>Lokal involvering</p> <p>-> 1) Lokal involvering</p> <p>NIMBY</p> <p>-> 6) NIMBY</p> <p>Alibi-deltakelse</p> <p>-> 1) Lokal involvering</p>
<p>I4</p>	<p>Var i utgangspunktet for da vind alltid er noe som er der. Spennende! Men for store omkostninger for naturen. Hvorfor vindkraft i Norge når en kan utnytte eksisterende vannkraftverk.</p> <p>Åpenhet rundt prosessen er viktig. At informasjonen er åpen og transparent. Oppriktighet. Natur er også klima. Må føle det er et reelt bidrag til klima.</p> <p>Først utnytte det som er av fornybar energi. Må bevises at det faktisk reduserer fossil energi i andre land. Dette er business. Utenlandske interesser som utnytter vår “dumskap”. Det ser ut som vi bidrar til</p>	<p>Oppgradere vannkraftverk</p> <p>-> 8) Nye funn</p> <p>Lokal involvering</p> <p>-> 1) Lokal involvering</p> <p>Åpenhet</p> <p>-> 1) Lokal involvering</p> <p>Eierskap</p>

	<p>noe nyttig, men det er ikke det vi tror det er. Konsekvensene for naturen. Ikke den visuelle forurensningen, men alt rundt (veier, oppstillingsplasser etc). Mye uberørt natur som går med. Også gammelskog</p>	<p>-> 2) Lokalt eierskap Tillit (troverdighet) -> 3) Tillit Kost/nytte -> 8) Nye funn Natur kontra klima -> 8) Nye funn</p>
<p>I5</p>	<p>Nøytral, men p.g.a. miljøregnskapet motstander. En ressurs som er en selvfølge når en er ute etter bærekraftige alternativer. Må tenke seg om.pga irreversible naturinngrep. Norge har veldig mye uberørt natur og de visuelle inngrepene er store. I tillegg er støyforurensningen også store.</p> <p>Og vindparkutbygging har stor påvirkning på fuglelivet.</p> <p>De som er for har et sterkt miljøengasjement eller har økonomiske interesser i utbyggingen. De som er mot er det p.g.a. det visuelle og naturinngrep. Dette inkluderer inngrepene som vei og annen infrastruktur.</p> <p>Lokalt blir det en avmakstfølelse da beslutningen tas av folk nasjonalt på store inngrep/tiltak lokalt. Kan også være misunnelse da noen tjener store penger på dette. Motstandere i to hovedgrupper: opptatt av natur og de som føler de blir pålagt noe utenfra.</p> <p>Folk påvirkes i stor grad gjennom sosiale medier, der engasjerte personer får med seg flere. Bruker skrekkeksimpler.</p>	<p>Natur kontra klima -> 8) Nye funn Bevare urørt natur -> 7) Natur og stedstilhørighet Øk kompensasjon (rettferdighet) -> 4) Økonomisk kompensasjon Eierskap -> 2) Lokalt eierskap Beslutninger tas nasjonalt -> 3) Tillit Dyr og fugleliv</p>

	<p>Generelt ikke motstander. Men kost/nytte spørsmålet gjør at vindkraftutbyggingen er lite effektiv. Dyr- og fugleliv påvirkes negativt</p> <p>Burde kanskje hatt bedre lovgivning som i vannkraftutbyggingen (hjemfallsretten)</p>	<p>-> 7) Natur og stedstilhørighet</p> <p>Kost/nytte</p> <p>-> 8) Nye funn</p> <p>Hjemfallsretten</p> <p>-> 4) Økonomisk kompensasjon</p> <p>Støy og visuelt</p> <p>-> Helserisiko</p>
I6	<p>Interessert i alternative energikilder, har lenge tenkt at vindkraft ikke er en bærekraftig løsning.</p> <p>Om en blir tilhenger eller motstander avhenger for mange av hvor mye de får i erstatning og hvilke goder får en dersom det blir utbygd i ditt nærområde. Goder kan være penger til kommune, opprustning av veier, tilflytting til bygda. Motstandere legger vekt på reduksjonen i naturen, begrensede muligheter for å utøve friluftsliv. Utseende og støy.</p> <p>Oppfatninger formes av negative hendelser fra andre vindkraftanlegg.</p> <p>Det koster mer enn hva vi får i utbytte, dette må sees på i et kost-nytte-perspektiv med den begrensede levetida ei vindmølle har. Delene som brukes for å produsere ei mølle må tas med inn i regnestykket.</p>	<p>Kost/nytte</p> <p>-> 8) Nye funn</p> <p>Økonomisk kompensasjon</p> <p>-> 4) Økonomisk kompensasjon.</p> <p>Reduksjon i naturopplevelse og mulighet for friluftsliv</p> <p>-> 7) Natur og stedstilhørighet</p> <p>Utseende og støy</p> <p>-> Helserisiko</p>
I7	<p>Var i utgangspunktet positiv til vindkraft.</p>	<p>NIMBY</p>

	<p>Norge har naturgitte forutsetninger for vindkraft. Det er industrien rundt som er ødeleggende. Hvorfor gjøre samme feilen som med vannkraft og ikke ha en plan i utgangspunktet, men la det være opp til energiselskapene å finne områder? NVEs rammeplan er god, men altfor sent ute. Dårlig miljøregnskap.</p> <p>Mener vindkraft burde hatt samme reglene som vannkraft med tanke på skatter etc. (Økt kompensasjon tilbake til lokalsamfunnet)</p> <p>Folk har ulike naturopplevelser. Noen liker det uberørte og noen liker det mer “urbanisert”. Veldig følelsesavhengig. Subjektive oppfatninger.</p> <p>Hvorfor har ikke naturen en verdi i regnskapet?</p> <p>Framgangsmåten frem til beslutning er provoserende for mange. «Brura» pyntes svært mye for å redusere inntrykkene av ulempene. Selger “grønn energi”. “Lokker” med penger til kommunen og billigere strøm.</p> <p>Få er for, få er imot. Mange er likegyldige. Mener det siste er p.g.a. manglende informasjon og at de ikke ser konsekvensene.</p> <p>Vindkraft til havs bør det satses på. Færre konsekvenser.</p> <p>Fokus på energireduksjon er fraværende. Norge er allerede det grønne batteriet p,g,a, vannkraft</p>	<p>-> 6) NIMBY</p> <p>Miljøregnskap</p> <p>-> 8) Nye funn</p> <p>Åpenhet</p> <p>- > 1) Lokal involvering</p> <p>Lite tillit til prosessen (troverdighet)</p> <p>-> 3) Tillit</p> <p>Naturinngrep</p> <p>-> 7) Natur og stedstilhørighet</p> <p>Øk kompensasjon</p> <p>-> 4) Økonomisk kompensasjon</p>
--	---	--

Tabell 4, Presentasjon av funn, matrise 2 (Kandidatnr 202 & 203)

5.3. Diskusjon

I denne analysedelen vil vi drøfte våre forhåndsdefinerte drivere for lokal motstand: 1) lokal involvering, 2) lokalt eierskap, 3) tillit til beslutningstakere, 4) Økonomisk kompensasjon, 5) helserisiko, 6) NIMBY og 7) natur og stedstilhørighet. I dataene vi har fått inn fra intervjumaterialet ser vi at dette også er drivere som informantene selv trekker fram i sin

begrunnelse for motstand mot vindkraft (tabell 3) . Videre vil vi gå inn på de driverne som våre informanter selv nevner, men som ikke er blant de forhåndsdefinerte driverne. Noen av disse bekreftes gjennom vår litteraturgjennomgang, mens andre er nye funn av drivere som vi ikke tidligere har sett blitt diskutert i litteraturen.

5.3.1. Lokal involvering

Lokal involvering er en av driverne som pekes på som viktig i litteraturen. Fravær av involvering vil øke motstanden. Blant annet påpeker Sonnberger & Ruddat (2017) at uten lokal involvering vil flere gå fra grupperingene «uavklart holdning» og «likegyldighet» til grupperingene «aktiv opposisjon» og «motstander». Lokal involvering innebærer opplevelsen av politiske prosesser, grad av deltakelse, samt rettferdighet i fordeling og prosesser (Langer et al 2018).

Samtlige informanter kommenterer at de opplever at det har vært lokal involvering i prosessen. Dette til tross, er de fortsatt motstandere av vindkraftanlegg. Dette kan tyde på, slik fire av sju informantene selv påpeker, at de ikke oppfatter involveringen som en reell involvering. Langer et al (2018) mener at lokal involvering uten reell påvirkning har samme effekt som fravær av lokal involvering og at dette virker kontraproduktivt og vil øke motstanden. Informant 3 beskriver dette slik: «*Det blir hørt på og kommentert, du får en bekreftelse på at de har lest det. Det blir avvist med noen teoretiske svar som ikke lar seg gjennomføre i praksis*». Flere av informantene har også erfaring med at utbyggere er tidlig ute, gjerne før planene om utbygging er allment kjent og «kupper» grunneiere med taushetsbelagte kontrakter. Informant 3 uttrykker sin opplevelse slik «*Det begynte så ugreit. Fikk en telefon og så oversendt en taushetserklæring. Så måtte vi på tro og ære si at vi ikke skulle vise denne til noen som helst*». Dette er samme erfaring som mange grunneiere i Agder har (Figved & Ronald 2019). Den redaksjonelle artikkelen fra Agder påpeker at utbyggerne mener at det er viktig å få snakket med grunneiere på et tidlig tidspunkt, slik at de kan få inngått avtaler før naturvernere og andre vindkraftmotstandere får mobilisert. Dette er også informant 7 inne på: «*Fremgangsmåten tror jeg er sterkt provoserende for mange*».

To av informantene peker på at prosessen kunne blitt mindre konfliktyllet dersom lokal involvering også inkluderte en debatt om lokalisering. Informant 1 ordlegger seg slik: «*Har dere mulighet til å velge ut noen områder som er aktuelle, det kunne kanskje redusert motstand*».

Söderholm et al (2007) og Dimitropoulos & Kontoleon (2009) argumenterer også for at lokal motstand reduseres ved involvering også når det gjelder lokaliseringprosessen.

Funnene synes å bekrefte Langer et al (2018): Lokal involvering vil i seg selv ikke redusere motstand dersom det ikke er en reell involvering av befolkningen. Det kan også ha økt motstanden hos noen av våre informanter, men dette kan ikke bekreftes spesifikt gjennom vår empiri. Informantene bekrefter også forskningslitteraturen når det gjelder viktigheten av at involveringen er rettferdig og prosessene oppleves som åpne og transparente. Her kan det vises til Aakre et al (2018), som mener at prosesser som “tres nedover” lokalbefolkningen øker motstanden og Wolsink (2007) som viser at dersom lokalbefolkningen ikke tas med i beslutningsprosessene vil selv betingede tilhengere kunne snu og bli motstandere.

5.3.2. Lokalt eierskap

Lokalt eierskap fremheves som en viktig faktor for å redusere lokal motstand i vindkraftprosjekter (Liebe et al 2017, Aakre et al 2018). Seks av våre sju informanter peker på at lokalt eierskap er viktig for å redusere motstanden. Informant 2 har sin erfaring med vindkraftutbygging i et område der det lokalt eide selskapet solgte brorparten av eierandelen til et utenlandsk selskap: *«Da folk fikk høre om at det lokale selskapet hadde solgt 51% av aksjene til et utenlandsk selskap, ble flere av de som tidligere var for imot, men da var det for sent».*

Forskning viser imidlertid at lokalt eierskap nødvendigvis ikke er den driveren som først og fremst reduserer motstand. Vi har referert til Ferguson-Martin & Hills (2010) studie i Canada der de beskriver hvordan motstanden mot vindkraft artikulerer seg i fire ulike områder. I området som hadde store lokalt eide vindkraftanlegg, var det her faktisk en økende motstand. Dette antydes også gjennom de to første delene av vår datainnhenting. Her stilte vi åpne spørsmål der informantene selv kunne trekke fram årsaker til hva som er med på øke motstanden. Kun to av våre sju informanter uttrykte da at lokalt eierskap var en viktig faktor.

Hva slags type eierskap et vindkraftverk har, er også med på å påvirke lokal motstand. Formen for eierskap er også utslagsgivende for hva slags økonomisk kompensasjon som blir tildelt lokalsamfunne (Ek & Persson, 2013). Kommunalt- og statlig eide vindkraftverk har en sterkere

geografisk forankring, og andelslag gir også en viss forankring i lokalsamfunnet. Utenlandsk eide kraftselskaper har derimot en svak tilknytning. Fire av våre sju informanter peker på at det lokale eierskapet er viktig. Informant 3 svarer slik på spørsmål om motstanden kan reduseres gjennom økt lokalt eierskap: «*Det tror jeg det vil. Fordi dersom du da, med kommunen som eksempel, hadde det vært mer sikkert at det hadde kommet kommunen til gode*». Informant 4 bekrefter dette også i sitt svar: «*Det hadde nok mildnet det en del når det gjelder det med at inntektene i større grad hadde kommet lokalsamfunnet til gode, ikke bare til et utenlandsk firma*».

Likevel vil mer lokalt eierskap i seg selv nødvendigvis ikke være med å fjerne motstand mot vindkraft på lokalt nivå. Informant 7 beskriver dette slik: «*Hadde det vært bedre, nei, men det hadde smakt mindre jævlig. Det hadde sukret pillen*». Dette utsagnet viser at denne informanten er tydelig i sin motstand, men at et lokalt eierskap med en lokal inntjening av overskudd vil ha gjort utbyggingen noe mer formålstjenlig for det aktuelle samfunnet. En kan sette dette i relasjon til studiet gjort av Warren & McFadyen (2010), som viser at det lokale eierskapet er med på redusere motstand, men at differansen de påviste ikke var stor nok til at den kunne betegnes som signifikant. Svaret til informant 7 kan indikere at det vil gjøre opplevelsen noe bedre, men at det lokale eierskapet likevel ikke vil være en driver som fjerner motstanden. Informant 1 bekrefter dette på direkte spørsmål på om lokalt eierskap vil være med på å redusere motstand: «*Nei, ikke i disse områdene. Det tror jeg ikke*».

5.3.3. Tillit til beslutningstakere

Viktigheten av tillit understrekes i forskningslitteraturen. Aitkin (2009) mener at nøkkelen til tillit er å anerkjenne både tilhengere og motstandere av vindkraftutbyggingen. Hyland & Bertsch (2018) påpeker at tillit er viktig for befolkningens oppfattelse av rettferdighet. Sonnberger & Ruddat (2017) sier på sin side at vindkraftutbygging er noe befolkningen har lite kunnskap om og erfaring med. Dette gjelder blant annet konsekvensene ved vindkraftutbygging, noe som gjør det ekstra viktig at tilliten er til stede blant de som føler seg berørte av slike inngrep. Seks av sju informanter kommenterer at de mangler eller har liten tillit til nasjonale beslutningsmyndigheter.

Informant 1 beskriver dette slik «*Vi føler oss maktesløse. Jeg har ikke noe tillit til å bli hørt, vi er så få, de er så mange*». Tre av sju informanter opplever at vindkraftutbyggingen representerer symbolpolitikk Informant 4 uttrykker dette slik: «*Dette handler om symbolpolitikk. Noe vi gjør for at det skal synes at vi bidrar. Det synes bedre enn vannkraft*». Tilsvarende påpeker informant 5: «*Det er Stortinget som har bestemt dette og jeg synes en kan stille spørsmålsteget ved grønne sertifikater og jeg synes nok at det var for lite debatt og faktagrunnlag som ble lagt frem når det gjaldt dette Stortingsvedtaket*». Disse sitatene viser at det er lite tillit til nasjonale myndigheters mål og vedtak om vindkraft.

Sonnberger & Ruddat (2017) mener at graden av tillit til relevant informasjon er vesentlig for om motstanden eller aksepten økes. Tillit handler i stor grad om kommunikasjon. En vellykket kommunikativ prosess vil øke tilliten. Våre data viser at informantene har en opplevelse av at informasjonen har vært mangelfull og “pyntet” på. Informant 7 uttrykker dette slik: «*for min del er det underkommunikasjon av hva det faktisk er og overkommunikasjon av muligheter. Sånn som jeg ser det pyntes brura noe grenseløst i ene retningen og så begrenses skaden i den andre delen. Ytterpunktene forsterkes*». Denne oppfatningen underbygges også av informant 3; «*...Der stod ingenting om omfang, planer eller noe som helst. Vi fikk et kjempedårlig kart der det var tegnet inn hvor på eiendommen som ble berørt. Angret på at vi ikke spurte mer om hva dette var for noe. Det tror jeg er veldig bevisst fra utbygger side*». Dette kan tyde på at det allerede svært tidlig oppstod en følelse av mistillit til utbygger og prosessen .

Lokalsamfunnets interesser er ulike og det som kan oppleves som en fordel kan oppleves av andre som en ulempe. Derfor er det å skape tillit mellom utbygger og et lokalsamfunn en svært krevende og kompleks prosess (Aitikin, 2010). Alle informantene opplever at de er blitt involvert i prosessen, men seks av sju informanter opplever at prosessen ikke er tillitsvekkende eller ikke fremstår som tillitsvekkende. Dette bekrefter både at tillitsbygging er en krevende prosess og at mangelen på tillit er med på å underbygge motstand. Tre av sju informanter opplever at de har manglende tillit til det lokale nivået av beslutningstakere. Informant 3 formulerer seg slik: «*Mye å si det lokale og spesielt kommunen. Kommunen har stor påvirkningskraft, ikke for å stoppe det helt, men påvirke det i en vesentlig grad*». Informant 4 påpeker at utbyggere har stor makt og påvirkning når det gjelder tillit til vindkraftutbyggingen: «*Jeg føler at dette aldri kan bli helt rettferdig, fordi det ikke erkjennes bedre at dette også har*

konsekvenser for flere enn de som har eierskap i den flekken som bygges ut. Jeg synes hele prosessen bar preg av at utbygger ikke tok på alvor at dette berører et lokalsamfunn i stor grad». To av informantene har spesifikt kommentert at aktuelle områder for utbygging består av gammelskog som det ellers ikke er lov å røre, men at dette ikke tas hensyn til ved en vindkraftutbygging. Dette er handlinger som oppfattes som lite rettferdige og gir en følelse av avmakt. Slike forhold bidrar til å redusere tillit, noe som igjen øker motstanden. Informant 5 beskriver dette slik: «En føler en blir pålagt store inngrep/tiltak utenfra, fra folk som sitter mer sentralt. Det tror jeg gir en avmaktsfølelse at en blir pålagt ting ...».

Våre data viser at manglende tillit er en viktig driver av motstand. Informantene peker på manglende tillit så vel til utbygger, som til lokalt og nasjonalt nivå. Tillit er et aspekt som involverer også flere av de andre driverne; dette handler også om involvering og økonomisk kompensasjon (Aitken, 2010). Dersom det er et tillitsforhold mellom utbygger og lokalsamfunn vil innbyggerne også oppleve at utbygger opptrer rettferdig. Det synes ikke som våre informanter har tillit til utbygger, og derfor oppleves også måten de blir håndtert på som lite rettferdig.

5.3.4. Økonomisk kompensasjon

En viktig faktor i motstanden mot vindkraft er hvorvidt kompensasjon til berørte parter, lokalsamfunn og enkeltindivider oppleves rettferdig (Sonnberger & Ruddat 2017). Økonomisk påvirkning synes derfor som en viktig driver for om innbyggere i et lokalsamfunn blir motstandere eller ikke. Det er den opplevde rettferdigheten her som blir sentral. Informant 2 uttrykker dette tydelig: «Hadde det vært null kroner til vår kommune, ville det ikke ha blitt noe vindkraftverk i vår kommune». Denne informanten påpeker at den økonomiske kompensasjonen er den vesentlige driveren for vindkraftutbyggingen. Alle våre informanter påpeker at økonomi er viktig, men dette vektlegges i ulik grad. Sonnberger & Ruddat (2017) påpeker også at det er viktig med økonomisk kompensasjon til flere enn kommunen og grunneieren. Blant annet kan utbyggingen også innebære en forringelse av naboeiendommer. Informant 6 beskriver dette som en utfordring og noe som er med på å øke motstanden: «Dette er viktig. Jeg vet jo at ting forringes av friluftsområder og eiendommer. Det merker vi veldig godt».

Bergmann et al (2006) peker på at det vil være mindre motstand blant innbyggerne i et lokalsamfunn dersom etablering av fornybare energiprojekter vil gi flere lokale arbeidsplasser. Generelt gir imidlertid etablerte vindkraftverk få arbeidsplasser direkte involvert i kraftproduksjonen lokalt. Informant 2 har opplevd en utbygging, og beskriver følgene slik: *«Det ble to arbeidsplasser hos oss etter at vindkraftanlegget ble etablert. Det var heller ikke mye som kom kommunen til gode i anleggsfasen, med unntak av et betongselskap, da er det jo noen som har tjent på det»*. Informant 5 mener at de økonomiske følgene ikke vil bli så store: *«Turisme har ikke så stor effekt, det er jo veldig få arbeidsplasser knyttet til dette. Verdi av eiendommen har jo noe å si både for kommunen og grunneiere. Fordeling av kompensasjon har jo noe å si. Det kan jo ha noe å si alt dette, men da først og fremst om det er verdier som tilflyter fellesskapet og ikke enkeltpersoner»*. Slik denne informanten beskriver, påvirker økonomi og grad av opplevd rettferdighet motstanden på flere områder. Aakre et al (2018) peker på et av momentene som nevnes av denne informanten, men som vedkommende ikke selv mener har så stor betydning, nemlig at lokalt næringsliv og da særlig turistnæringen kan bli berørt negativt, og at frykten for dette kan øke motstanden. Vår informant 1 er opptatt av dette: *«Næringsmessig er dette viktig for opplevelser i kommunen vår, det tenker vi at skal skje i disse områdene. En av våre fortrinn er at vi har så mye uberørte områder som vi skal leve av. Det har en så stor verdi nå og en enda større verdi i framtida om vi klarer å holde det urørt»*. Dette sitatet viser konflikten mellom framtidens muligheter og verdier, sett opp mot hva slags verdier vindkraftverket gir.

I en rapport fra Norconsult (2016) ble de samfunnsmessige virkningene i etterkant av etablering av vindkraftverk undersøkt på fire ulike steder i Norge. Denne rapporten tar ikke innover seg framtidige muligheter som informant 1 er opptatt av, men viser at vindkraftetableringer ikke har hatt en negativ effekt på reiseliv de fire stedene som de har undersøkt. Dette er andre funn enn det våre informanter peker på og kan tyde på at det er litt tidlig å konkludere på endelige konsekvenser for turistnæringen. Vinkraftetableringer i Norge er fortsatt i en tidlig fase og det kan i stor grad varierer fra sted til sted hvordan dette påvirker reiselivet.

Informant 1 har flere tanker om den økonomiske effekten: *«Det har jeg jo tenkt litt på da. Hva om det gir kommunen 20 millioner i inntekt, 30 millioner. 40 millioner. Så er uansett svaret nei, jeg vil ikke ha det uansett. Ikke i disse områdene, det er ikke mulig å sette noen pris på det»*. Det

samlede inntrykket av intervjumaterialet at økonomi og opplevd rettferdighet er viktig for hvor stor motstand som oppstår lokalt. Informant 4 bekrefter dette: «*Dersom det først blir en utbygging er dette viktig, skal det gjennomføres bør en utnytte det som er mulig*». Denne informanten peker her på økonomisk kompensasjon og at den er viktig og må utnyttes til det beste for alle interessenter. Hyland & Bertsch (2018) peker på at økonomisk kompensasjon er viktigst for de som i utgangspunktet er tilhengere av vindkraft, men våre data viser at dette også er et viktig moment for motstanderne. Likevel viser svarene at motstanden ikke vil bli borte, selv med stor grad av opplevd rettferdighet og økonomisk effekt.

5.3.5. Helserisiko

Noe overraskende for oss var det at bare tre av sju av informantene var opptatt av støy fra vindkraftanlegget. En av informantene uttrykte til og med at støy ikke var et problem. Informant 3 sier følgende om støyplager: «*I forhold til støy tror jeg tungtransport på fylkesvei XX er mye høyere*». Disse funnene står i motsetning til Langer et al (2018) undersøkelse, der det hevdes at frykten for lavfrekvent lyd er en av de to viktigste årsakene til lokal motstand. Også Baxter (2013) påpeker at helserisikoen er undervurdert som driver for lokal motstand. Dette underbygges av informant 5: «*Også tenker jeg at det har med frykt for støy...*».

Visuell påvirkning fremheves av fire av sju som en driver for deres motstand. Informant 2, som har opplevd utbyggingen, uttrykker likevel at: «*Jeg synes det er pent, det ble ikke så skjemmende som jeg tenkte det skulle bli*». De av våre informanter som er opptatt av det visuelle har til gjengjeld mye fokus på dette. Informant 1 uttrykker dette slik: «*Det er spesielt det med visuell forurensing, det er synlig på lang avstand*», mens informant 7 mener at «*(d)et var ikke tatt inn over seg hvor stort inngrepet er*».

Helserisiko synes blant våre informanter å ha en begrenset effekt på motstanden. Dette fremstår iallfall ikke så viktig som andre drivere som det er spurt om i intervjuet. Dette står i kontrast til det flere undersøkelser (blant annet Langer et al, 2018, Langer al 2017, Baxter, 2013), som hevder at frykten for slik risiko er viktig for motstanden.

5.3.6. Not-in-my-backyard - NIMBY

Fem av våre sju informanter var positive til vindkraft generelt før det var aktuelt å bygge det i deres nærmiljø. Sonnberger & Ruddat (2017) viser at aksepten reduseres og motstanden øker når vindkraft etableres i nærheten av eget bosted. Informant 3 forklarer seg slik når vedkommende presenteres for NIMBY: *«Helt ærlig så er det det. Jeg har ikke hatt noe forhold til vindkraft før det kom hit og jeg kjenner det på kroppen i nærområdet. Det er det som har startet engasjementet. Helt klart det»*. Dette er den eneste av våre informanter som innrømmer at NIMBY faktisk er en egen driver til egen motstand. Wolsink (2007) kritiserer denne bruken av «NIMBYism», som han kaller det. Han påpeker at dette får motstandere til å framstå som egoistiske og at de kun tenker på seg selv. Informant 3 plasserer altså seg selv i NIMBY-kategorien og innrømmer egoistisk tenkning. Informant 7 forteller også at motstanden først oppstod da planleggingen av et vindkraftanlegg startet i eget nærområde. Da informanten ble presentert for planene, var reaksjonen slik: *«Jøss – så kult tenkte jeg for første gang. Dette blir helt konge, tenkte jeg. Helt supert»*. Når vi presenterer NIMBY-konseptet for samme informant, får vi dette svaret: *«Jeg er ikke i mot vindkraft, men spesielt i uberørt natur. Jeg fyrer meg veldig opp over NIMBY, det er da du blir opplyst om det. Ikke si meg at en vanlig nordmann går rundt å vet så mye om dette, det er da du skjønner hva dette dreier seg om»*. Det vedkommende påpeker i dette utsagnet er at først når vindkraft planlegges eller bygges i nærområdet at en får kunnskap nok til utvikle motstand. I likhet med informanten, angriper Wolsink (2007) denne forståelsen av motstand. da dette innebærer en forenkling av hva motstanden egentlig består av og at dette er med på å hindre at en kan diskutere årsaker til motstand på en realistisk måte.

Informant 1 bekrefter også delvis dette, selv om det også for denne informanten først oppstod motstand når planene dukket opp i eget nærområde. *«Før det var aktuelt i eget nærområdet tenkte jeg ikke så mye over det, jeg har forestilt meg at det er noe som hører kysten til»*. Horst (2007) mener at NIMBY har effekt, men at dette er vanskelig å måle fordi dette konseptet er avhengig av så mange faktorer. Her fremheves det metodiske vanskeligheter som handler om hvordan den som deltar i en undersøkelse eller i et intervju ønsker å framstå. Det er ingen som egentlig ønsker å framstå som egoistiske, og dette vil føre til at de vektlegger andre argumenter da de skal forklare årsakene til sin motstand. Dette viser at NIMBY er et komplekst fenomen, som både omhandler at en ikke vil ha det i nærområdet, men det er også med på å “forstyrre” litt

av debatten fordi motstanden blir ofte forstått som en “NIMBY-motstand”. Empirien vi har innhentet viser at motstanden faktisk oppstod når det skulle bygges ut vindkraft i nærområdet til informantene.

Fire av våre sju informanter forteller at de først ble motstandere da planene ble lansert i eget nærområde. Forut for dette var de tilhengere av vindkraft og hadde en oppfatning om at dette var ren energi som det var samfunnsmessig behov for. Dette er nettopp det Horst (2007) påpeker, NIMBY har en effekt, men dette handler også om hvordan motstanderne ønsker å framstå. Da våre informanter ble direkte involvert ved planlegging i eget nærområde, ble de gradvis mer og mer motstandere. Informant 2 uttrykker dette slik: *«Da det ble snakk om å starte det i vårt område, var jeg i utgangspunktet positiv. Det ble sagt og skrevet at dette var veldig miljøvennlig. Jeg er miljøbevisst og jeg var da i utgangspunktet positiv ... jeg måtte gjøre et dypdykk og da skjønnte jeg at dette ikke ville svare seg»*. Baxter et al (2013) finner heller ikke støtte for at NIMBY-effekten i seg selv er en driver for motstand. Personer som er imot vindkraftutbygging justerer sin oppfatning ettersom de tilegner seg mer kunnskap og dette er med på å gjøre dem mer kritiske. Informantens utsagn synes å bekrefte dette.

Våre data viser at de som i utgangspunktet var positive til vindkraft og senere har blitt motstandere, har brukt mye energi på å tilegne seg kunnskap. Dette har ført til at årsakene for motstanden tilsynelatende ikke handler mest om at inngrepet skal foregå i deres nærområde, men at det er andre drivere som begrunner motstanden. Informant 3 er derimot helt tydelig på at vedkommende er motstander nettopp for det er akkurat i hans nærområde dette skal skje, og hevder at dette ikke er et egnet område for vindkraft. Slik informant 3 kan tolkes handler dette om at akkurat dette området er ikke egnet, men informanten påpeker også at skogsområder generelt er svært uegnet.

5.3.7. Natur og stedstilhørighet

Naturinngrepene er store når et vindkraftanlegg skal bygges ut. Forskning viser at mye av motstanden kommer nettopp i forbindelse med naturinngrepet, men at hva som vektlegges mest av landskapsødeleggelser eller påvirkning på flora eller fauna varierer (Sonnberger et al, 2017, Iuga et al , 2016, Akre et al, 2018, Hyland & Bertsch, 2018, Söderholm et al, 2007, Ek &

Persson, 2014, Wolsink, 2007). Det at natur og naturinngrepene er viktige bekreftes av alle våre informanter. Det er gjennomgående at truslene mot naturen fremheves som en sentral driver for deres motstand. Informant 5 uttrykker at «*all natur er jo under press*», mens informant 4 argumenterer med «*Fortsatt er det på sin plass å diskutere om det er nødvendig med alle disse installasjonene*». Informant 1 formulerer seg slik: «*Graden av urørthet som vil være en faktor. Ikke urørt som om det ikke hadde vært mennesker der, men urørt i form av tung infrastruktur*».

Sonnberger & Ruddat (2017) mener at motstanden påvirkes av den lokale bindingen som er mellom sted og mennesker. Det finnes en opplevd identitet til området som forsvinner når kulturlandskapet endres. De peker på at jo sterkere bindingen er jo sterkere er motstanden, og de har funnet at bindingene er svært fremtredende der naturen oppfattes som spesielt vakker eller verneverdig. Et annet ord for denne bindingen er *stedstilørighet*, noe som berører faktorer som rekreasjon, det visuelle og andre direkte relasjoner til landskapet, i tillegg til den mer abstrakte identiteten som er knyttet til et sted. Stedstilørighet eller den lokale bindingen mellom mennesker og steder fremheves som viktige drivere for motstand av seks av sju informanter. Følgende sitater utdyper dette: Informant 1: «*Og samtidig det med identitet, er det mulig å finne et område som ikke folk har sterke følelser for, nei det tror jeg ikke er mulig*». Informant 7: «*Jeg kjente jo dette området som jeg brukte for å gå på ski. Ett område jeg har hatt med dattera mi på overnatting*». Informant 3: «*Gjør at du mener noe om plassen din, det er et sted du føler at du kjenner best og og vet hvordan det skal være*». Informant 6: «*Vi er involvert i skiløyper som blir flyttet og turområder som vi går blir forringet. Der vi normalt ferdes. Dette var multeområdet vårt...*». Dette underbygger Sonnberger & Ruddats (2017) funn, der det påvises at bindingen mellom sted og menneske, eller stedstilørigheten, er med på å forsterke motstanden.

Flere informanter mener også at det er viktigere å ta vare på naturen, inkludert fauna og fugleliv, enn at det bygges mer grønn energi. De opplever vindkraftutbyggingen som «meningsløs» og tror ikke at en slik utbygging vil løse klimautfordringene. Derimot fremhever de at utenlandske investorer bruker klima som argumentasjon for at de skal høste store verdier, mens lokalsamfunnet skal betale regningen i form av store naturinngrep. Dette understrekes av informant 7: «*... jeg aksepterer ikke at vi devaluerer natur. Vi har ikke verktøy for å måle verdien av natur*», og av informant 4: «*Det er business for noen og det er utenlandske interesser som rett og slett utnytter vår dumskap*».

Ved en vindkraftutbygging er det ikke bare selve stedet der vindturbinene plasseres som berøres, men store områder rundt vil bli berørt gjennom adkomstveier til anleggene. Turbinene blir transportert i flere deler, mens bladene kommer hele. Dette krever mer enn skogsveier og mange steder er naturinngrepet (blant annet sprenging gjennom berg) større ved anlegging av adkomstveier enn på selve lokasjonen der turbinen står. Dette påpekes av informant 4: «*Det er det å bygge det store veganlegget det her er snakk om, men oppstillingsanlegg, i gammelskog og myrer, når du får føling med de vegskjæringer ...*», samt av informant 5: «*... mens en del også tenker på hvilke områder som blir berørt av med vegutbyggingen til anleggene som kan være et like stort problem som selve vindmøllene i uberørt natur*». Skjelde (2019) viser til at det i Norge skal bygges anlegg med til sammen 600 vindturbiner frem mot 2020, noe som vil kreve 550 km med adkomstveier. Dette tilsvarer avstanden mellom Oslo og Stavanger. Naturvernforbundet påpeker også at omkostningen for natur og dyreliv er store og ønsker at utbyggingen heller kan legges til allerede industrialiserte områder (Knutsen, 2019).

I litteraturen vi har gjennomgått er det generelt lite fokus på tilleggsomkostningene til vindkraftanlegg. Dette kan skyldes at konteksten i de fleste tilfeller er hentet fra andre europeiske land der det er enklere tilgang til områdene der vindkraftutbyggingen skal skje, og at det derfor er relativt få områder utenom selve lokasjonen for vindturbinene som blir berørt. I den grad det diskuteres elementer utenom vindkraftanlegget gjelder dette hvorvidt trengs nye eller forbedrede kraftledninger (Hyland & Bertsch, 2018).

Naturinngrep, flora, fauna og stedstilhørighet fremstår i litteraturgjennomgangen som en helt sentral viktig driver av lokal motstand. Dette bekreftes av våre informanter. Dette er også en driver som vanskelig lar seg komme utenom i Norge. Vindkraftutbyggingen er her forbundet med omfattende naturinngrep, både ved plasseringen av vindturbinene og ikke minst med tilleggsomkostningene, som adkomstveier.

5.3.8. Nye funn av andre drivere av motstand

I de to første delene av vår intervjuguide (vedlegg 3) innhentet vi data fra våre informanter gjennom åpne spørsmål. I disse spørsmålene avslørte vi ikke de forhåndsdefinerte drivere av motstand. Dette har gitt oss mulighet til å avdekke også andre og alternative årsaker til hvorfor våre informanter har blitt motstandere eller aktive opponenter til vindkraft. Mange av argumentene som kommer frem i denne sammenhengen lar seg innplassere i de sju driverne vi drøfter ovenfor. Alle disse driverne nevnes av to eller flere informanter. I tillegg fremkommer det imidlertid andre drivere som nevnes av flere enn to av informantene:

1. Mangel på utnyttelse av eksisterende vannkraft: tre av sju informanter
2. Kost/nytte-perspektivet: fem av sju informanter

Mangel på utnyttelse av eksisterende vannkraft nevnes av tre av våre informanter som en årsak til at de har utviklet en sterk motstand mot vindkraft. Det er her viktig å påpeke at vi ikke har stilt direkte spørsmål om fornyelse og utnyttelse av vannkraftverk til noen av respondentene. Informant 4 uttrykker dette slik: *«Jeg synes det er et underlig påfunn i et land som Norge. Som er så selvforsynt av vannkraft. Vannkraft kan også utnyttes i større grad her i landet»*. Informant 2 utdyper dette: *«Det er ikke så mange land som Norge som har så mye ren energi som det Norge har i form av vannkraft. Så jeg er for at vi skal ha mer naturbasert energi, så vi bør revidere de vannkraftverkene vi har. Det vil gi større gevinst»*. Informant 1 uttrykker også noe lignende: *«Det finnes bedre løsninger som å utbedre de kraftverkene vi har og gjøre andre ting, i stedet for å gripe inn i urørt natur»*. At vannkraft kan utnyttes bedre påpeker også en professor ved NTNU for å skape flere arbeidsplasser og større inntekter gjennom utbedringer av eksisterende vannkraftverk, men også som grunnlag for nye innovative løsninger, (Dalhaug (2017)).

Disse utsagnene er med på å bekrefte motstanden til informantene ved å hevde at det finnes andre løsninger. På denne måten legitimerer de at utbygging av vindkraft fremstår som unødvendig. I tillegg til at dette kan være en egen driver for motstand i Norge, kan også denne oppfattelsen av manglende utnyttelsen av eksisterende utbygginger være med på å forsterke de

andre forhåndsdefinerte driverne. Vi har imidlertid ikke funnet litteratur som drøfter dette temaet.

Våre data viser videre at et kost/nytte-perspektiv er viktig for informantene. Dette perspektivet innebærer at man stiller opp natur versus klima og hevder at etablering av vindkraftverk ikke vil svare seg i et miljøregnskap. Flere sitater understreker dette, som hos informant 2: *«Den totale vindkraftutbygginga er ikke positiv for miljøregnskapet. Om det er i Norge, hvilken som helst kommune eller verden forøvrig vil det aldri svare seg i det totale miljøregnskapet. Ei vindmølle forurensar mer å bygge enn det tar inn i grønn energi»*. Informant 4 bekrefter denne holdningen: *«Denne type innretninger vil ikke gi noen fordeler i et kost/nytte-perspektiv. Naturen kommer ikke bra ut om en tar inn hele kjeden. Klima blir fint lite bedre, det kunne bli atskillig bedre ved å gjøre mindre inngrep. Dette blir en symbolpolitikk der de som bestemmer ikke selv skjønner hvor feil dette er. Dette er kanskje ufint å si, men hadde folk gått helt ned i dybden og regnet på hele kjeden, hadde folk blitt enig med seg selv at dette er tull. Det blir symbolpolitikk»*.

Begge disse informantene synliggjør en bastant holdning der deres begrunnelse for motstand handler om at vindkraftutbygging på land ikke gir et positivt bidrag i et miljøregnskap.

Informant 5 bekrefter også denne holdningen: *«En skal tenke seg nøye om når det gjelder landbasert vindkraft, en skal tenke seg nøye om uansett. Det aller første er et kost/nytte spørsmål, jeg tror ikke det er et effektivt energiltak, rett og slett»*. Informant 6 uttrykker også disse holdningene: *«Jeg tror at det koster mer enn vi får i utbytte. På grunn av ei begrenset levetid på ei vindmølle og det er ganske store kostnader å få laget det. En kan se på det i et kost/nytte perspektiv. Så spørs det selvsagt litt hvordan bitene til vindmøllene blir laget og hvor de blir produsert»*. Informant 6 viser også tydelig at vedkommende evner å nyansere holdningen til et kost/nytte perspektiv: *«Utenfor Norge kan du få et bedre kost/nytte forhold, atomkraft og kullkraft kan bli erstattet med vindkraft, da kan det være hensiktsmessig»*.

I dette kost/nytte-perspektivet løftes verdien av natur fram. Informant 7 eksemplifiserer dette: *«Vi må forholde oss til risiko og vi må ta noen valg, jeg aksepterer at noe er en viktig sak, men jeg aksepterer ikke at vi devaluerer natur. Du kan måle det i noe, ja, vi kan tjene penger. Vi har ikke verktøy for å måle verdien av natur»*. Naturens verdi er viktig og er med på å bekrefte flertallet av våre informanters syn på at miljøregnskapet går i minus ved etablering av vindkraftanlegg.

Fem av våre sju informanter uttrykker dette svært tydelig og gir grunnlag for å karakterisere kost/nytte perspektivet som en tydelig driver av motstand mot vindkraft. Litteraturen som vi har gjennomgått diskuterer ikke dette, men Hyland og Bertsch (2018) finner i sin undersøkelse fra Irland at 42-43% av de som spørres ut om hva slags kompensasjon eller involvering som kan øke deres aksept for vindkraft, svarer at deres holdning ikke lar seg påvirke av slike tiltak. Det at de fremstår som upåvirkelige kan handle om at de enten er ideologiske motstandere eller tilhengere av vindkraft. Våre informanter som trekker fram kost/nytte-perspektivet og miljøregnskapet synes å stå for en ideologisk overbevisning, der ingen av de forhåndsdefinerte driverne som er identifisert vil kunne føre til at deres motstand reduseres.

Driverne som løftes fram gjennom vindkraftlitteraturen utover dette, handler i stor grad om hva en kan gjøre for å øke den sosiale aksepten, mens driverne for motstanden i liten grad diskuteres. I den grad dette tas opp, er NIMBY-perspektivet dominerende. Med utgangspunkt i informantenes utsagn i vår undersøkelse, må en derimot ta inn over seg deres forståelse av et kost/nytte-perspektiv. Selv om vi har et begrenset utvalg og det vil være uhensiktsmessig å ta bastante konklusjoner, er det rimelig å fremheve at forståelsen av et kost/nytte-perspektiv er en tydelig driver for motstand mot vindkraftanlegg. Dette viser også et refleksjonsnivå blant motstanderne som ikke lar seg redusere til NIMBY-perspektivet. Aitken (2009) påpeker gjennom sin kritikk av vindkraftforskningen at motstandere ikke blir tatt på alvor og at deres bakgrunn for motstand elimineres ved å fokusere på å øke sosial aksept. Vårt forskningsbidrag understøtter og konkretiserer dette.

6. Oppsummering og konklusjon

6.1. Hovedfunn

Denne studien omhandle *hvilke drivere fremmer lokal motstand mot vindkraft i Norge*. Vi har særlig ønsket å undersøke hvordan den lokale motstanden oppstår og hva slags drivere som er relevante for denne motstanden.

Forskningen er gjennomført med kvalitative metoder der vi har benyttet et eksplorativt forskningsdesign. Vi har gjennomført datainnsamlingen via semistrukturerte dybdeintervjuer med utvalg bestående av aktive opponenter og motstandere uten aktiv rolle. Basert på litteraturgjennomgangen har vi identifisert sju drivere som utpekte seg som relevante for at motstand oppstår: 1) lokal involvering, 2) lokalt eierskap, 3) tillit til beslutningstakere, 4) økonomisk kompensasjon, 5) helserisiko, 6) NIMBY og 7) natur og stedstilhørighet.

Studien viser at de identifiserte driverene i stor grad gjenspeiler seg i det våre informanter mener er drivere for motstand, men vi har også funnet andre og alternative drivere.

1) Lokal involvering

I forskningslitteraturen fremheves lokal involvering som en viktig driver for å redusere motstand og øke aksepten, sentrale teorier fra kapittel 3. Alle informantene har hatt en opplevelse av lokal involvering i prosessen, men likevel er de fortsatt motstandere av vindkraftanlegg. Informantene påpeker det samme som forskningslitteraturen, der det fremheves at involveringen må være rettferdig, og prosessene åpne og transparente og ikke bli opplevd som involvering uten reell innflytelse. Dette bekreftes både av Aakre et al (2018), Langer et al (2018) og Wolsink (2007). Dette kan tyde på at lokal involvering i seg selv ikke vil redusere motstand dersom det ikke er en reell involvering av lokalbefolkningen som har betydning for prosess og planlegging. Den norske konsesjonsbehandlingen (kapittel 2.1) legger opp til stor involvering av alle interessenter. Helt fra melding fra NVE om at et kraftselskap har planer om utbygging i et bestemt område. Det kan likevel synes som om våre informanter ikke har opplevd en reell involvering eller at de er ideologisk overbevist som Hyland & Bertsch (2018) beskriver i sin forskning.

2) Lokale eierskap

Data som vi har innsamlet viser at graden av lokalt eierskap kan være relevant for motstand. Dette bekreftes også gjennom tidligere forskning (Sonnberger & Ruddat, 2017). Informantene våre viser likevel gjennom sine svar at det ikke kan konkluderes med at et lokalt eierskap vil kunne ta bort motstanden. Dette kan likevel være med på å gi mer tilbake til det lokale fellesskapet, noe som gjør en vindkraftutbygging mer akseptabel. Langer et al (2017) og Ferguson-Martin & Hill (2010) har gjennom sin forskning ikke funnet signifikante resultater på

at det lokale eierskapet kan øke sosial aksept. Dette viser seg også gjennom våre data. Lokalt eierskap har en betydning, men det er ikke avgjørende for om motstand reduseres.

3) Tillit til beslutningstakere

Så vel tidligere forskning som våre data viser at tillit er en viktig driver for motstand. Aitken (2010) peker på at tillit bygges opp gjennom involvering og deltakelse i planleggingsfasen og kompensasjon som gis. Våre informanter fremhever manglende tillit både til nasjonale myndigheter, lokale myndigheter og når det gjelder økonomisk kompensasjon til fellesskapet. Tillit er en vesentlig driver for motstand mot vindkraft og henger nøye sammen med hvorvidt prosessen kan oppfattes som rettferdig. Sonnberger & Ruddat påpeker at graden av tillit til relevant informasjon er vesentlig for utviklingen av motstand mot vindkraft. Oppstart av vindkraftprosjekter i Norge (se kapittel 2) gir energiselskapene anledning til å tegne avtaler med grunneiere før det er en offentlig debatt, våre data viser at dette er lite tillitsvekkende. Ny plan for vindkraft som nå er ute på høring (se kapittel 2), kan være med å øke tilliten. Med utgangspunkt i det systemet vi har rundt konsesjon i dag, viser våre data tydelig: Tillit er en vesentlig driver av lokal motstand.

4) Økonomisk kompensasjon

Våre data viser at økonomi kan ha betydning for motstand. Hyland & Bertsch (2018) peker på at økonomisk kompensasjon betyr mest for de som i utgangspunktet er tilhengere av vindkraftutbygging. Våre informanter peker på økonomisk kompensasjon i flere sammenhenger, men legger i stor grad liten vekt på det selv. Våre informanter uttrykker i liten grad en forventning om at den økonomiske kompensasjonen som tilbys har en effekt, den vil ikke være av en slik art at den vil rettferdiggjøre et slikt naturinngrep. Bergmann et al (2006) peker på at lokale arbeidsplasser vil ha en betydning for aksepten. Våre data viser at forventningen om arbeidsplasser er lav og at dette i seg selv ikke er en driver som er med på å redusere motstand. Økonomisk kompensasjon kan ha en betydning, men den vektlegges i liten grad som driver av våre informanter.

5) Helserisiko

Langer et al (2018) og Baxter (2013) peker på at helserisiko og særlig frykten for lavfrekvent lyd er viktige faktorer for motstand. Dette bekreftes i liten grad gjennom datagrunnlaget fra våre

informanter. Det kan tyde på at det at andre drivere er viktigere for våre informanter eller at det ikke er like mye fokus på dette siden flere av vindkraftanleggene ennå ikke er bygget.

6) NIMBY

Våre data bekrefter at flertallet av de som uttrykte motstandere i utgangspunktet syntes at vindkraft ville være et positivt tiltak å få i egen kommune. Det var altså først når det dukket opp i eget nærmiljø at de ble motstandere og aktive opponenter. NIMBY og forståelsen av dette som driver problematiseres imidlertid i vindkraftforskningen Wolsink (2007). Baxter et al (2013) finner ikke støtte for at NIMBY-effekten i seg selv er en driver for motstand. Disse hevder at personer som er imot vindkraftutbygging justerer sin oppfatning ettersom de tilegner seg mer kunnskap, og at dette er med på å gjøre de mer kritiske. Dette synes å bekreftes gjennom våre data. NIMBY er et komplekst fenomen, ikke en egen driver. Kunnskapsinnhenting i forbindelse med tiltak i eget nærmiljø gjør at motstanden forsterker seg. Innhenting av kunnskap relaterer seg til andre drivere og er med på å forsterke disse som drivere av motstand.

7) Natur og stedstilhørighet

Naturinngrepene er store når et vindkraftanlegg skal bygges ut. Det at natur og naturinngrep er en viktig driver for motstand bekreftes av alle våre informanter. Dette bekrefter også forskningslitteraturen, som er nokså entydig her. De store naturinngrepene i forbindelse med vindkraftutbygging betraktes som utslagsgivende (Sonnberger et al, 2017, Iuga et al , 2016, Akre et al, 2018, Hyland & Bertsch, 2018, Söderholm et al, 2007, Ek & Persson, 2014, Wolsink, 2007).

Sonnberger & Ruddat (2017) påpeker også at motstanden påvirkes av den emosjonelle bindingen mellom sted og mennesker, jo sterkere følelse som eksisterer for et sted, desto sterkere motstand vil oppstå. I Norge vil da også vindkraftutbygging være forbundet med svært store naturinngrep, både gjennom plasseringen av vindturbinene men ikke minst med tilleggsomkostningene, blant annet ved adkomstveiene til anlegg. I Norge er det også allemannsrett som kan være med å påvirke vår oppfatning om rett til å kunne bruke all natur. Våre data bekrefter at dette spiller en viktig rolle og at tilhørigheten til naturen og de naturopplevelsene som våre informanter har hatt i området, bidrar til et sterkere engasjement mot vindkraftutbyggingen. Dette fremstår som den viktigste driveren for motstanden hos våre informanter.

8) Alternative drivere

I datagrunnlaget fra våre informanter var det i tillegg to andre funn som pekte seg ut. Dette er drivere som ikke er identifisert i forskningslitteraturen, men som informantene selv har løftet frem som viktige drivere av motstand:

1) Oppfatningen av at eksisterende vannkraftanlegg ikke er utnyttet godt nok. Her mener informantene at det ligger en stor energigevinst i å oppgradere eksisterende vannkraftanlegg. Det fremheves at slike tiltak ut fra et miljøregnskap vil ha vesentlig bedre effekt på andelen fornybar energi i Norge.

2) Kost/nytte-perspektiv. Her påpekes det at dersom en tar med både produksjonen av vindturbiner og de store negative konsekvenser dette innebærer for natur, medregnet flora og fauna, vil miljøregnskapet for vindkraftutbyggingen bli negativt. Informantene fremholder at naturinngrepet i seg selv blir et symbol på ren energi, ikke faktisk ren energi som samfunnet har behov for.

Disse to driverne var av avgjørende betydning for de fleste av våre informanternes motstand mot vindkraftutbygging. Dette kan tyde på at informantene befinner i den kategorien som Hyland & Bertsch (2018) karakteriserer som ideologiske motstandere. For denne gruppen er det en grunnleggende oppfatning at vindkraftutbygging er et irrasjonelt tiltak for å øke andelen fornybar energi.

6.2. Konklusjon

Denne studien undersøker hvilke drivere som skaper lokal motstand mot vindkraft i Norge. Datamaterialet er ikke så omfattende at det er mulig å foreta ambisiøse generaliseringer, men den indikerer viktige drivere for motstand hos våre informanter. Teori og tidligere forskning er omfattende når det gjelder sosial aksept og vindkraft, mens driverne for motstand i mindre grad er undersøkt.

Vi registrerer at vi har funn som kan være med å bekrefte alle de forhåndsdefinerte driverne fra vår gjennomgang av forskningslitteraturen. Helseisriko er den av driverne som avviker mest fra

litteraturen. Våre informanter vektla denne driveren i mindre grad enn forventet. De driverne som peker seg ut som særlig viktige i vår analyse er natur og stedstilhørighet, tillit til beslutningstakere og lokal involvering. Disse tre driverne er i stor grad med på å skape motstand. Manglende tillit til beslutningstakere gjennom prosessene som gjennomføres gjør at motstanden økes, og dette skjer også gjennom at den lokale involveringen i prosessen oppleves som en involvering uten reell påvirkning. Mangel på lokal involvering innebærer en opplevelse av at innspill i prosessen ikke blir tatt på alvor, noe som også fører til manglende tillit. Hvordan beslutninger tas i Norge vedrørende konsesjon til utbygging av vindkraftanlegg (se beskrivelse i kapittel 2) kompliserer også prosessen og kan være bidragsyter til manglende tillit til beslutningstaker. Naturinngrepet i seg selv er også en sterk driver, stedstilhørighet og naturen i områder som skal utbygges har stor betydning for de som uttrykker motstand mot vindkraft. Disse driverne er alle kjent fra forskningslitteraturen.

I tillegg til disse driverne viser imidlertid våre data at manglende utnyttelse av vannkraft og et kost/nytte-perspektiv er viktige drivere for motstand. Disse driverne antyder at motstanderne aktivt har gått inn for å innhente kunnskap og har opprettet en alternativ kunnskapsbase som divergerer fra utbyggernes og myndighetenes perspektiv. Siden informantene alle er berørt av vindkraftutbygging, kan en ikke utelukke at tilknytning til eget nærområde (NIMBY-perspektivet) i utgangspunktet har motivert kunnskapsinnhenting og vært med å befeste disse driverne, men disse har i alle tilfelle resultert i en ideologisk motstand på generell basis som ikke lar seg redusere til et rent NIMBY-perspektiv. Dette forholdet har vi ikke sett omtalt i forskningen på feltet. Gjennom flere og mer omfattende kvalitative studier vil det være mulig å studere nærmere driverne bak motstanden og den bakenforliggende motivasjonen.

7. Avsluttende kommentarer

7.1. Teoretiske implikasjoner

Denne studien ble gjort for å identifisere drivere som fremmer lokal motstand mot vindkraft i Norge. Studien skiller seg i stor grad fra øvrig vindkraftforskning som utforsker hva som kan være med å øke aksepten for vindkraftanlegg.

Aitken (2009) påpeker gjennom sin kritikk av vindkraftforskningen at motstandere ikke blir tatt på alvor og at deres bakgrunn for motstand elimineres ved å fokusere på økt aksept. Vårt forskningsbidrag understøtter og konkretiserer dette. Drivere for sosial aksept samsvarer i stor grad med drivere for lokal motstand, men det som skiller seg ut i vår forskning er at motstanden begrunnes også i andre drivere. Samtidig viser analysene våre at en av driverne bak motstanden er basert på en helhetlig forståelse av vindkraft- og energiproblematikken. Studien bidrar med konkret innsikt i hva slags drivere vindkraftmotstandere vektlegger og dette gir en mer helhetlig forståelse for den polariserte debatten som foregår på lokalt nivå.

7.2. Metodiske implikasjoner

Studien viser at kvalitative metoder har et klart potensiale i dette forskningsfeltet. Det gir en mulighet for en grundigere analyse av beveggrunnene bak motstanden mot vindkraft enn det som kommer fram med kvantitative metoder. Refleksjonene som framkommer ved kvalitative intervjuer gir muligheter for flere typer analyser enn det vi har benyttet av oss i denne oppgaven, deriblant nærlesning og diskursanalyse. Slik vi har sett i denne oppgave, har metoden også avdekket nye drivere for motstanden som vi ikke har funnet i forskningslitteraturen.

Gjennom en grundigere analyse av drivere bak motstand og hvordan disse formes, gir det mulighet til å relatere studiene også til andre problemstillinger i aktuell samfunnsdebatt. Dette gjelder blant annet den distriktpolitiske diskusjonen, som er ekstra aktuell i et spredtbebyggd

land som Norge, og motsetninger mellom et klassisk naturvern, der landskapet tilskrives en høyere grad av egenverdi og den nyere klimadiskursen.

Innenfor et avgrenset prosjekt som denne masteroppgaven, har det bare vært mulig å behandle et begrenset utvalg av informanter. En større anlagt studie vil få fram flere nyanser og det hadde i større grad vært mulig å generalisere på bakgrunn av innhentede data. Til tross for dette, gir våre kvalitative intervjuer som dette en indikasjon på hvilke drivere for motstand som vektlegges, og vi kan se noen klare mønstre i materialet.

7.3. Begrensninger i studien og videre forskning

I framtidig forskning vil det være interessant å gjennomføre kvalitativ forskning der en innhenter data fra både tilhengere og motstandere av vindkraft. Dette vil kunne gi et utgangspunkt for å analysere og sammenligne hvordan disse to gruppene på ulik måte forholder seg til driverne når de utvikler sine holdninger til vindkraft. Ytterligere kvalitativ forskning vil også kunne gi enda klarere kategorisering av motstandsdriverne. Disse motstandsdriverne kan igjen brukes videre i en større kvantitativ undersøkelse med ulik demografi, kjønn, urbant, ruralt og utdanningsnivå.

Det vil også være interessant i videre forskning å se mer på kost/nytte-perspektivet.

Oppfatningen om at vindkraft faktisk bidrar negativt i miljøregnskapet bør tas på alvor. Dette er en driver som er sterk og den er med på å begrense gjennomslagskraften for de andre driverne som er identifisert.

Litteraturliste

Aitken, Mhairi (2009). Why we still don't understand the social aspects of wind power: A critique of key assumptions within the literature. *Energy Policy* Volume 38, Issue 4, April 2010, Pages 1834-1841

Aitkin, Mhairi (2010). Accounting for variation in wind deployment between Canadian provinces. *Energy Policy* Volume 39, Issue 3, March 2011, Pages 1647-1658

Alvarez-Faraizo, Begona, Nick Hanley (2002). Using conjoint analysis to quantify public preferences over the environmental impacts of wind farms. An example from Spain. *Energy Policy* Volume 30, Issue 2, January 2002, Pages 107-116

Baxter, Jamie, Rakhee Morzaria, Rachel Hirsch (2018). A case-control study of support/opposition to wind turbines: Perceptions of health risk, economic benefits, and community conflict. *Energy Policy* Volume 61, October 2013, Pages 931-943

Bergmann, Ariel, Nick Hanley, Robert Wrigth (2006). Valuing the attributes of renewable energy investments. *Energy Policy* Volume 34, Issue 9, June 2006, Pages 1004-1014

Dimitropoulos, Alexandros, Andreas Kontoleon (2009). Assessing the determinants of local acceptability of wind farm investment: a choice experiment in the Greek Aegean Islands. *Energy Policy* Volume 37, Issue 5, May 2009, Pages 1842-1854

Ek, Kristina, Lars Persson (2014). Wind farms — Where and how to place them? A choice experiment approach to measure consumer preferences for characteristics of wind farm establishments in Sweden. *Ecological Economics* Volume 105, September 2014, Pages 193-203

Esaiasson, P, Gilljam, M., Oscarsson, H.&Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad = Metodpraktikan* (4.rev. upplagan.utg.). Stockholm: Norstedts juridik.

Ferguson, Christopher J. MartinStephen D.Hill (2011). Accounting for variation in wind deployment between Canadian provinces. *Energy Policy* Volume 39, [Issue 3](#), March 2011, Pages 1647-1658

García, Jorge H., Todd L. Cherry, Steffen Kallbekken, Asbjørn Torvanger (2016). Willingness to accept local wind energy development: Does the compensation mechanism matter? *Energy Policy* Volume 99, December 2016, Pages 165-173

Granum Carson, S., Konsberg, N., Skauge, T., Laudal, T. (2015). *Etikk for beslutningstakere*. Ss. 63 – 222 (Del II, Del III). Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Hyland, Marie, Valentin Bertsch (2018). The Role of Community Involvement Mechanisms in Reducing Resistance to Energy Infrastructure Development. *Ecological Economics* Volume 146, April 2018, Pages 447-474

Krohn, Søren, Steffen Damborg (1999). On public attitudes towards wind power. *Renewable Energy* Volume 16, Issues 1–4, January–April 1999, Pages 954-960

Langer, Katharina, Thomas Decker, , Klaus Menrad (2017). Public participation in wind energy projects located in Germany: Which form of participation is the key to acceptance?. *Renewable Energy* Volume 112, November 2017, Pages 63-73

Langer, Katharina, Thomas Decker, Jutta Roosen, Klaus Menrad (2018). Factors influencing citizens' acceptance and non-acceptance of wind energy in Germany. *Journal of Cleaner Production* Volume 175, 20 February 2018, Pages 133-144

Liebe, Ulf, Anna Bartczak, Jürgen Meyerhoff (2017). A turbine is not only a turbine: The role of social context and fairness characteristics for the local acceptance of wind power. *Energy Policy*. August 2017, Vol. 107, p300-308. 9p.

Linnerud, Kristin, Stine Aakre & Merethe Dotterud Leiren (2018). *Conceptual framework for analysing social acceptance barriers and drivers*. Deliverable 2.2 within WindWind Project.

Luga, Dorina, Mihaela Dragan, Bruno Claessense, Elisabeth Dütschke, Uta Schneider, Julius Wesche, Jennifer Ramsay (2016). *Fostering social acceptance for wind power*. WISE Power project. IEE/13/528/S2.674872

Mehmetoglu, M. (2004). *Kvalitativ metode for merkantile fag*. Bergen: Fagbokforlaget

Meyerhoff, Jürgen, Cornelia Ohl Volkmar Hartje (2010). Landscape externalities from onshore wind power. *Energy Policy* Volume 38, Issue 1, January 2010, Pages 82-92

Nelson, Barber, [Taylor, D Christopher](#); Strick, Sand (2010). Selective marketing to environmentally concerned wine consumers: a case for location, gender and age. *The Journal of Consumer Marketing*; Santa Barbara Vol. 27, Iss. 1, (2010): 64-75.

Nucci, M., & Krug, M. (2018). Conditions Enhancing the Socially Inclusive and Environmentally Sound Uptake of Wind Energy: The Case of Germany. *Journal of Environmental Policy and Administration*, 26(S), 1-41.

Sonnberger, Marco Michael Ruddat (2017). Local and socio-political acceptance of wind farms in Germany. *Technology in Society* Volume 51, November 2017, Pages 56-65

Sovacool, Benjamin K, Pushkala Lakshimi Ratan (2012). Conceptualizing the acceptance of wind and solar energy. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* Volume 16, Issue 7, September 2012, Pages 5268-5279

Söderholm, Patrik, Kristina Ek, Maria Pettersson (2007). Wind power development in Sweden: Global policies and local obstacles. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* Volume 11, Issue 3, April 2007, Pages 365-400

Thagaard, T. (1998, 3.utgave 2009). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

van der Horst, Dan (2007). NIMBY or not? Exploring the relevance of location and the politics of voiced opinions in renewable energy siting controversies. *Energy Policy* Volume 35, Issue 5, May 2007, Pages 2705-2714

Warren, Charles R, Malcolm McFadyen (2010). Does community ownership affect public attitudes to wind energy? A case study from south-west Scotland. *Land Use Policy* Volume 27, Issue 2, April 2010, Pages 204-213

Wolsink, Maarten (2007). Planning of renewable schemes: Deliberative and fair decision-making on landscape issues instead of reproachful accusations of non-cooperation. *Energy Policy* Volume 35, Issue 5, May 2007, Pages 2692-2704

Wolsink, Maarten (2000). Wind power and the NIMBY-myth: institutional capacity and the limited *Renewable Energy* 21 (2000) Pages 49-64

Wüstenhagen, Rolf, Maarten Wolsin Mary Jean Bürera (2007). Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept. *Energy Policy* Volume 35, Issue 5, May 2007, Pages 2683-2691

Zaubrecher, Barbara Sophie, Martina Ziefle (2017). Integrating acceptance-relevant factors into wind power planning: A discussion. *Sustainable Cities and Society* Volume 27, November 2016, Pages 307-314

Aakre, Stine, Merethe Dotterud Leiren, Kristin Linnerud Contributing authors: Rosaria Di Nucci, Michael Krug, Elena De Luca, Nicoletta del Bufalo, Tania Giuffrida, Ivars Kudrenickis, Pouyan Maleki-Dizaji, Piotr Nowakowski, Maria Cristina Tommasino, Ryszard Wnuk, Gabi ZinkEhlert, Aija Zucika (2018) *Taxonomy of social acceptance drivers and barriers*. Deliverable 2.3 within WindWind Project.

Nettsider og digitale kilder:

Cambridge Dictionary (2019, 24.mars). Definisjonen på driver hentet fra

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/driver>

Cicero (2019, 19.april) *WinWind*: <https://www.cicero.oslo.no/no/posts/prosjekter/winwind>

Dahlhaug, Ole Gunnar (5. oktober 2017). *Norsk vannkraft kan utnyttes bedre* .

<https://www.adressa.no/meninger/kronikker/2017/10/05/Norsk-vannkraft-kan-utnyttes-bedre-15400374.ece>

European Commission (2019). *2020 Energy Strategy*. Hentet fra (13.mars 2019)

<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/2020-energy-strategy>

Figved, Steinar & Hermansen, Chris Ronald (23. mars 2019). *Her er vindplanene som får folk til å holde pusten*. Hentet fra (mars 2019) <https://www.tv2.no/a/10493127/>

FNs bærekraftsmål (hentet 23.mars, 2019). *The Sustainable Development Goals Report 2018*.

<https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2018/TheSustainableDevelopmentGoalsReport2018-EN.pdf>

Klimameldingen (2016). *Stortingsmelding om energipolitikken: kraft til endring*. Hentet fra (

23.mars 2019): <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/stortingsmelding-om-energipolitikken-kraft-til-endring/id2484248/>

Knutsen, Camilla (1. april 2019). *Bekymret etter NVEs vindplan: – Frykter at dette vil gi økte konflikter*. <https://e24.no/energi/vindkraft/bekymret-etter-nves-vindplan-frykter-at-dette-vil-gi-oekte-konflikter/24593792>

Lindfeldt, Vidar (2016) «*Vindkraft er unødvendig i Norge*». Hentet fra (15.mars 2019)
<https://www.tu.no/artikler/vindkraft-er-unodvendig-i-norge/276721>

Naturvernforbundet (2019, 21.april, 2019) <https://naturvernforbundet.no/energi/>

NSD – Norsk senter for forskningsdata (Sist endret 11. februar 2019), *.Få hjelp til å melde prosjekt*. Hentet fra <https://nsd.no/personvernombud/hjelp/>

NVE, *Vindkraft* (2019, 19.04) <https://www.nve.no/sok/#?term=Vindkraft>

Norconsult: *Samfunnsmessige virkninger av vindkraftverk. En etterprøving av fire vindkraftverk*. Hentet fra (7.april 2019) <https://www.norconsult.no/aktuelt/dokumenter/rapport-samfunnsmessige-virkninger-av-vindkraft--en-etterproving-av-fire-vindkraftverk--norconsult/>

Olsen, Jan Arve (2017, 22. desember) *Hvorfor er vindkraft så vanskelig i Norge?* Hentet fra <https://www.uia.no/nyheter/hvorfor-er-vindkraft-saa-vanskelig-i-norge>

Skjelde, Atle (23. januar 2019). *Kampen om vinden*. Hentet fra <https://jaktogfiske.njff.no/2019/01/kampen-om-vinden>

Vindportalen (2019). *Politiske vedtak*. hentet fra (i 12.februar 2019)

<https://www.vindportalen.no/Vindportalen-informasjonsiden-om-vindkraft/Lover-og-forskrifter/Politiske-vedtak>

Vindportalen (2019) *Konsesjonsprosess*. Hentet fra (3.mars 2019) :

<http://vindportalen.no/Vindportalen-informasjonsiden-om-vindkraft/Lover-og-forskrifter/Konsesjonsprosessen>

Vindkraft i Norge (2019). *Vindkraft i Norge, produksjon og utvikling*. Hentet fra (12.mars 2019)

<https://www.vindportalen.no/Vindportalen-informasjonsiden-om-vindkraft/Vindkraft/Vindkraft-i-Norge>

Windplan forskningsprosjekt (2018). *Om prosjektet*. Hentet fra (12.mars 2019)

<https://windplan.uia.no/om-prosjektet/>

WinWind Project. (2017), *Prosjekt*. Hentet fra (15. mars 2019) [http://winwind-](http://winwind-project.eu/project/)

[project.eu/project/](http://winwind-project.eu/project/)

Øvrebø, Olav Anders (2019, 1.april) *Opp 36 prosent: Rekord for norsk vindkraft*. Hentet fra

<https://energiogklima.no/nyhet/datakilder/status-for-vindkraft-i-norge/>

Vedlegg:

Vedlegg 1: NSD- godkjenning

8.4.2019

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Masteroppgave ved Høgskolen Innlandet

Referansenummer

379803

Registrert

25.02.2019 av Torunn Pedersen Elle - 137840@stud.inn.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskolen i Innlandet / Handelshøgskolen Innlandet - Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap / Institutt for organisasjon, ledelse og styring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Tore Mysen, tore.mysen@inn.no, tlf: 96062921

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Torunn Elle, torunn.elle@gmail.com, tlf: 90122957

Prosjektperiode

01.01.2019 - 20.06.2019

Status

27.02.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

27.02.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 15.02.2019 samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5c2ca7b4-625f-44d7-8ee9-b54b654af240>

1/2

8.4.2019

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 20.06.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2: Informasjonsskriv til intervjuobjekter

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Hvilke drivere fremmer lokal motstand mot vindkraft i Norge?»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se på “Drivere av lokal motstand i grønne energiprosjekter”. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med masteroppgaven er å se på hva er det som påvirker lokal motstand mot vindkraft i Norge. I Norge er det særlig stor motstand mot utbygging av vindkraftanlegg på land. I denne masteroppgaven skal vi forske på drivere av denne lokale motstanden. Eller hva er det som påvirker denne den massive motstanden av vindkraftutbygginger.

Noen av de spørsmålene som skal analyseres er:

- Hva slags drivere er relevante for lokal motstand?
- Hvordan oppstår disse drivere?
- Hvordan påvirker driverne lokal motstand?
- Hvordan oppstår lokal motstand?
- Hva er det som har gjort at du har disse drivere; er det media, politikk, egeninteresser følelser

Det er laget en guide som vil bli brukt som ramme for intervjuene.

I tillegg til intervjuer vil det brukes sekundærdata, som medieoppslag, sosiale medier etc, i analysearbeidet. Metodikk er eksplorerende forskningsdesign.

Opplysningene skal kun brukes til denne masteroppgaven.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskolen i Innlandet, institutt for organisasjon, ledelse og styring//Handelshøgskolen Innlandet, fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget er relevante personer som er motstander av vindkraftutbygging i nærmiljøet. Det vil være inntil 8-12 personer som vil bli intervjuet i forbindelse med denne masteroppgaven.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta vil det innebære at du vil bli intervjuet av en eller begge studentene som er ansvarlig for masteroppgaven. Intervjuet vil ta ca 1 time. Dine svar vil bli registrert via lydopptak før de vil bli avskrevet og kategorisert.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- I tillegg til studenter som er ansvarlig for masteroppgaven vil veileder kunne lese besvarelsen etter at det er skrevet av og kategorisert.
- Videre behandling av innholdet i intervjuet vil være anonymisert, og det vil ikke være mulig å spore innhold eller uttalelser eller lignende tilbake til intervjuobjekt. I selve masteroppgaven vil det ikke være mulig å identifisere innholdet i intervjuene tilbake til intervjuobjektene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Masteroppgaven skal etter planen avsluttes juni 2019. Ved innlevering slettes alle data som er lagret i forbindelse med intervjuet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskolen i Innlandet, institutt for organisasjon, ledelse og styring har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskolen i Innlandet, institutt for organisasjon, ledelse og styring ved veileder Tore Mysen, tore.mysen@inn.no eller torunn.elle@gmail.com/lise.selnes@hotmail.com.
- Vårt personvernombud: Hans Petter Nyberg, hans.nyberg@inn.no, 62430023

• NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Torunn Elle & Lise Selnes, masterstudenter ved Høgskolen i Innlandet, institutt for organisasjon, ledelse og styring/Handelshøgskolen Innlandet, fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap

-Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Drivere av lokal motstand mot vindkraft i Norge”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 2. mai 2019

(Signatur, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

	SPØRSMÅL	HENSIKT	KILDE/TEORI	EGNE REFLEKSJONER
Innledende spørsmål	Hva tenker du om vindkraft generelt?	Individuelle holdninger.		
	Hva tenker du om vindkraftutbygging i Norge? Pass på at vedkommende svarer på om egen holdning til vindkraft første gangen de hører om utbygging i nærområdet	Individuelle holdninger i norsk kontekst.		
	Hvor hørte du om den lokale vindkraftutbyggingen for første gang? Direkte fra utbygger, kommunen, andre innbyggere, aviser, infomøter etc	Avdekke informasjonsflyt/prosess		
konkrete spørsmål	Hvilke faktor tror du er med på å påvirke lokal aksept eller “motstand” av vindkraftutbygging?	Åpent spørsmål for å finne ut hva vedkommende mener er relevant. Ikke styre ord. Ikke		

		ta stilling til for/imot		
	Hvordan tror du at denne lokale aksept eller “motstand” oppstår? Hvilke faktorer er utslagsgivende?	Bakgrunnen for dem og hva er det som påvirker dem. Ikke ta stilling til for/imot		
	Du er imot vindkraftutbyggingen. Hva er din begrunnelse for dette?	Finne ut av og hans/hennes faktorer for motstand		
	Hva er det som har gjort at du har denne oppfattelsen av vindkraftutbyggingen? Kan du utdype noe rundt dette? Årsaker?	Er det media, politikk, egeninteresser følelser. Bakgrunnen for motstanden		
Spesifikke spørsmål vedr drivere	Vil du si at du har tillit til beslutningstakerne rundt utbyggingen av vindkraftutbyggingen? Hva er i såfall årsaken til at du har/ ikke har denne tilliten? <i>Utdyp svaret/begrunn svaret</i>	Avdekke om dette er noe respondenten er opptatt av. Konkret driver som er identifisert gjennom teori: TILLIT	Zaunbrecher & Ziefle (2016), Langer et al (2018) Liebe et al (2018), Aitkin (2010), Sonnberger & Ruddat (2017) Baxter et al (2013), Iuga et al (2016), Wolsink	Tillit er mye beskrevet i litteraturen, se på målgruppen opplever dette. Stiller spørsmålet før lokal involvering og

			(2007), Aitkin (2009), Wüstenhagen et al (2007)	eierskap for å avdekke ren tillit
Vil et større lokalt eierskap redusert din motstand mot den lokale utbyggingen? At kommunen, lokalt næringsliv og innbyggere kan bli medeiere? Utdyp svaret/begrunn svaret	Avdekke. Konkret driver som er identifisert gjennom teori: LOKALT EIERSKAP	Liebe et al (2018), Langet et al (2017), Sonnberger & Ruddat (2017), Ek & Persson (2014), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Warren & McFadyen (2010), Sovacool & Ratan (2012), Aakre et al (2018), Wolsink (2007), Horst (2007), Zaubrecher & Ziefle (2016), Ferguson-Martin & Hill (2010),	Her er det viktig for oss å finne ut om de driverne som er presentert i ulike teori også har noe å si for motstanderne som intervjues.	
Ville lokal involvering av innbyggere og lokalsamfunn allerede i planleggingsfasen ha redusert din motstand? <i>Utdyp svaret/begrunn svaret</i>	Avdekke. Konkret driver som er identifisert gjennom teori: INVOLVERING	Liebe et al (2018), Langer et al (2018), Langer et al (2017), Sonnberger & Ruddat (2017), Ek & Persson (2014), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Warren & McFadyen (2010), Sovacool & Ratan (2012), Aakre et al (2018), Wolsink (2007), Zaubrecher & Ziefle (2016), Hyland & Bertsch (2018), Iuga et al (2016), Wüstenhagen (2018),	Her er det viktig for oss å finne ut om de driverne som er presentert i ulike teori også har noe å si for motstanderne som intervjues.	

			Linnerud et al (2018), Krohn & Damborg (1999), Aitkin (2010), Wolsink (2007), Aitkin (2009), Söderholm et al (2007)	
Dersom en god lokal medvirkning ble gjennomført i større grad enn det som er gjort, ville du hatt tillit til at en slik prosess ble rettferdig? Tror du denne lokale involveringen ville ha noe å si for utfallet? <i>Utdyp svaret/begrunn svaret</i>	Avdekke om dette er noe respondenten er opptatt av. Konkret driver som er identifisert gjennom teori: TILLIT	Zaunbrecher & Ziefle (2016), Langer et al (2018) Liebe et al (2018), Aitkin (2010), Sonnberger & Ruddat (2017) Baxter et al (2013), Iuga et al (2016), Wolsink (2007), Aitkin (2009)	Avdekke om det vil være større tillit til prosessen ved lokal involvering/eierskap. Se på alibi-deltakelse	
En vindkraftutbygging kan påvirke den lokale økonomien, for eksempel effekten på turistnæringen. arbeidsplasser, verdien av eiendommer, fordelingen av kompensasjon. Er dette faktorer som har du har med med i din begrunnelse og hvor viktige er de? Utdyp svaret/begrunn svaret	Avdekke om dette er noe respondenten er opptatt av. Konkret driver som er identifisert gjennom teori: Opplevd rettferdighet eller	Aakre et al (2018), Sonnenberger & Ruddat (2017), Hyland & Bertsch (2018), Ek & Persson (2014), Wüstenhagen et al (2007), Warren & McFadyen (2010), Sovacool & Ratan (2012), Bergmann et al (2006)	Her er det viktig for oss å finne ut om de driverne som er presentert i ulike teori også har noe å si for motstanderne som intervjues.	

	<p>Er støy, visuell påvirkning og rekreasjonsmuligheter viktig momenter i din motstand? Er du direkte berørt av noen av disse momentene?</p> <p>Utdyp svaret/begrunn svaret</p>	<p>Avdekke om det er noe i NIMBY og om helse er viktig faktor for motstand</p>	<p>Horst (2017), Aakre et al (2018), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Warren & McFadyen (2010), Iuga et al (2016), Baxter et al (2013), Langer et al (2017), Sonnberger & Ruddat (2017), Langer et al (2018), Ek & Persson (2014), Söderholm et al (2007), Bergmann et al (2006)</p>	<p>Her er det viktig for oss å finne ut om de driverne som er presentert i ulike teori også har noe å si for motstanderne som intervjues.</p>
	<p>Er det naturen som dyreliv, fauna, viktig for deg i din motstand?</p> <p>Er det naturområder som er viktigere enn andre å verne?</p> <p>Dersom du måtte velge mellom to områder, hvilke kriterier hadde du valgt for å bevare det en og bygge ut i det andre? <i>Utdyp svaret/begrunn svaret</i></p>	<p>Avdekke om dette er noe respondenten er opptatt av.</p> <p>Konkret driver som er identifisert gjennom teori: place attachment</p>	<p>Iuga et al (2016), Ek & Persson (2014), Hyland & Bertsch (2018), Langet et al (2017), Dimitropoulos & Kontoleon (2009), Aakre et al (2018), Linnerud et al (2018), Sonnberger & Ruddat (2017), Meyerhoff et al (2009), Alvarez-Faraizo & Hanley (2001), Wolsink (2007), Bergmann et al (2006)</p>	<p>Her er det viktig for oss å finne ut om de driverne som er presentert i ulike teori også har noe å si for motstanderne som intervjues. Her ønsker vi også å se på place attachment</p>